

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

16

Marele sfat al țărănimii

CONGRESUL ȚĂRĂNIMII

TREI MARI EVENIMENTE au marcat lucrările Congresului țărănimii: 100 de ani de la dobândirea independenței, 70 de ani de la răscoala din 1907 și 15 ani de la încheierea cooperativizării agriculturii, evenimente ce așează într-o lumină puternică rolul țărănimii noastre în istoria patriei. Congresul este cea dintâi mare reuniune de acest fel în viața noastră politică și socială, cel dintâi și cel mai reprezentativ forum al țărănimii la care au participat peste 11 000 de delegați.

Ampla cuvintare a președintelui țării a sunat în conștiința noastră ca un vibrant poem închinat lucrătorilor pământului, PĂMÎNT pe care va trebui să-l scriem pe filele noastre cu litere mari, PĂMÎNTUL ROMANESC, — pământul țărănimii care a fost din cele mai vechi timpuri și pînă astăzi forța socială de bază a poporului român în lupta pentru libertate și neatințare, pentru progres, pentru transformarea revoluționară a societății.

În strălucita sa Expunere, secretarul general al partidului ne-a înfățișat un tablou al istoriei țărănimii, istorie pe cit de tragică pe atît de măreață. Fiindcă din afundul timpurilor, nesfîrșitele lupte pentru apărarea ființei neamului țărănimea le-a purtat, birurile și podvezile stăpînilor ea le-a plătit, Unirea și Independența de acum un secol ea le-a înfăptuit, dîndu-ne, de-a lungul vremurilor aspre, chipul unor eroi legendari: Doja, Horia, Tudor, ca pe cele mai luminoase icoane în drumul spre libertate. Și tot în spiritualitatea ei găsim fîntina cea mai limpede a cîntecului, poeziei și artei populare, precum și acel minunat cod moral ce propagă din veacuri alesele virtuți ale neamului românesc numite cinste, omenie, dragoste de natură, dragoste de muncă, vitejie fără seamăn.

Țăranul își trage numele de la țară și el a fost vreme de veacuri țara. Viața lui este legată de pămînt, dar multă vreme el n-a avut pămînt. Marea și radicala reformă agrară din 1945 a fost faptul de împlinire pe care țărani și-l doriseră dintotdeauna. Anii care au urmat cooperativizării agriculturii au confirmat adîncul spirit de dreptate și realismul politicii Partidului Comunist Român. Și, ca o încoronare a acestor zile și munci socialiste, toamna ce-a trecut ne-a adus bilanțul însuflețitor: 1976 reprezintă anul cu cea mai mare producție agricolă din întreaga istorie a României!

Cooperativizarea a fost procesul prin care s-a încheiat fărîmarea economiei socialiste unitare, expresie a relațiilor noi și izbînzii definitive a socialismului în România. În acest proces, țăranul român s-a schimbat în multe privințe. În ființa lui și-a făcut loc o nouă mentalitate, un nou fel de a fi în lume și de a gîndi lumea, un nou fel de a fi în timp și de a gîndi timpul; un nou fel de a vedea viitorul și de a lua el însuși parte la construirea acestui viitor.

Prețuind tradițiile și fondul revoluționar al țărănimii, Partidul a considerat-o de la început un aliat de nădejde al clasei muncitoare, și astfel alianța dintre muncitori și țărani deveni forța de bază a progresului nostru social. Așa incit, cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, nu se poate vorbi de nici o victorie din viața patriei fără a se arăta esențiala participare a țărănimii, ca aliată a clasei muncitoare, la toate transformările petrecute în istoria României socialiste. Avînd un profund ecou în conștiința întregului popor, dezbaterile și hotărîrile Congresului țărănimii deshid agriculturii căi largi de înflorire. A fost o rodnică întîlnire de lucru a celor ce muncesc pămîntul, a fost o dezbateri profundă în care s-au studiat noi modalități ce vor duce la îndeplinire prevederile din Programul Partidului Comunist Român.

În încheiere, tovarășul Nicolae Ceaușescu a spus: „Congresul este chemat să adopte programul privind realizarea unei agriculturii moderne și să stabilească măsurile organizatorice pentru unirea tuturor forțelor materiale și umane în vederea îndeplinirii obiectivelor cincinalului, a hotărîrilor istorice ale Congresului al XI-lea al partidului”.

Din inițiativa secretarului general, cel dintâi Congres al țărănimii a devenit, începînd de ieri, forumul superior al agriculturii, care va dezbate din cîinci în cîinci ani problemele generale ale politicii agrare a partidului. Este încă o dovadă elocventă a democrației noastre socialiste care se bazează pe participarea directă a maselor la conducerea țării, la fărîmarea viitorului nostru comunist.

Întreaga noastră istorie pune în evidență faptul că țărănimea a fost clasa care, vreme îndelungată, a dus pe umerii ei greul bătăliilor pentru păstrarea și afirmarea ființei poporului român, pentru dezvoltarea națiunii noastre, pentru libertate, neatințare și o viață mai bună, pentru transformarea revoluționară a societății.

În ciuda atîtor furtuni ale istoriei, țărănimea a asigurat permanența neclintită a poporului nostru pe aceste meleaguri, păstrînd totodată comoara limbii și culturii naționale și înaltele virtuți ale spiritului popular. Ea a fost mult timp principala făuritoare a bunurilor materiale și spirituale, clasa care prin munca ei îndirjită a făcut să renască, de atîtea ori, din cenușă și ruină, țara distrusă și prădată de cîotopitori. Sensibilitatea și înțelepciunea țărănimii noastre și-au găsit expresie nu numai în bogăția artei populare, de o mare frumusețe, profunzime și originalitate, ci și într-un cod moral superior în care sînt înscrise, la loc de frunte, cinstea și omenia, dragostea de muncă și de natură, dirzenia și neînfricarea în fața greutăților, vitejia și eroismul.

Țărănimea a fost întotdeauna vajnica apărătoare a gliei strămoșești împotriva dominației străine, a expansiunii marilor imperii, ea s-a ridicat ca un zid în fața a nenumărate năvăliri și agresiuni. Ori de cîte ori țara a fost în primejdie, țărănimea a pus mina pe arme și a sărit la luptă fără să pregete, dovedind o înaltă conștiință patriotică, nestînsă dragoste pentru pămîntul strămoșesc, un impresionant spirit de jertfă. Reprezentînd cea mai mare parte a poporului, țărani au fost aceia care, de-a lungul secolelor, au asigurat integritatea și libertatea patriei.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Expunerea la Congresul Consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimii).

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ion Horea, Nicolae Mănolescu, Dărie Novăceanu

DIRECTOR : George Ivașcu. Redactor șef adjunct : G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție : Roger Câmpeanu.

Din 7 în 7 zile

„NICOLAE CEAUȘESCU:

Să schimbăm lumea — Pentru o nouă ordine internațională”

LA SEDIUL din Roma al Organizației Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (F.A.O.) a fost prezentat volumul recent publicat în Italia: „NICOLAE CEAUȘESCU: Să schimbăm lumea — Pentru o nouă ordine internațională”.

După cuvântul reprezentantului permanent al României la F.A.O., ambasadorul Ion Mărgineanu, care a scos în evidență semnificația politică a evenimentului, a vorbit prof. dr. E. Masini, secretar general al Federației mondiale pentru studierea viitorului, care a relevat profundul conținut de idei al volumului. El „reprezintă, prin conținutul său, un mesaj, o adevărată chemare de a înfrunta cu responsabilitate problema de importanță fundamentală pentru omenire — instaurarea unei noi ordini economice, bazată pe relații cu adevărat democratice, de deplină egalitate între state, în scopul lichidării subdezvoltării. O nouă ordine economică internațională — a relevat el — este problema pe care președintele Nicolae Ceaușescu a avut clarviziunea politică de a o întrevădea ca o componentă determinantă a viitorului și nu numai a prezentului. Concepția șefului statului român este, înainte de toate, o deschidere de drum, cu obiective clare, menite să conducă la progresul general al poporului. Poziția României cheamă la un dialog deschis toate țările pentru a fi conștiente de necesitatea propriei independențe politice și economice, pentru obținerea căreia făurirea unei noi ordini economice este premisa fundamentală. Numai așa se va putea ajunge la eliminarea decalajelor dintre țările bogate și cele sărace, la pace și securitate internațională. Poziția României este clar formulată, ea se desprinde limpede din conținutul volumului, derivând din înseși principiile politice externe românești, țară socialistă și, în același timp, țară în curs de dezvoltare. Din această poziție se conturează harta lumii în viitor, alta decât cea de astăzi, o lume mai bună și mai dreaptă”.

Consecvența politicii externe românești

DE LA tribuna Congresului Consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărâni, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a făcut o profundă analiză a dezvoltării agriculturii românești, a locului pe care l-a ocupat și îl ocupă țărâniștea în viața patriei noastre.

Documentul — definitiv pentru stadiul actual și perspectivele dezvoltării economiei noastre — reafirmă cu pregnanță, în plan internațional, poziția României față de marile probleme ale lumii contemporane, poziție izvorind din unitatea dialectică a politicii interne și externe a Partidului Comunist Român.

Așadar, consecvență cu idealurile unui înalt umanism afirmat în repetate rânduri, România va continua să dezvolte larg relațiile de prietenie, solidaritate și colaborare multilaterală cu toate țările socialiste, intensificând raporturile, pe toate planurile, cu țările în curs de dezvoltare, ca și colaborarea cu țările capitaliste dezvoltate, cu toate statele lumii, fără deosebire de orinduire socială; va milita, cu aceeași consecvență, pentru realizarea securității în Europa, pentru înfăptuirea prevederilor documentelor de la Helsinki, pentru desfășurarea reuniunii de la Belgrad în spiritul respectului reciproc și neamestecului în treburile interne ale altor state, pronunțându-se cu fermitate în sprijinul dezangajării militare în Europa, al reducerii înarmărilor pe continentul nostru și în întreaga lume; va fi, și pe mai departe, solidară cu tinerele state independente în lupta pentru consolidarea suveranității lor naționale, cu toate popoarele care mai trăiesc sub dominație colonială, în efortul lor de eliberare; va acționa cu fermitate pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale, pentru despoziționarea popoarelor de uriașul sacrificiu al cheltuielilor militare, ca și de spectrul unei noi conflagrații mondiale.

Toate acestea, în spiritul respectului reciproc care trebuie să guverneze relațiile dintre state, al principiului deplină egalității în drepturi, al independenței și suveranității, neamestecului în treburile interne, renunțându-se la forță și la amenințarea cu forță, lăsând fiecărui popor dreptul de a-și hotărî dezvoltarea singur, fără nici un amestec din afară.

Cronicar

Adunările generale ale asociațiilor scriitorilor

Timișoara

● În ziua de 16 aprilie 1977 au avut loc lucrările adunării generale a Asociației Scriitorilor din Timișoara. Darea de seamă asupra activității asociației în ultimii 4 ani a fost prezentată de Anghel Dumbrăveanu, secretarul asociației.

Au participat la discuții pe marginea dării de seamă: Aurel Ardeleanu, Nicolaus Berwanger, Vladimír Ciocov, Simion Dima, Al. Jebeleanu, Iszak Laszlo, Andrei Lillin, Ovidiu Surianu, Damian Ureche.

Adunarea generală a ales noul comitet de conducere compus din: Anghel Dumbrăveanu, secretar, Ion Arieșanu, Nicolaus Berwanger, Vladimír Ciocov, Franyó Zoltán, Al. Jebeleanu, Franz Liebhart, Mircea Șerbănescu, I. D. Teodorescu — precum și noua comisie de revizie a asociației.

De asemenea, în cadrul adunării au fost aleși delegații asociației care vor participa la Conferința Națională a Scriitorilor.

La lucrări a fost prezent Radu Bălan, secretar al Comitetului județean Timiș al P.C.R.

Lucrările adunării au fost conduse de Constantin Chiriță, secretar al Uniunii Scriitorilor.

Tg. Mureș

● Vineri, 15 aprilie 1977, s-au desfășurat lucrările adunării generale a Asociației Scriitorilor din Tg. Mureș. Raportul cu privire la activitatea desfășurată de membrii asociației în ultimii 4 ani a fost prezentat de Sütő András, secretarul asociației. Au participat la discuții: Dan Culcer, Romulus Guga, Zeno Ghițulescu, Izsák József,

Hajdu Zoltán, Magyari Lajos, Olfyán László, Mihai Sin, Tóth István.

Adunarea a ales noul comitet de conducere al asociației compus din: Sütő András, secretar, Janos György, Romulus Guga, Farkas Árpád, Magyari Lajos.

Au fost aleși, totodată, delegații asociației care vor participa la Conferința Națională a Scriitorilor.

La lucrările adunării au participat Pavel Chioresanu, secretar al Comitetului județean P.C.R. Mureș, Ladislau Heghedűs, secretar de stat la Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Hermanovszky Béla, vicepreședinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă.

Lucrările adunării au fost conduse de Szász János, secretar al Uniunii Scriitorilor din R. S. România.

Independență națională și cultură autohtonă

● Aceasta a fost tema colocviului care s-a desfășurat la Iași și Tîrgu-Neamț, în zilele de 7-14 aprilie, și la care au participat specialiști din Iași, București și Timișoara, împreună cu profesori și studenți de la Universitatea „Albert Ludwig” din Freiburg, membri ai societății „Mihai Eminescu” din orașul așezat la poalele Pădurii Negre.

După ce rectorul Universității „Al. I. Cuza” din Iași, prof. Mihai Todosea, a prezentat comunicarea Cadrul socio-economic și politic al cuceririi Independenței de stat a României, iar prof. Paul Miron din Freiburg a vorbit despre Războiul de independență al României în opinia publică europeană, specialiștii români și germani au abordat aspecte semnificative din cultura română, ca și din alte culturi europene privitoare la lupta pentru

independență a popoarelor în epoca modernă și în cea contemporană. Au fost reliefate elemente din istoria artelor care dezvăluie etapele acestei lupte și formele ei în cultura română (de către Vasile Drăguț sau I. Solcanu), mărturiile folclorice (V. Adăscăliței, P. Ursachi), curente care au imbrățișat arii geografice ample, ale Sud-Estului european, mobilizând energiile populare la lupta contra dominației străine (Răzvan Theodorescu, Alexandru Duțu, C. Iordan-Sima). Firesc, accentul a fost pus asupra mărturiilor oferite de operele literare, prin recapitulări de ansamblu (C. Ciopraga, Maria Platon) sau prin referiri concrete la opere și contribuții scriitoricești de seamă (Al. Husar, Al. și C. Andriescu, Eugen Todorean, Mihai Timofte, R. Zăstroiu și alții). Despre

rolul istoriei în momentele pregătitoare ale marului război de neafirmare, ca și despre consecințele acestei lupte asupra dezvoltării ulterioare a civilizației române au vorbit Vasile Cristian, Titu Georgescu, Gheorghe Platon, Al. Zub, I. Todeașcu și alții. Elsa Lüder de la Universitatea din Freiburg a împărtășit câteva reflexii pe marginea problemelor culturale rîndicate de evoluția statului român după înfăptuirea independenței. Discuțiile purtate asupra acestor comunicări, animate de intervențiile profesorilor Gottfried Schramm și Rainer Hess, ca și asupra celor care au tratat momente din dezvoltarea altor culturi europene, au completat această dezbateră fructuoasă privind evenimentul hotărîtor ce a avut loc în istoria poporului nostru acum o sută de ani.

Medalion Panait Istrati

● La Muzeul Literaturii Române a fost prezentată conferința intitulată „Pentru ce francezii îi iubesc pe Panait Istrati”. Vorbitorul, Marcel Mermoz (în fotografie), președintele Asociației „Prietenii lui Panait Istrati” din Franța, aflat în țara noastră, a subliniat dragostea vibrantă a scriitorului pentru meleagurile natale, pentru oamenii și tradițiile românești, expresie a mesajului de profund umanism, al creației lui Panait Istrati, în contextul universalității.

În încheiere, actorii Silvia Popovici, Valeria Gagialov și Andrei Magheru au citit în limba română și franceză pagini confesive din Panait Istrati

Săptămîna teatrelor din Moldova

● La Săptămîna teatrelor din Moldova, un juriu de specialiști și spectatori a acordat următoarele distincții: Premiul pentru cel mai bun spectacol — Șoimii de Petru Vintilă, regia Cristian Nacu (Birlad); Premiul pentru regie — Magda Bordeianu (spectacolul Răfuiala de Ștefan Berciu, Teatrul din Botoșani); Premiul pentru scenografie — Paul Bortnovski (spectacolul Reduta de Mircea Radu Iacoban, Teatrul Național din Iași); Premiul pentru cea mai bună interpretare a unui rol masculin — Ștefan Tivodaru

(Birlad) și Teofil Vilcu (Iași); Premiul pentru cea mai bună interpretare a unui rol episodice — Viorica Baltag (Botoșani). Au mai primit diplome individuale, decernate de ziare, reviste, organizații de mase, instituții culturale, actorii Vasile Vasile (pentru rolul din Reduta la Teatrul din Bacău), Traian Pîrlig (pentru un rol în Fortul de Leonida Teodorescu la Teatrul din Piatra Neamț), Elena Ligi (Botoșani), Ioana Ene Atanasu (în Pelina de Ion Luca — la Bacău), Sergiu Tudose (Iași).

■ George Macoveșcu — **VIRSTELE TIMPULUI.** Publicistica militantă a mai bine de patru decenii a scriitorului este oferită publicului într-o ediție adăugită din al cărui preambol reluăm: „Ziaristul nu este altceva decât un activist social cu o calificare deosebită, un ora de partid care exprimă punctele de vedere ale partidului în care crede, ale regimului politic din țara respectivă, ale sistemului social respectiv. El este un om care are obligația socială ca aceste puncte de vedere nu numai să fie cunoscute cit mai larg, dar să și fie înțelșite. Un ziarist este eficient cînd prin scrisul lui influențează pe cei care îl citesc, în sensul progresului social, avînd obligația ca în fiecare zi să înfigă în mințile cititorului o idee, în inima lui un sentiment.” (Editura Eminescu, 416 p., 11,50 lei, 5 800 ex.).

● Radu Selejan — **PATIMILE RĂDACINILOR.** Douăzeci și patru de povestiri din viața și activitatea muncitorilor forestieri, din trecut și de astăzi, alcătuiesc sumarul acestui volum, unitar în intenție și realizare. Tehnica inserării micilor nuclee epice a mai fost experimentată de autor în culegerea din 1974, Eliberarea lui Bularda. (Editura Cartea Românească, 256 p., 7,75 lei, 7870 ex.).

● Mariana Ionescu — **ARTĂ ȘI ASPIRAȚIE.** Patru studii asupra unor aspecte ale operei lui Tudor Arghezi (Grădinarul melancolic), G. Călinescu (Facerea lumii), Zaharia Stancu (Ziua și noaptea) și Laurențiu Fulga (Privilegiul permanenței) alcătuiesc volumul de debut al autoarei. (Editura Dacia, 184 p., 6,75 lei, 3 260 ex.).

● A. Simion — **REGIMUL POLITIC DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA SEPTEMBRIE 1940 — IANUARIE 1941.** Seria „Istorie contemporană” a editurii din Cluj-Napoca publică o documentată cercetare asupra unei perioade de tristă amintire din istoria României. Sînt analizate, în capitole separate, Instaurarea dictaturii legionaro-antonescien; Politica internă: ampla campanie pentru cîștigarea opiniei publice, teroarea contra adversarilor politici, asasinat, jaful, faliment economic; Politica externă: alianța statelor cu Axa. Subordonarea României de Reichul hitlerist; Opoziția forțelor revoluționare și democratice față de regimul legionaro-antonescian și de alianță cu Reichul hitlerist; Contradicțiile dintre Antonescu și legionari, subiect al arbitrajului hitlerist; Rebeliunea legionară din 21-23 ianuarie 1941. Sfirșitul „marșului” Antonescu-legiune. (Editura Dacia, 328 p., 10,50 lei, 89 110 ex.).

LECTOR

REVISTA

REVISTELOR

„Livres roumains”

■ Centenarul Independenței de Stat a României îi este dedicat, în numărul 1/1977 al revistei trimestriale „Cărți românești”, revistă care apare în limbile franceză, engleză și rusă, un grup de documente critice și ilustrații menite să completeze bibliografia cercetătorilor străini asupra evenimentului. Ca în fiecare număr, „Cărți românești” informează prin scurte cronici, recenzii, eseuri, asupra aparițiilor editurii din trimestrul precedent, constituind un util instrument de informare și orientare.

VORBESC ȚĂRANII

I-AM auzit pe țărani, la congresul lor, vorbind. De obicei, ei nu prea vorbesc. Ei sînt oamenii faptelor, ei tac și fac. Ei fac, ei au făcut enorm de multe în această țară, și, desigur, pe lingă piine, pe lingă istorie, pe lingă ființă a neamului, ei au făurit și cuvinte, ei au făurit și o limbă. Dar și pe ea au plămădit-o în tăcere. Ei sînt tăcuți și de la firea lor, ei sînt tăcuți și pentru că o întreagă epocă a tăcerii, răsărită din cenușa unor consecutive și excesive dezastre, le-a ferecat, sub apăsarea vremilor, buzele, le-a făcut ca istoria, deseori, să le fie mută, dînd unor cronicari de ocazie puțința să compenseze lipsurile lacuna prin speculație sau metafizică. Unii au numit tăcerea țărănilor cuviință sau bun simț, au investit amarica și lunga mușenie a satului românesc cu un sens etic, au acceptat — cînd au acceptat! — doar vocea pămîntului devenită cîntec, arcadă sonoră cu capiteluri îngropate în lutul mut.

Dar acum, și nu de ieri, ei vorbesc. Ei iau parte nu numai cu sapa, ci și cu cuvîntul, răspicînd mari adevăruri ale acestui timp, luminînd mari înțelesuri ale acestei epoci, desțelenînd adeseori noi orizonturi, la lucrarea și la rostirea întregii țări, la marea operă a edificării prezentului, cea care fructifică un capital de surprize pe toate planurile — inclusiv al succeselor agriculturii — dezvoltînd însușiri de o mare forță, rămase, secole, doar în etapa virtualității, cea prin care, de fapt, ne legitimăm în timp și înainte, și înapoi. I-am auzit vorbind, la marele sfat țărănesc al țării, ca răspuns la vorbele adresate lor de secretarul general al partidului, despre piine, despre cîmpie, despre modernizare și randament, despre destinul satului, aflat la răscrucea patetică în care multe se pierd, în care multe altele se cîștigă, în care satul clasic dispăre, înlocuit cu structuri sociale noi, deși marile piscuri ale istoriei și civilizației lui — dintr-o vreme în care țara întreagă era un gigantic sat — vor continua să vegheze, de departe dar și de aproape, șesul nostru plin de promisiuni. I-am auzit vorbind despre lipsuri, despre greșeli, i-am auzit vorbind despre vorbe, despre prea multe vorbe care se mai interpun uneori între planuri și faptă, i-am auzit vorbind, mai ales, despre fapte. Cu pasiune de gospodari — de gospodari ai întregii țări — și cu cumpănire, țînînd dreptă cum-păna judecării lor țărănești între multele, arzătoarele, deseori dificilele probleme care-i confruntă — și ne confruntă — șocotîndu-și cuvîntul ca și pe bobul numărât al unor străduințe ajunse la soroc, încheind un ciclu de muncă și viață, deschizînd un altul.

VISUL CEL VECHI

M-AM născut și eu acolo unde Blaga spune că s-a născut veșnicia. La sat. Într-un sat din județul Vaslui. Și sînt mîndru de asta, și sînt mîndru că părinții și bunicii și străbunicii au fost dascăli și învățători și nu s-au gîndit toată viața lor la altceva decît la a căuta prin sate și, cîtune copiii cei mai răsăriți pentru a-i strecura în școli mai înalte, adică pentru a lega satul de viitorul țării. Știu cit de mult, mai ales simt cit de mult îi datorez aceluia sat din Moldova de jos, care a cunoscut și el pirjolul lui 1907.

Și totuși în această zi nu voi vorbi doar despre bunii mei, țărăni, ci și despre ceilalți care, ca și mine, tot de la sate se trag și pe care i-am cunoscut mai tirziu, ca elev, prin orașe, iar mai tirziu, ca student, ca ziarist, ca scriitor și cărora le-am închinat mii de pagini, poate cele mai sincere și mai entuziaste pagini ale mele. Nu pot, ar fi nedrept să nu mă gîndesc în această zi la cei care s-au solidarizat, primii, cu țărăni în 1907, la cei care, apoi, și-au propus, în gîndirea și acțiunea lor de clasă, eliberarea și ridicarea țărănimii, ca unul din cele mai de seamă țeluri.

Li cunosc, m-am apropiat de ei de cînd visau, stingheri și izolați, în orașele stinghere și izolate, cu calapodul, cu fierăstrăul, sau cu ciocanul în mină, niște vise nemaipomenite în care țara se scâldea în soare și aur; îi cunosc și am devenit al lor atunci cînd își suflecau mîncile și căutau,

Apoi, ei au plecat acasă.

Mulțumindu-le pentru tot ce-au făcut și fac, pentru piine, pentru istorie, pentru ființă și pentru limbă, pentru copiii lor, pentru cromozomii acestei lumi, pe care-i trimit orașelor, de care orașele au avut și au încă atîta nevoie, o genetică, o vitală nevoie, e rîndul nostru, al celorlalți, să le întorcem prinsoasă unor cuvinte.

Cum nu putem să le dăm altceva — noi, cei ce scriem, n-avem nimic altceva decît zestrea vorbelor — să încercăm să găsim măcar o silabă, sinceră și cutremurată, pătrunsă de dragoste și recunoștință, pentru crîncena soartă pe care acest țărăni a avut-o în secole, pentru tot ce ne-a dat, pentru tot ce ne dă, pentru munca lui, pentru piinea lui.

Nici un cuvînt din lume nu poate însă omagia cum se cuvine munca generoasă, eroică, aspră, anonimă a acestui om. Va trebui nu să vorbim, ci să ne gîndim mai mult la el. Dacă nu în toate împrejurările, măcar în cele mai însemnate (precum în aceea a acestui sfat al cîmpilor), dacă nu în toate împrejurările vieții (precum, de fapt, ar trebui și s-ar cuveni), măcar în cele mai grave, măcar atunci cînd ne e greu, cînd ni se pare că strădaniile noastre sînt prea mari, să ne gîndim la țărani și să-i chemăm printre noi. Dacă nu fizic (ei sînt departe, ei sînt acolo, lingă pămînt...), măcar prin duhul lor. Dacă nu prin duh, măcar printr-un reflex al lui, ca un reflex sărbătoreț al unui cer de primăvară peste zilele vieților noastre, citeodată atît de țerne.

Ei sînt, alături de muncitorii, eroii — cei mai mari — ai acestui timp. Ei sînt eroii cei mai mari ai tuturor timpurilor. Ei sînt eroii cei mai mari ai noștri, ai românilor.

Cînd ne e greu, cînd ni se pare că eforturile noastre sînt prea mari, că muncim prea mult, să ne gîndim, așadar, la țărani. Să ne gîndim mai ales atunci cînd, prea nerăbdători de răsplata care (ni se pare nouă) întîrzie, confruntăm realitatea cu visul, piinea din vis cu realitatea a ceea ce de pe masă. Sigur, aceasta din urmă trebuie crescută zilnic, miine trebuie să fie mai mare, poimîne mai albă și mai bună. Dar aceasta pretinde efort, pretinde trîntă înverșunată cu lutul, pretinde eroism, pretinde griu. Așa cum pretinde oțel sau cărbune, mașini electronice sau cărți.

Să ne gîndim la toate acestea și să luăm ca simbol pentru toate acestea chipul lui, al țărănilor.

În cuvintele căruia, la congresul lui, auzeam fapta, auzeam, în această primăvară a dezastrelor, dar și a luptei, cum crește griul.

Ilie Purcaru

aproape cu disperare, într-o țară rînită și jefuită, primele boabe de aur și soare pentru țară și știu că și le scurgeau din brațe, neodihniindu-și-le cite patru și cinci zile în șir: numai așa se putea storce cite un dram de aur, la începutul revoluției noastre. Și mergeam apoi cu ei, prin sate, cite două zile pe săptămînă, pentru a vorbi despre revoluție, despre patrie și viitor; și erau rebegiți și cu toate puterile cheltuite prin ateliere dărîmate, și nu puteam să mă dumiresc: de unde atîta oțel și flăcări în priviri? Oare cum de-și mai puteau purta pașii prin glodul pînă la genunchi de pe uliți?... Dar ei își făceau datoria de clasă, deveniseră clasă și își îndeplineau întocmai sarcinile cu care-i hărăzise istoria.

Și i-am cunoscut mai tirziu, întîlnindu-se cu tehnica și trimițînd în sate tractoare și combine și îngurășăminte: iarăși nu-și uitau obirșia și nici visul, visul cel vechi, al părinților, al bunicii, al străbunicii țărani. De acolo le venea puterea, de acolo dirzenia lor.

Și i-am întîlnit, i-am întîlnit mereu, urcînd și urcîndu-i și pe alții în laboratoare și institute, în consilii și academii, conferințe țării, tot mai pregnant, galoanele gîndirii și societății moderne, apropiînd satul de oraș, ca putere și civilizație, și definind întreaga societate ca o expresie a celui mai înalt umanism.

Constantin Chiriță

Elanul creației

ISTORIA patriei noastre demonstrează, prin exemple edificatoare, marea putere constructivă, marea putere de a munci pusă în slujba colectivității, dăruirea dusă pînă la jertfă pentru idealurile nobile ale poporului de la Dunăre și Carpați. Virtuțile milenare ale neamului nostru s-au afirmat în cele mai grele încercări ale istoriei. Ele s-au cristalizat în timp prin unitate și încrederea reciprocă a tuturor oamenilor acestui pămînt. Marile transformări petrecute în viața nouă a țării, edificarea socialismului pe pămîntul patriei s-au înfăptuit și continuă să se înfăptuiască, sub conducerea partidului, prin minunatele fapte, prin energia, prin marea putere creatoare a întregului popor.

Pe linia dezvoltării literaturii contemporane, în condițiile libertății de creație pe care materialismul dialectic o dă necesității istorice înțelese, s-au realizat opere literare capabile să răspundă intereselor patriei noastre de a exercita o influență activă asupra conștiinței maselor. Avem o literatură contemporană în stare să participe prin arta scrisului la lupta pentru făurirea societății socialiste în România, la dezideratul educației prin promovarea trăsăturilor eticii noi, ce caracterizează omul înaintat al societății noastre, la bucuriile și amărăciunile, izbînzile, împlinirile acestui timp al nostru, la zbučiu-mul ființei umane în fața marilor probleme ale sufletului omenesc, ale vieții străbătute de patosul revoluționar al idealului socialist.

Alături de ceilalți slujitori ai culturii și artei, scriitorii au primit cu adîncă emoție și recunoștință cuvintele rostite de tovarășul Nicolae Ceaușescu în incheierea ședinței din 28-29 martie în legătură cu comportarea eroică a oamenilor muncii în momentele de grea și dramatică încercare: „În aceasta se vede rolul activității politice educative a partidului, al creației literar-artistice, al tuturor celor care prin scrisul lor, prin munca lor au contribuit la formarea trăsăturilor minunate ale omului nou, constructor al socialismului și comunismului, la crearea umanismului nou, care pune pe primul plan omul, bunăstarea, libertatea, fericirea sa.”

Trebuie să fim mereu prezenți slujind nobilele idealuri ale edificării unei lumi mai bune și mai drepte cărora ne-am închinat viața luptînd din răspu-teri pentru instaurarea unei societăți clădite pe libertate, muncă și echitate, ducînd în universalitate geniul poporului nostru. Creatorii de artă, indiferent de naționalitate, sînt conștienți că numai aici, pe locurile străbunilor lor, aici unde s-au zămislit valorile timpului nostru, pot crea opere de înaltă valoare artistică, pătrunse de respect și de dragoste pentru oamenii acestui pămînt. Participarea scriitorilor la amplul festival național al muncii și al creației libere „Cîntarea României”, modul în care scriitorii întîmpină marile evenimente ale anului sînt expresia forței de dinamizare și a capacității de creație a întregului popor.

Conferința națională a scriitorilor, care va avea loc în curînd, reprezintă un prilej de bilanț lucid, de analiză responsabilă a activității noastre din ultimii cinci ani.

Trebuie să împlinim, cu adîncă spirit de răspundere, sarcinile pe care Programul și celelalte istorice documente adoptate la Congresul al XI-lea al partidului, precum și Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul educației politice și al culturii socialiste ni le-a încredințat, să acționăm cu fermitate pentru eliminarea lipsurilor și deficiențelor care mai dănuie în activitatea noastră, să ne sporim capacitatea de înțelegere a noilor raporturi și noilor relații ivite în societatea noastră socialistă, pentru a putea cuprinde conținutul și dezvoltarea vieții sociale sub toate aspectele și cu toate implicațiile ei, contribuînd astfel, din plin, la formarea și fortificarea conștiinței socialiste, năzuind a face, prin forța literaturii, din fiecare membru al societății un izvor nesecat de inițiativă și responsabilitate.

Pentru a realiza această năzuință a noastră nimic nu trebuie să fie intimplător, ci totul trebuie să asculte de disciplina și armonia superioară pe care o decide visul cel mai îndrăzneț și mai înalt, visul de aur al omenirii: comunismul.

Dorim ca această Conferință a noastră să fie un prinos de dragoste adus poporului și țării, partidului nostru comunist și secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Și mai dorim să demonstrăm în fața lumii unitatea frontului nostru scriitoricesc, atașat, fără rezerve, idealurilor umanismului revoluționar.

Virgil Teodorescu

Teme în perspectivă

SE va vorbi mult timp despre cutremur. Delimitări de tipul înainte și după seism, comparabile cu expresiile înainte și după război, vor puncta în limbajul cotidian clipele unei discontinuități zguduitoare, care au pus în mișcare „cumplitul”, „dramaticul”, „tragicul”. Reacții psihice de excepție abundă în toate mărturiile imediate, scrise, orale, cinematografice. De la Eschyl, până la O'Neill și Brecht, marii tragici au valorificat, aproape neîntrerupt, cazuri solitare. Tragicul începutului de martie a fost al comunității, în toto, un consensus omnium. Realitatea estompind fondul individual pe fundalul colectivității amenințate. Un pământ care geme apocaliptic, zburciemat, inconsecvent față de propriile-i ritmuri geologice, contrazice nu numai legi fizice eterne; surpă înseși noimele interioare de stabilitate. Teluricul, stihialul, dezlănțuirile catastrofice pun în chestiune însăși ideea de ordine, ordine a naturii, la care filosofia trimite, nu o dată, pledând pentru mai multă ordine umană.

Rupturi, adică dizarmonii tragice, au fost și înainte de cutremur; dintre adversitățile de alt gen, de amintit fie lipsa apei, fie excesele. „S-ar putea spune, ca în unele legende, — remarcă recent Președintele Republicii — că forțele

răului încearcă să ridice tot felul de obstacole în calea mersului triumfător al poporului nostru pe calea socialismului... Recunoaștem aici aluzii la balada celebră despre constructorul de la Argeș, căutător patetic de perfecțiune, atingând sublimul prin jertfă. Manole-mășterul era însă un singuratic. Eroiul, în context socialist, verificat în atmosfera de tensiune de după cutremur, acționează ca dimensiune a poporului în totalitate. Idee căreia tovarășul Nicolae Ceaușescu i-a dat o formulare memorabilă: „În aceste clipe dramatice, am simțit și mai mult fericirea și mândria că sint fiul minunatului popor român, că merită, pentru el, pentru viața lui, să faci totul, chiar să-ți dai viața...”.

CUTREMURUL care distrusese Lisabona, în 1755, îi furniza lui Voltaire motivul unui poem renunțat, apărut anul următor; ecouri ale dezastrului, paralel cu persiflarea optimismului idilic al lui Leibniz, se regăsesc, nu după mult timp, în faimosul *Candide*. Natura e vitregă, constată Voltaire; și ca el, Alfred de Vigny, Victor Hugo, Sienkiewicz, alții încă. Ce pot face oamenii față cu destinul? — se întreabă resemnat unul dintre cronicarii moldoveni. Interogație reluată insis-

tent, obsedant, de promotorii literaturii absurdului.

Dintr-o dramă a singurătății devorante, căreia eșecul îi urmează inevitabil, Albert Camus a scos în *Ciuma* concluziile etice vizând imperativul solidarizării. Evident, la Camus ciuma e o metaforă. O altă ciumă, evocată de Jean Giono (în *Husarul de pe acoperiș*), rămâne sub semnul destinului tragic; flagelul îngrozește în modul forțelor oarbe la cei vechi. Cutremurul poate fi, ca și „potopul”, ca și ciuma, motiv de literatură. Micul roman *Carlton* al lui Cezar Petrescu, prea superficial, în nici un caz exemplar, trebuie amintit totuși; fără ridicarea, de la acest prag, la proza de dezbatere grave, de la tragicul ca spectacol exterior, de suprafață, la tragicul interior, nu e de conceput marea artă. De o parte insolitul, spaima, deruta, scenele explozive, o prăbușire a orizontului, dansul liniilor verticale, totul acompaniat de vaiete subterane ca într-o viziune dantescă, de altă parte, opoziția, îndrăznelile, înfruntarea absurdului, o concentrare în care instinctul de apărare, eroismul spontan, obstinția se amalgamează, transformând individul în component indisolubil al grupului. În perspectiva timpului subiectiv, cele 30 de secunde reprezintă proporții imense. Intervense un alt înțeles al duratei, de o infinită varietate cu succesiuni imprevizibile. Imaginația cea mai fecundă nu va putea recompuce nici pe departe, oricât s-ar baza pe mărturii elocvente, acele stări-limită, sîngerinde, apropiate de neființă. Scene excepționale, supra-viețuitori sub ziduri, în beznă și dărîmături; zile și nopți de infern. Ce vor fi gândit oamenii aceștia atunci? Pînă unde merge, oare, amestecul de real și fantastic? Ce traume vor fi marcat existența copilului de 6 ani prins în demența paroxistică a pămîntului care se scutură, se dislocă? Ce modificări au intervenit în experiența oamenilor care, fără să se cunoască între ei, vibrau atunci la unison?

SE va scrie altfel despre tragicul insolit, accidental, decît despre ceea ce filosofii au numit „conștiința tragică a existenței”. În genere, oameni care, avînd conștiința finitului, visau totuși infinitul, își revizuiesc convingerile. Fenomen spontan, eroismul modifică toate reperele. Cum se explică uitarea de sine a cascadorului, exponent al riscului ca moment de *suspense*, care salvează zece vieți cu sacrificiul propriei lui existențe? Militarul, cascadorul și ceilalți au extins profilul omului de omenie, undeva, dincolo de marginile cunoscute. Studii de caracter pornind de la episoade reale vor demonstra că miracolul nu ține incidentul de o voință exasperată; că oameni capabili de o morală cotidiană eroică și-au depășit propriile performanțe; că sublimul și pateticul se ridică deasupra situațiilor tari oricît de dramatice, reliefind figuri legendare. Memoria colectivă și memoria individuală vor furniza scriitorilor mărturii etice, psihologice și sociale tulburătoare. Poetul anonim de acum trei veacuri îi era de ajuns monumentalitatea profilurilor de baladă. Romancierul de astăzi va căuta în încordata *Vita nuova* de după cataclism profunzimile, monologurile, atitudinile specifice unui ethos al resurrecției, noile repere ale faptei.

După epoci istorice de adversități și nenoroc, dinamica epocii socialiste opune încercărilor dureroase alteva decît jalea. Resemnarea n-a fost nici în trecut *singura* modalitate de a riposta. De astă dată revolta nu are sens — iar o asemenea absență merită atenție. Împotriva cui să te revolți? Omul care în cele citeva zeci de secunde s-a simțit lovit, frustrat, pus într-o vădită inegalitate de forțe își canalizează voința în inversunarea de a reconstrui. Rămîne ca literatura să condenseze, în perspectivă calmă, înțelesurile zguduitoare și reacțiile înălțător umane.

Constantin Ciopraga

ION RESSU : Construcții noi

În cadrul Festivalului național „Cîntarea României”, la sala Dalles și Muzeul de Artă s-a deschis o amplă expoziție a artiștilor plastici profesioniști din Capitală. Din care fac parte și reproducerea de artă ale acestui număr.

Zidivoi măreții...

De n-ar fi fost...
Din stînci și din țărîna moale
Nu ar fi izvorit piraiele sărate
Șuvoaie tremurate, pe umbrele
cutremurate,
Pe umbrele plecate...

Cuvintele se-ncheagă greu
Cum singele din rîni nevindecate
Se vor balsam,
Se vor lacăt vrăjit, durerilor nealinate
Dar e prea vie suferința și e prea greu,
cumplit de greu :
Nu poți întoarce fața, cînd însăși ești
o rană,
Nu poți să lecuiești supremul chin
de pui rămas orfan de mamă,
Ori mamă impietrită cu pruncul
Înghețat la sin,
Neputincioasă în fața miinii ce n-a avut
răgazul să-și
ia măcar un rămas bun.
De n-ar fi fost hăinuțele acelea,

Îngrozitor amestec de zdrențe
și ziduri năruite,
Ar colora o grădiniță, ar spulbera
C-un zimbet neliniștile obișnuite.
O, de n-ar fi fost acel sinistru scîncet
al surpării
Ademenind în ropot crunt frunți
răvășite — mii și mii —
Noi, Poporul sfînt, Poporul drept,
Lovit din greu, mereu, tot pe atîta
de nedrept
N-am lua-o iarăși de la capăt
Sfidînd destinul, cu ochi cerniți,
cu ochi măriți
S-alunge obstacolul mirării.

În clipele acestea, mult încercate
de tristețe,
Ființă vie cu ochi retrași în sine,
Pășind nesigur, ferind suflarea
din pămînt,
leșînd buimac, să strig din negrele
tenebre :
Zidivoi măreții pe-agonice vertebre.

Magdalena Brăiloiu

Nostalgia

PENTRU poezia veacului nostru satul este ceea ce era codrul nostru romantic, adică acel termen care se instituie ca păstrător al puterilor primordiale, ca leagăn al începuturilor feerice. Reverii poetice nu se mai adresează unei naturi-mumă ci unui sat-mată, izvor al veșniciei, loc de regenerare a prezentului prin contactul cu energiile trecutului. O asemenea lirică se va hrăni din plin cu sugestii mitologice, deoarece miturile sînt punctul de actualizare a unor simboluri perene.

Două cărți ale anului trecut (*Imnele Transilvaniei* de Ioan Alexandru și *Noimele* de Ion Gheorghe) se întîlnesc în dorința reactualizării, pe calea liricii, a străvechii mitologii românești. Felul în care cei doi creatori îndeplinesc un program identic, felul în care ei se raportează la o substanță identică este însă întru totul diferit.

Pentru Ion Gheorghe raportarea la mitologie se face direct, ne-mediat. Trimiterea la repertoriul mitic este ostentativă, culminînd cu parafraze din texte străvechi, glosate în note de subsol. Poezia și mitul sînt doi termeni independenți evoluînd fiecare în ritmul său, uniți de poet prin asocieri neașteptate: „Cu șapte perechi de bivoli / tirau țărani locomobila pînă la arie — / ca un popor împingînd carul cu idoli /... Templul mutat, mașina cu aburi — bazilică” (p. 15).

Poetul omologhează, în virtutea unor analogii formale, diferite situații din lumea reală cu elemente ale repertoriului mitologic: „Cînd țărîna face gheme, fusele sînt idoli goi de lemne” (p. 29). Poezia se dezvoltă din exploatarea acestei asocieri, prin amplificarea semnificațiilor ivite din identitatea postulată inițial. Mai puțin decît o viziune, se poate vorbi aici de o tehnică de actualizare, prin vers, a mitologiei.

La Ioan Alexandru aceasta este termenul unei relații mediate. Poezia asimilează vechile reprezentări, realizează un transfer de sensuri, preluînd simbolurile și acordîndu-le, prin exercitarea ei, noi valori semnificative. Termenii nu se află pe picior de egalitate: poezia înglobează mitul, actualizează doar unele înțelesuri, modificînd sensurile inițiale. Simbolul poetic se deschide astfel către un fundal incert, capătă o aură de indeterminare și mister. El pare „a veni de departe”, situație întru totul în acord cu concepția lui Ioan Alexandru despre poezie. Păstorul miotic e asimilat viziunii nunții cosmice, autorul reținînd din reprezentarea folclorică doar acele aspecte care pot fi integrate liricii sale: „Atunci păstorul prunc era despovărat / De sarcina părintelui, de moștenire / Căci pe obrazul feciorului răsărea / Bărbia blîndă-a veșnicului mire” (p. 30).

Satul este și izvorul energiilor originale. Plecînd de la această premisă cei doi poeți vor configura un spațiu vitalist, bîntuit de forțe cosmice. Lucrul este mai evident la Ion Gheorghe, unde animismul furtunos, frust, dă nota dominantă a poeziei. Totul este însușit, bîntuit de patimi și dureri imense; orice faptă este o adăugire sau o scaldodire a unui corp viu, în permanentă zvircolire: „Hăcuit pînă seara într-o mie de bucăți și ciozvirte / se zăboie zolul de cărămidă, pleznind din coada rece de reptilă” (p. 19). Poetul se complăce în actualizarea unor aspecte aspre, a momentelor în care vîntul se manifestă în măreția și cruzimea ei. Poezia crește din proliferarea baloanantă a imaginilor, din revenirea și reluarea, în alți termeni, a aceluiași obsesii. Ion Gheorghe este fascinat de imaginea „tălpii” ca expresie a unui vitalism original, ca loc de contact între om și glie (să ne amintim de mitul lui Anteu), ca stîlp pe care se sprijină

Între certitudini și alte speranțe

EXAMENUL cel mai sever, cumpănind pe dreptate și reușite și eșecuri, nu poate să nu releve existența, în aceste trei decenii de socialism, a unei literaturi de autoritate, unitară ca structură și direcționată de spiritul unui umanism superior. La tot ce s-a construit până acum în beneficiul condiției umane, literatura vine să se adauge ca punct de sprijin dintre cele mai viabile. Cimpul său de influență fiind nemijlocit conștiința și personalitatea umană, oricât de parcimonioși am fi, tot trebuie să admitem că o infimă parte a efectelor acestei revoluționari în proces continuu îi revine și literaturii. Fiindcă niciodată, ca în aceste trei decenii, scriitorul și opera lui n-au fost mai din plin solicitate la edificarea acelor valori morale pe care însăși orinduirea le impune, ca fiindu-i foarte proprii și superlativ. Este certitudinea peremptorie de care, de-acum înainte, vor fi nevoite să țină seama toate sintezele cu privire la istoria civilizației românești.

Astfel că adevărată noastră comunism n-a urmat numai legea firească, legitimată științific, a dezvoltării societății omenestii, ci și Carta sa de idealuri programatice, care s-a dovedit a fi însăși împlinirea, în timp, a sumei de plingeri de ordin social și național adunând în ea noi din trecut cel mai îndepărtat. A nu te smulge niciodată din rădăcina tradițiilor tale sfinte și a ști să le innobilezi cu tot patosul cuceririlor moderne, a rămâne fără șovăire credincios față de însuși, cel de adevărat, dar și sperându-ți conștiința cu mereu alte aspirații luminoase — iată, deopotrivă, și substanța umană a acestei noi literaturi! Oricât de felurite i-ar fi zonele de investigație și oricât de surprinzătoare fețele adevărului pe care-l exprimă, oricât de variate îi sint vocile și oricât de multiple mijloacele de expresie — această literatură se constituie însă ca un tot, de o unitate ideologică exemplară, certitudine care ne onorează și pe care binevoitorii noștri exegeți din afară n-ar trebui s-o ignore cind ne asaltează cu promisiunea altei viziuni despre lume.

Există o solidaritate a soldaților care mor luptând pentru triumful aceleiași cauze, după cum există o solidaritate a celor care, deși copleșiți de prea greul unei speranțe, nu ezită să-și ia mereu speranța de la capăt. Scriitorul face corp comun cu amindouă aceste forme de solidaritate, el repetând, cu gândul și cu fapta sa, exem-

plul mitologic românesc al zidirii care n-a putut dura decât prin sacrificiu. Oamenii științei de specialitate nu vor descoperi niciodată sub ce înveliș de celulă genetică stă vocația de a zidi universuri a scriitorului, cu atât mai mult nu vor avea cum să măsoare partea de sacrificiu personal pe care scriitorul o toarnă în tiparele operei sale. Și totuși sintem atât de simpli și la îndemina cercetării oricui (mai mult de o biată bucată de hirtie și puțină cerneală inspirată nu-i cerem vieții), încât nu-i de mirare că solidaritatea noastră de breaslă capătă alte rațiuni și e parafată de aura altui orgoliu. Avind pe deplin conștiința răspunderii noastre față de istoria României, căreia îi sintem și soldați de apărare, dar și purtători de speranțe pentru ziua de mâine, ce vreți mai îndreptățită nevoie de solidaritate față de orice fel de cenzuri și exclusivisme ni s-ar impune, indiferent, din ce parte a lumii și cu ce aer de oficiu suprem s-ar proclama!

Nu vom clama niciodată că-n această țară sfera valorilor a înghețat o dată pentru totdeauna și că, de pildă, în sfera cunoașterii și a culturii (cel puțin două dintre cele concentrate cu a profesiunii noastre) n-ar mai fi încă loc de nebanuite nuanțe și câștiguri în favoarea actului de creație. Dar dacă vom îndrăzni și mai mult decât până acum, convingeți că altfel nici nu este cu putință, o vom face numai datorită acelei dialecticii vii, zdrobitoare de teze depășite și de sisteme anchilozate, care a determinat însăși trecerea noastră istorică de la o calitate la alta. Cu fiecare clipă — ceva ce nu-și mai află rațiunea pierde, pentru ca-n clipa următoare altceva să apară și să tulbure ordinea veche. Dacă observatorii din afară n-au avut ochi să observe că fiecare act al acestei orinduirii este, înainte de toate, act de revoltă față de stări învechite și față de mecanisme ruginite (uneori însăși gândirea și conștiința cunoscând astfel de forme ale învechirii și ale ruginirii), atunci cu atât mai rău pentru optica și logica lor nefericite. Iată dreptul sacru la care ținem noi, scriitorii, și iată datoria de la care nu vom abdică niciodată — revolta noastră creatoare să-și tragă permanent seva de la revolta constructivă a Programului comunist!

Adevărat că literatura este mărturie despre timpul prezent, dar în egală măsură este și efort de a deschide porți spre

viitor. Conștiința scriitorului nu-și poate refuza întrebările proprii, care trebuie să fie esența întrebărilor epocii, dar în egală măsură el forțează și comunicarea cu viitorul, cu întrebările niciodată epuizate ale condiției umane. Într-o lume, pe plan universal, evident, care se dovedește atât de precară în raport de stabilitatea valorilor (cu cită detașare negată sau respinse, cu ce ușurință puse la zid!) și atât de fragilă față de asalturile oarbe ale forțelor antagonice, nu-i cu puțință ca scriitorul nostru să rămână în afara conflictului și, cu atât mai mult, el însuși să se lase doborât de zădărnice și disperare. Istoria care se desfășoară chiar sub ochii noștri, tot pe plan universal, demonstrează că ne aflăm în plină și singeroasă înțelegere de contradicții (nici un semn că va fi prea repede pace sub măslini!), istorie departe de a privi numai destinul omului singur, tare mă tem că privește mai degrabă (și foarte calculat, foarte premeditat) destine de țări și destine de umanități întregi. Un motiv suficient de convingător, aș îndrăzni să spun tragic de convingător, pentru ca scriitorii care sintem aici să ne acordăm profesia de credință și uneltele de lucru cu această invocare lucidă care ne vine chiar de la destinul Patriei. Să luăm seama la lecția înaintașilor noștri care s-au temut și de judecata prezentului de care răspundeau implicat, dar și de judecata posterității mai neiertătoare decât orice tribunal de conștiință.

Ce-ar trebui în acest caz de făcut pentru a nu ne da de bunăvoie prizonierii conjuncturii, care este totdeauna acuzată de deprindere (dimpotrivă pentru a ne cuprinde în durată istoriei, singura prin care ni se justifică visul și opera? Mi-a rămas de la cineva, sau eu însumi am afirmat într-o carte, că de cite ori un om de-aici se oprește deodată locului, aparent fără un motiv întemeiat, de partea cealaltă a pământului cineva cere să fie ascultat! Dar acest „de partea cealaltă” poate fi foarte bine și dincolo de zidul casei tale, dincolo de peretele existenței tale, într-un univers care spumegă de întrebări și de zbateri creatoare, pe care însă nu totdeauna avem suficientă putere și sensibilitate pentru a-l recepta și arăta lumii cu toate adevărurile sale. Vreau să spun că, așa cum există o birocrație a inutilului hirtiiilor, există și o birocrație a ideilor sărace sau a ideilor sclerozate, și că nu e nevoie ca fatalitatea să ne izbească an de an cu cite o catastrofă, pentru a înțelege că sint printre noi și conștiințe care refuză să rămână în urma revoluției, principiul respectiv constatându-se deodată anacronic și absurd. Acestea sint glasurile care se cer ascultate, exact ale conștiințelor despre care vă vorbesc, și fiecare glas reprezintă o problemă, și în primul rind și mai ales astfel de probleme scriitorul este obligat să le scoată la lumină zilei.

Să nu le temem deci de așa-zisele cărți cu probleme, numai cărțile cu probleme sint acelea care reflectă cu fidelitate un timp și se chinuie să-l explice. Scriitor cu

ÎN ÎNTÎMPINAREA
CONFERINȚEI NAȚIONALE
A SCRITORILOR

adevărat mare este îndeosebi scriitorul dotat cu vocația de a ști să vadă totdeauna, dincolo de aparențele realității, mișcarea secretă a semnificațiilor unei istorii spre alt mereu excelsior. O literatură de durată nu va fi niciodată literatura pasiunilor de respirație scurtă sau a „eroilor” mărunți, înghesuși în cite o dogmă sau incapabili să-și depășească limita. Să nu uităm că orice problemă lăsată să colcăie între ezitări, oricât de orbitoare ar fi o leiala acestor ezitări, riscă să ulcerez și organismul social în întregul său, traumatizează conștiințele, se constituie în moștenire amară pentru generațiile următoare. Și nu cred că este bine să lăsăm colegilor din viitor sarcina de a scotoci în arhivele timpului nostru, pentru a spune ei pe nume adevăraților care de fapt pe noi ne priveau. Îndrăzneala de a gândi miracolul economic românesc, pe coordonate incomparabile cu ale altor puteri, trebuie să se conjuge și cu îndrăzneala creatoare pe plan spiritual. Miracolul-om, cu toate certitudinile și îndoielele sale, cu toate cite îi sint azi cunoscute dar sigur și cu toate cite îi vor fi cunoscute într-o zi, fiind tot o determinantă a legităților socialiste.

S-a spus, poate eu însumi am spus, că generația scriitorilor de vîrsta mea s-a bucurat de marea favoare de a parcurge câteva experiențe fundamentale — războiul, revoluția, spulberarea burgheziei în neant, instaurarea puterii muncitorești, zidirea din temelii a noii orinduirii, și că materia de viață, ca sursă inspiratoare, ne-a fost atât de fabuloasă, așezându-se parcă de la sine în pagină, încât mai mult decât atât ce să îi meritat de la viață! Se spune, și nu eu spun asta, că mai apoi s-a intrat într-un teritoriu de calm neverosimil și că viața se ordonează în scurgerea ei fără nimic senzațional, că de vină nu-i decât istoria care decide pasiuni fără scîlpire și eroi de circumstanță.

De parcă n-am trăi o nouă Facere a Lumii, o altă despărțire a apelor de Uscaț și o altă dezlegare a luminii dintre bezne, mai ales crearea altui chip de om! Poate fi această nouă Geneză mai puțin convulsivă și asemeni de dureroasă, mai puțin încrincenată și asemeni de extraordinară, solemnă și deopotrivă crudă, frenetică și deopotrivă dură, inventind mituri noi și dînd sacrificiile fără de care nu se poate, obligîndu-i pe oameni să creadă și să speră că tot ce se gîndește, tot ce se vrea sint cu puțință — poate fi această nouă Geneză mai puțin săracă în adevăruri ale condiției umane pentru marii scriitori care vin? Vă declar cu jurămint că nu, și laud prezența, printre colegii foarte tineri, a unor talente care vor ști să-și respecte, cum se cuvine, numele și locul în literatură!

Și fiindcă ne aflăm cu un ceas înainte de Conferința națională a scriitorilor, mi-aș îngădui propunerea de a hotărî, noi — pentru noi să hotărîm, că toate speranțele sint de partea noastră...

Laurențiu Fulga

vetrelor

patria. Zeii care străbat lirica sa sint nu atât divinități, cît strămoși, întrupări ale forțelor germinative. Viața este un ciclu închis, în care totul (sacru și profan) este o eternă reîntoarcere a acelorași esențe primordiale: „Căci venindu-le serocul să se-ntoarcă / morții se fac boare, nour și ploaie — / încît sămința nu-i decât o barcă / în care străbunul își doarme somnul de mormie bălaie” (p. 10). Deși poetul folosește întreaga recuzită a mitologiei animiste (Mumele, strămoși, semințele etc.), vitalismul său nu este livresc, ci intră în structura firii lui Ion Gheorghe. El ne apare ca mijlocul și vocabularul prin care poetul traduce orice realitate în vers.

Vitalismul liricii lui Ioan Alexandru este reținut, stilizat, trecut prin nenumărate retorte. Rezultatul final este viziunea cosmosului ca ceremonie, ceea ce implică transpunerea și limitarea forțelor vieții în canoanele culturii. Universul poetului este, și el, în continuă germinare: dar e o germinare care se contemplă pe sine, beată, cu mișcări lente, rituale: „Despovărat de zvon de ciocîrliei / Bobul de grîu este în pielea goală // Întins pe masă e spălat cu mir / Și-n zori e dus pe zările de apă / Sămănătorul îl ridică-n vînt / Și funia luminii îl îngroapă” (p. 234). Poetul este detașat de fluxul vieții, nu e bîntuit de elanurile ei, ci, undeva, pe un limb de liniște, el o proclamă și o laudă. Existența lumii este un prilej de bucurie, de încintare în fața minunilor vieții, sub aspectele cele mai obișnuite: „Beau iarăși lapte, din toate cite sint / Același este laptele și-o să rămînă / Cît fi-va lumea ne trebuie un deal / Unde să pască-un bivoli și-o fințină” (p. 52).

Atît la Ioan Alexandru cît și la Ion Gheorghe poetul ocupă un loc esențial în universul liric. La primul, în virtutea

idealului imnic, el este glasul care proslăvește lumea, prin care lauda vieții și sărbătoarea firii se intrupează în cuvînt. Fără poet lumea ar secătui, dar prezența lui descătușează sevele vieții, dezleagă cîntecele bucuriei. Creatorul poartă în sine verbal revelat: „Am fost atins de slavă în străini / Carne mea a fost un ceas străpunsă / De-un luminis ce nu mai pot să-l uit / Și firea de-atuncea este unsă” (p. 247). Prin el se exprimă elanul cosmic, sărbătoarea vieții, marea celor ce au fost și a celor ce sint.

În lirica lui Ion Gheorghe viziunea despre poet este, în primul rind, polemică. Între o înțelegere științifică și una poetică a misterelor cosmosului o cale de comuniune nu este în principiu exclusivă. Poetul se revoltă împotriva „belferilor de botanică” incapabili să priceapă sensul ascuns al Fîinței. Dar artistul, asemeni eroului din basme, poartă cu sine sensul doveditor, investirea menirii sale: „Pe șapte perne stau impostorii la masa domnească / dar eu port în sin capetele balaurului și limbile retezate” (p. 59). Poetul este ocrotit de un „popor de morți”, deoarece el este glasul noimei ancestrale. Vizionar și neînțeles el nu poate accepta concilierile căci: „De toate i-au dat zeii poetului de obîrșie țărănească / numai știința supunerii, neglorioasă — ci necesară / nu l-au putut pedepsi s-o primească” (p. 51).

Plecînd de la un substrat comun și conduși de aceleași intenții, Ioan Alexandru și Ion Gheorghe configurează două universuri lirice specifice, care transfigurează în mod original materia inițială. Întîlnindu-se în temele utilizate ei se diferențiază prin maniera de construire a liricii lor, prin viziunea ordonatoare, adică, prin însăși „noima” poeziei lor.

Mihai Coman

GHEORGHE ȘARU Cîntare patriei

Constantin Nisipeanu

Cîntec pe-o lăută de frunze

Simt cum imi pătrunde în nări mirosul
amar al buruienilor pe care n-am cutezat
încă să le smulg din noaptea mea.

Mă simt vinovat de întunericul din mine.

Mă simt vinovat și de liniștea care
s-a așezat ca o vrabie pe fruntea mea,
mă simt vinovat de scoarța zgrunțuroasă
a copacilor din păduri,
de pielea verde și catifelată a frunzelor,

mă simt vinovat pînă și de lumina
care își reazimă fruntea de umărul tău.

Umpleți-vă oameni buni paharele
cu roua ce licărește pe frunze, umpleți-vă
ulcioarele cu aurora dimineții care zburdă
pe nectarul din inima florilor.

Umpleți-vă oameni buni căucul palmelor
cu sunetul tăgănat din coardele lăutelor
și, ridicindu-vă pălăria în fața arborilor
de la marginea pădurii,
răsturnați în frunze cîntecul
ce se revarsă acum atît de cristalin
din căucul palmelor voastre și frunzele
au să înceapă să freamăte
gingurind în șoaptă cuvinte omenești.

O floare din adînc

Marea e atît de blindă uneori
că se tîrăște în genunchi pînă la țărnam
ca să nu te tulbure din visare
atunci cînd fără să bănuie vine
și îți mingiie îmbujorindu-se picioarele.

Uneori urcă pînă la tine pe plajă
și îți aduce în dar o floare din adînc
pe care ți-o așează ca din intimplare
pe genunchi și se retrage îndată
cu emoția unui băiețandru îndrăgostit
care fuge din fața iubitei de teamă
că dragostea lui ar putea să fie descoperită.

Marea e atît de îndrăgostită de tine
că de multe ori seara cînd tu te retragi
și îți rămîne pe plajă numai mulajul
pe care trupul tău l-a desenat în nisip
ea vine sfioasă pînă acolo și sărută
locul care poartă încă amintirea ta.

Dacă marea ar cunoaște casa în care
locuiești
în fiecare seară ți-ar trece pe sub fereastră
și rupînd din cer luna ar face din ea o
chitară

pe care te-ar cînta pînă tîrziu în zori
încercînd astfel să se furișeze neobservată
în visele tale și atunci ai înțelege
cît de îndrăgostită e marea
cînd cu buzele îți caută trupul.

Alfabetul

Alfabetul ar putea foarte bine
să înceapă cu litera O pentru că
e rotundă ca un cerc și copilului
îi place să se joace cu cercul.

După litera O ar putea să înceapă
să se facă primăvară în curte
și acolo să fie adus cite un cal-ponoi
pe care copiii să-l învețe pe rînd
cum se scrie pe tablă litera O.

Dacă s-ar putea desena alături de O
și un depou de cale ferată atunci
poate ar da buzna în curte
un tren cu o locomotivă care
ar șuiera scoțînd pe coș o sumedenie
de litere de fum și toate ar semăna cu O.

Și ce ușor s-ar învăța alfabetul călare
pe poneiul în zbor năpraznic pe deasupra
vagoanelor
din care șeriful ar trage cu pistolul pe
fereastră
scriînd în aer cit e cerul de mare litera O.

Mircea Florin Șandru

O liniște din cărți

În alba liniște a vieții noastre
În care sintem scufundați
Ca într-o peșteră de diamant
Sapă cu unghiile cineva
Tot mai aproape și tot mai aproape.
În alba liniște din cărți
Se-aude cineva înaintînd
Și-apoi deodată auzim cum crapă
Pleura rece care ne-nconjoară
Ca un vitraliu subțiat de soare,
Iar aerul va izbucni de afară
Pur și fantastic ca să ne doboare
Și trimbe mari de flori vor răsări
În spaima și în liniștea rămasă
Iar noi vom pune cărțile deoparte
Și vom pleca, încet, pe jos, de-acasă.

Peisaj

La marginea orașului o livadă de pruni
Un fum de frunze vineți ne-mpresoară
Ard focuri umede prin porumbiști
Ca-n vechi sălașuri de păstori de munte
Culoarea toamnei a-nceput să moară
Cai singuratici rătăcesc pe dealuri
Miroase aerul a prune coapte
Și din străfunduri vine o răcoare
Pămîntul umed ți-a pătat cămașa
Singele-ți urcă și apoi descrește...
E liniște ca la-nceputul lumii
Și aerul încet bolborosește
Stringînd în tine frînghii lungi de singe
Pui mina streășină la ochi și vezi
Orașul alb cum lunecă în sine
Și ești ușor și blind ca o meninge.

Marea

Păsări sălbatice țîșnind într-o lumină
nesigură,
Umbrele soarelui tirîndu-se pe nisip
O liniște stranie și apa colcăînd
De meduze
Văzduhul sfîrînd ca lava, mirosul aspru
De sare, și tu
Adormit, cînd inima se dezbracă de singe,
Pari un scarabeu inecat, ușor
Și frumos
În timp ce se lipește de umbra ta
Femeia cu picioarele palide
Marea.

Alergare

Imagini amestecate :
Lumină și umbră, o succesiune de
intimplări
Iernile trecînd pe pămînt ca niște furtuni
de zăpadă

O alergare
Seri monotone, speranța cu meandrele ei
Anotimpuri uscate, un vâlmășag
Cometele căzînd pe coline cu lumină
fantastică

Iubita stingîndu-se în fotografia
Somnul ca o uriașă vale de crini,
Cutele de pe frunte,
Trupul nostru albindu-se,
Viața.

Pictorii

Ninge peste acoperișul lumii
Peste oameni, peste păsări, peste elefanți
Și cad în piață, unul cite unul
Ca niște ingeri, pictorii flamanzi
Ei țin în mină culori orbitoare
Și lasă pe pămînt crini purpurii,
Și păsări moi cu sternul colorat
Și reni ca niște manechine vii
Apoi se lasă trist și blind pe spate
Singuri și albi ca niște goelanzi,
Ca niște animale înghețate,
Ca niște ingeri, pictorii flamanzi.

O nouă antologie a lui 1907

AM CONSULTAT pînă deunăzi, în Biblioteca pentru toți, culegerea 1907, antologie de documente literare, ediție îngrijită de Gheorghe Radu, cu un cuvînt înainte de Cezar Petrescu (Editura de stat pentru literatură și artă), care a fost publicată la cincizeci de ani de la răscoalele țărănești. Față de cei patruzeci și unu de autori citați în această meritorie antologie, cea nouă se prezintă cu o cifră îndoită, în bună parte prin contribuția scriitorilor de azi, ale căror glasuri se adaugă celor de mai sus. În ordine alfabetică, și numai în sectorul poeziei, reținem numele: Al. Andrițoiu, T. Arghezi, A. E. Baconsky, Teodor Balș, Ion Bănuță, Vlaicu Bârna, Mihai Beniuc, Demostene Botez, Radu Boureanu, Ion Brad, Virgil Cărianopol, Radu Cărneci, Dumitru Corbea, N. Crevedia, George Dan, Lucian Dumitrescu, Victor Eftimiu, Victor Felea, Ion Gheorghe, Gheorghe Grigurcu, Aurel Gurghianu, Grigore Hagiu, Negoită Irimie, Kiss Jenő, Leonida Neamțu, Miron Radu Paraschivescu, Aurel Rău, Miron Scorobete, Nichita Stănescu, Victor Tulbure, Tiberiu Utan, Vasile Zamfir. Mă uimește absența poeziilor de revoltă sau a threnosurilor feminine, așa cum ele au izbucnit la vremea lor prin talentata poetă craioveană Elena Farago, care figurează în antologia cea nouă, **Flăcări în primăvară**, 1907, ediție de Victor Iova, prefață de Pompiliu Marcea, Editura Minerva, București — 1977, cu patru poezii. Inimioasa tinărară (avea 29 de ani în 1907) nu s-a mulțumit a scrie în favoarea celor răscoliti pentru pămînt și drepturi, ci a și colectat ajutoare bănești pentru familiile țăranilor uciși sau arestați. La ea face aluzie Nicolae Iorga, în zguduitoarea sa discurs parlamentar de la 23 noiembrie 1909, din care noua antologie ne dă un substanțial fragment:

„A fost o femeie cu spiritul de jertfă, care a umblat din sat în sat, din loc în loc, și s-a îngrozit de ceea ce a văzut în județele Dolj și Mehedinți, în satele care aveau cruci unele lângă altele pe marginea drumului, ca să se vadă ce popor necreștin și păcătos sîntem“.

La aceste cruci se referă poeta în poezia publicată în „Ramuri“, la 7 mai 1907:

„Sunt patru cruci în sat, / Iar satul de-are nume / Ori nu, ce-aveți cu el?... / Acolo nu sunt glume / Și flori nu sunt de fel.“

„Sunt patru cruci în sat / Dar morții nu-s sub ele, / Trec oamenii oftînd / Și-și spun în șoapte grele / Intunecatul gînd.“

„Sunt patru cruci în sir / În sat, pe drumul mare. / Tu, Doamne, doar de știi / Pe cei din sat ce-i doare / Și-n paza Ta să-i ții“ (Patru cruci).

G. Coșbuc sau Octavian Goga ar fi putut semna fără șovăire o poezie ca aceasta, de o clasică simplitate.

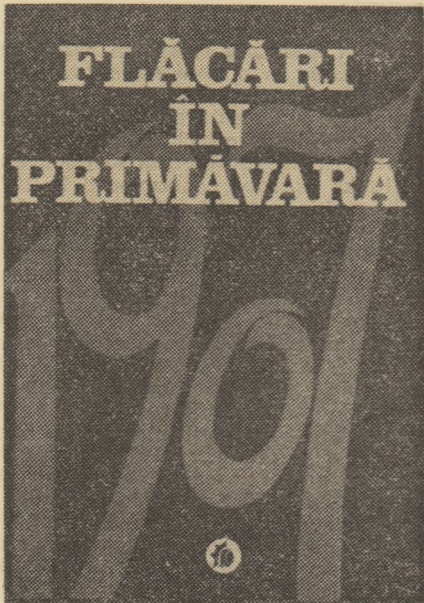
DINTRE poezii de azi, accentul revoluționar răsuna mai viguros în versurile lui Mihai Beniuc, care evocă în poemul **Cu mii de cai putere**, singerosul an:

„...Hei, nouă sute șapte... / Îl știm, îl știm! / Și-i drept, e încă noapte. / Dar s-a roșit a ziuă-n răsărit. / Umblați ca furnicarul răscolit. // Ați priceput: / Cu mii de cai putere, / Se crapă zorii unei alte ere!“.

Remarcabil este și poemul 1907, de poetul Kiss Jenő, în tălmăcirea lui Negoită Irimie („Tribuna“, 3 martie 1957). În distihuri bătute pe nicovală, poetul își pivotează evocarea singerosului an pe adverbul numai sau doar, într-o înălțare logică deloc incompatibilă cu cealaltă logică, logica poetică, ascunsă uneori la prea mari adîncimi spre a fi percepută:

„Doar securea le rămase lor... / Bîta doar... / Doar furia... / Doar năvala... / Numai rana cea fierbinte-n piept. / Numai plumbii... / Numai giulgiul...“.

Balada e reprezentată cu brio de George Dan, în **Umbra lui Ștefan Furtună** („Gazeta literară“, 14 martie 1957) și Vlaicu Bârna, cu **Vinătoare la 1907** (Po-

vestită de moș Mitru). Același Ștefan Furtună din Rădeni este eroul lui Teodor Balș, în fragmentul **Județul ciocoilor** din poemul 1907 (1957), în versuri de factură populară:

„La Rădeni veniți cu-armată / Fac ciocoi judecată“. Încă inteligibile, poeziile datînd din același an, 1957, și semnate Nichita Stănescu, se folosesc însă de unealta simbolistă a sugestiei, spre a nu spune lucrurilor pe nume (**Pămînt și 1907**).

În **Cîntecul berzei** („Luceafărul“, 11 martie 1967), Ion Gheorghe se adresează celor căzuți sub tirul infanteriei și al artileriei în 1907:

„Haideți fraților, să cîntăm despre voi / ca și cînd n-ați fi muriți“.

Cuvîntul final l-a folosit și Eminescu, în cunoscutul vers:

„Căci morți sînt cei muriți“ cu sensul: „cei morți sînt morți“, adică nu pot fi readuși la viață. Poezia este însă aceea care izbutește să învie morții și să le dea statură de eroi. Poemul lui Ion Gheorghe are pe alocuri caracter apocaliptic: „Veni ziua plugarului, a berzei și a zeiței Ceres / osana, osana, ziseră fiarele pe maluri, / ieși țărănul pe brînci, își scutură capul / trase plugul din matrice și boii / și plecă să-și cunoască ogoarele“.

Al. Andrițoiu dezmințe imaginea tradițională a țăranului nostru, veșnic răbdător:

„Poporul meu n-a fost / dedat să rabde, / domnesc prin timp răscoalele întinse — / căci după Doja, Horia le aprinse / și, după Tudor, nouă sute șapte“. (Țăranii mei din nouă sute șapte, în „Albina“, 13 martie 1957).

În versuri lungi, de ritm ternar (fiecare are cîte două cezuri), urmate de sprintene cadențe ale poeziei populare, Miron Radu Paraschivescu închină lui 1907 un amplu poem, care se încheie sarcastic cu fața spre „ciocoi“ și „dumneatale, cilibie / Jupiniță și cocoană / Mîndră precum ești, / Ori mărită Doamnă / Trasă în calești“, ca să-și amintească „Spurcatele fapte / Și tot suptul lapte / Și fiecă toană / Din zori pînă-n noapte, / Din primăvară și pînă-n toamnă, / Vealeatul '907“. (**Laude și alte poeme**, 1967).

Semnalul l-a dat cu doi ani înainte de sărbătorirea a jumătate de veac de la eveniment, Tudor Arghezi, în marele său poem 1907, **Peizaje**. Prin alte cuvinte, el a deschis seria cea nouă a poemelor închinare răscoalelor țărănești, serie care se reia sărbătorește, din deceniu în deceniu și se va relua încă multă vreme, cu mai multă sau mai puțină măiestrie. Deși nu era în țară la acea dată, genialul poet a intuit atît gena pîrjolului, cît și fazele sale succesive, cu singerosul final, care a pus în lumina cea mai crudă atît administrația generală, cît și aceea locală, înversunată împotriva celor pe care tot ea i-a împins la răscoale.

Octavian Goga publică în 1907 și în

Instituții

CA SĂ FII OM INTREG, atîtea sînt necesare...

Am fost întrebat ce înțeleg, cînd e vorba de mîncăruri, prin cuvîntul instituție. Fiindcă, între prieteni care își arată preferințele, adeseori îl rostesc, spre a-mi spune eu insumi părerea.

Pentru a mă face mai bine înțeles, de obicei încep cu exemple: — Laptele, spun, e o instituție. Și piinea e o instituție. Iar roșia, și ea e o instituție.

După părerea mea, acestea sînt instituțiile, cele fundamentale, cărora li s-ar mai putea adăuga — mărul în primul rînd — alte cîteva. Restul e artă culinară.

Începută din timpuri vechi, ea se poate lăuda cu nume de mîncăruri care fac parte din tabloul general al omenirii. Zeci, sute de feluri, aparținînd unui popor sau altuia, unei zone geografice sau alteia, sînt proclamate, în stări ce pot atinge extazul, mîncăruri regești, princiare, împărătești. Vinatul din apă, din aer și de pe pămînt, animalele domestice, păsările de curte, cerealele, legumele, fructele furnizează materia primă a tot felul de mîncăruri care, în adevăr, pot fi împărătești. Dar nu sînt instituții.

Soarta a vrut să nu ignor ce înseamnă puilul cu smîntînă, sau erapul pescăresc, sau musacaua de vinete, sau rața cu castraveți, sau morunul la grătar, sau varza umplută cu piept de vitel, sau felurile borșuri drese cu smîntînă, sau păstrăvii afumați... Uneori, aceste mîncăruri pot intra în sfera sublimului.

Și n-am părăsit încă hotarele României! Dar mi-a fost dat să aflu, de pildă în Japonia, ce gust are „vaca de Kobe“. Crescătorii acestor vaci le masează de cîteva ori pe zi și le hrănesc cu bere pentru a obține o carne vestită prin frăgezime. Apoi, am mîncat potirniși și „jeleu de păstrăv“, în cel mai celebru restaurant din Franța — celebrul „Chez Point“ — din Vienne, pe șoseaua dintre Lyon și Orange. Și mi-a mai fost dat să urc cu ascensorul la etajul XV al unei clădiri din Shanghai, unde am mîncat un fel de macaroane despre care am aflat că în realitate erau piept de pui tăiat în formă de macaroane, și niște gogoși de mătase care se spargeau în gură, umplînd-o de miresme, despre care n-am aflat ce ar putea fi.

În felurite orașe ale lumii, oameni cărora le sticleau ochii de bucurie, gîndindu-se în ce mă vor iniția, m-au dus cînd pe străzi doșnice, cînd pe mari bulevarde, cînd într-un subsol cu cîteva mese, cînd în restaurante de pe terasa cărora se vedeau fluviu vestite, sau marea, sau oceanul. Faima acelor localuri o făcea de obicei un bucătar — patronul însuși, citeodată patroana —, iar meritul lui era de a fi dovedit că și în acest domeniu e loc pentru talente excepționale, dacă nu cumva chiar pentru genii.

Nici o desfătare de acest fel, fie în Orient, fie în Occident, printre oameni care se închină lui Buda, lui Cristos sau lui Mahomed, inchipuindu-și paradisuri diferite, dar foarte puțin deosebiți în plăcerea de a minca, nu a putut să zdruncine credința mea în cele cîteva lucruri esențiale pe care le numesc instituții. Ele au fost și au rămas, după oricîte tentații și delicii, fundamentale pentru filozofia mea de ființă căreia i se face foame și își potolește foamea mîncînd.

Un pahar cu lapte, o bucată de piine, un măr, o roșie. Lucruri de mîncare, dar în același timp, instituții. Adică prilejuri de comuniune cu natura, prilejuri de a cunoaște, în orice loc și în orice timp, marile bucurii simple ale vieții. Prilejuri de a-ți regăsi, într-o ipostază care de multe ori degradează ființa umană, dimensiunile firești. Prilejuri de a atinge, în timp ce-ți potolești foamea, pragul de sus, iar nu cel de jos, al fiziologiei. Asemenea prazuri există și în împreunarea bărbatului cu femeia, și vai celor care, fără să-l cunoască pe cel sublim, emit, după cit au simțit și trăit ei, judecăți josnice despre dragoste.

Ca să fii om întreg, atîtea sînt necesare... Am stat o dată la o masă, e adevărat că o singură dată, în timp ce în spatele meu se afla, drept ca o luminare, un valet în livrea și cu mînuși albe. El împinsese scaunul sub mine, în clipa cînd voisem să mă așez, fără ca eu să-l ating. De acea împrejurare — petrecută la Madrid, în ziua de 10 mai 1936, în palatul unei infante spaniole, închiriat de legația română — imi aduc aminte cu un zîmbet, ca de decorul unei măreții la care ființa mea lăuntrică refuză să adere.

În schimb, rareori m-am simțit mai demn, participant la o măreție în care nici cel mai răuvoitor ochi n-ar avea ce sfredeli, ca atunci cînd, în preajma unui izvor, în inima unei păduri, așezat pe un trunchi de copac, începeam să rup, încet și gînditor, dintr-o bucată de piine.

Ca să fii om întreg, atîtea sînt necesare... Să știi să stai pe un trunchi de copac, în inima unei păduri, rupînd încet și gînditor dintr-o bucată de piine.

Geo Bogza

1908 cîteva poeme inspirate de tragedia țărănimii, fără a găsi însă accentele răscolitoare din **Oltul** sau din **Clăcașii** (Poezii, 1905, Buda). Din aceeași rivnă recunoaștem însă ultima dintre cele patru poeme din noua Antologie, anume **Cosașul**, care se încheie cu un accent revoluționar, deși interogativ:

„Țipa pe urma mea oțelul, / Simțeam cum blastamă și plînge, / Și ceriu-mbujorat departe / Părea tivit cu foc și singe. / În sufletu-mi strivit de groază / Păgîne patimi prînd să fiarbă: / «Trudită, chinuită coasă, / Vei mai cosi tu numai iarbă?...“

DISCURSUL poetic cel mai izbutit, în sectorul poeziei strict contemporane evenimentului, este acela al lui Dimitrie Anghel și St. O. Iosif, cules în **Caleidoscopul lui A. Mireea**. De mare autoritate se va fi bucurat cel dintîi, dacă a izbutit să publice subversivul poem, **Scrisoarea deschisă a unui melc**, în însuși oficiosul partidului guvernamental („Viitorul“, 24 noiembrie 1907). Al doilea poem, 1907, compus în hexametri dactilici, începe cu o aluzie străvezie la serbă-

rile jubileului de 40 de ani de domnie a suveranului, într-un nou Babilon, ca o sfidare adusă mizeriei celor cinci milioane de țărani neoiabagi, reduși la soluția disperării:

„Cînd s-a văzut într-atît urgisit și de legile firii, / Mult oropsitul de toți și-a pierdut cea din urmă nădejde; / Plin de-o surdă minie-adunată în suflet de veacuri / Mîna pe torță a pus scuturînd-o aprinsă în aer / Și dintr-odată tot cerul păli luminat de văpaie; / Ruguri de măguri ardeau, făcîndu-și tăcute semnale, / Și-altele jos răspundeau ogîndite pe funduri de ape!“.

Nici G. Murnu, în mult lăudata tălmăcire a **Iliadel**, n-a întrecut în culoare și forță acest tablou cu fundal roșu.

Estetistul D. Anghel își va fi amintit de anii tinerești ai formației sale socialiste. Fratele său mai mare, C. D. Anghel, și el fost socialist, a fost unul dintre cei patru noi prefecți din 1907 care nu au recurs la forță ca să încerce a pacifica țara.

Șerban Cioculescu

Bilanțul nuvelei

Cronica limbii

Locul și timpul

■ FILIALA din Reșița a Societății de științe filologice nu se dezmințe. Continuând seria succesorilor, a publicat de curând, în Caietele „Banatica”, seria Filologie, un al treilea amplu volum de Studii de limbă, literatură și folclor. Dintre numeroasele contribuții interesante pe care le cuprinde, privitoare unele la realități locale, altele la probleme de ordin general, m-am oprit la studiul lui G.I. Tohăneanu, profesor la Universitatea din Timișoara: **Reflexe lingvistice ale corelației spațiu-timp.**

Bineînțeles, specialiștii observaseră de mult că unele particule gramaticale se folosesc, atât în românește cit și în alte limbi, pentru a introduce uneori complicități spațiale, alteori temporale. Dar nimeni nu-și pusese problema explicării fenomenului și a raportului dintre cele două întrebări.

Când zicem după masă, se poate înțelege și „într-un loc aflat în spatele mobilei pe care o numim masă”, și „într-un moment ulterior celui în care de obicei se ia dejunul”. Numai contextul ne ajută să precizăm despre ce e vorba în propoziții ca **mi-a scăpat creionul după masă și am să-ți fac o vizită mîine după masă**. Se înțelege că posibilitatea de confuzii a fost provocată aici și de faptul că **masă** a căpătat în limba noastră două înțelesuri destul de deosebite între ele.

Cam în același fel a căpătat o dublă valoare și înainte: **înaintea mea** poate însemna „sub privirile mele” (de exemplu: **cum îndrăznești să te prezinți înaintea mea în halul ăsta?**) și „într-o vreme când eu încă nu îndeplinisem o anumită activitate” (de exemplu: **G.I. Tohăneanu a tratat acest subiect înaintea mea**). Ce e drept, în acest caz nu se ivește ocazia să întâlnim confuzii de înțeles.

Mai citez, în sfârșit, pe pînă la: **spațial, de aici pînă la Ploiești mai sînt zece km, și temporal, mai avem trei luni pînă la vară.**

Dar G. I. Tohăneanu nu s-a mulțumit cu semnalarea fenomenului, ilustrat cu o serie de exemple (între care nu intră cele date de mine), ci a tras și concluzii, pe care le găsim deosebit de importante, atât din punctul de vedere istoric (mă refer, bineînțeles, la istoria limbii), cât și din punctul de vedere ideologic. Ni se arată, într-adevăr, că în numeroase cazuri prima valoare a elementelor de complinire discutate a fost cea locală și că numai din aceasta s-a dezvoltat ulterior cea temporală. De exemplu, **unde s-a folosit dintotdeauna pentru a marca locul (mă duc unde e nevoie de mine)**, iar de la un moment dat a căpătat și valoare temporală (**unde mi-l înșfacă odată...**).

Mai importantă mi se pare a doua fațetă a concluziilor: de ce timpul se orientează după loc și nu invers? Din cauză că, așa cum arată Tohăneanu, „spațiul este tridimensional, iar proprietățile spațiale ale obiectelor sînt numeroase și lesne perceptibile. Aș spune, mai simplu, că spațiul este mai concret decît timpul, deci e mai ușor să-l înregistram, să-l măsurăm. Cred că nu e lipsit de interes să amintesc că evoluția generală a gândirii, și ca urmare și a limbii, este de la concret la abstract.”

Sînt deci întru totul de acord cu concluzia finală a articolului: „Se adaugă, astfel, încă un argument în favoarea unității dintre limbă și gândire și se învederează aplicabilitatea, în domeniul limbii, a uneia dintre tezele fundamentale ale filosofiei marxiste.”

Mi se pare îmbucurător faptul că, după o perioadă de oarecare stagnare, se reia, cu forțe noi, cercetarea limbii în lumina concepției materialist-dialectice.

Al. Graur

ELISABETA URS-IONIȚĂ: Portret

ÎN săptămînile din urmă am recitat, în bloc, o sută douăzeci și una de nuvele a treizeci și șase de autori. Fusesem stîrnit de opinia că, în 1976, nu s-a produs nimic interesant în nuvelistica maghiară din România. Eram curios deci să văd cît de adevărată este această constatare, privind lucrurile mai de aproape, și anume nu de pe pozițiile criticii literare, ci ale cititorului. Făcînd bilanțul, după lectură, am ajuns la concluzia contrară: de multă vreme n-am mai avut atîtea nuvele și de multă vreme nuvelistica noastră n-a fost atît de promițătoare ca în anul expirat.

Să vedem, deci, faptele. Cele 58 numere ale revistei „Utunk”, apărute între 1 ianuarie 1976 și 4 februarie 1977, împreună cu „Almanahul Utunk '77”, conțin 99 nuvele (crochiuri, povestiri) de 32 de autori. Alte 19 nuvele (crochiuri, povestiri) de 15 autori au fost publicate în cele 13 numere ale revistei „Igaz Szó”. În aceeași perioadă, „Korunk” oferea cititorilor — în 12 numere — 3 nuvele de 3 autori. N-am ținut seamă de volume, deoarece interesul meu s-a îndreptat către „fluxul nuvelistic” din presa literară pe anul trecut.

Știu, mi s-ar putea imputa că măsur nuvelistica... la metru. Totuși, aș vrea să le amintesc cititorilor cîteva nuvele, după mine proeminente, ale anului 1976. Voi spicui doar cîteva titluri, menite de altfel să evoce întregi suite de nuvele.

„Utunk” (nr. 1431) publică pe o pagină întregă **O zi mai rea a șoferului nostru** (Soförünk egy rosszabb napja) de Bodor Adam, o nouă atestare a artei prozatorului, în aparență puțin spectaculoasă, dar realmente foarte bogată în sensuri. Nu anecdotică este importantă în această foarte interesantă scriere, ci neîntrerupta înlanțuire a deciziilor morale, etice, prin care și în care vede Bodor Adam cotidianul nostru. Tot astfel și Panek Zoltán, cînd își șochează cititorul tocmai prin abundența amănuntului. Cu cîteva ani în urmă, entuziasmul meu era stîrnit de nuvelele sale, tensionate ca un fulger din senin — și nici azi nu am motive să-mi schimb părerea; dar trebuie să constat că Panek își continuă evoluția spre un cu totul alt tip de nuvelă. Aș exemplifica prin **Vino și dumneata**, Béla (Jöjjön fel maga is, Béla), apărut în „Igaz Szó”, reflecțiile acute ale unui șofer de întreprindere: asupra directorului său, a nevastei și a fiicei sale și asupra a tot ceea ce, în acești trei oameni și în mediul lor, constituie o incontestabilă negare a moralei socialiste.

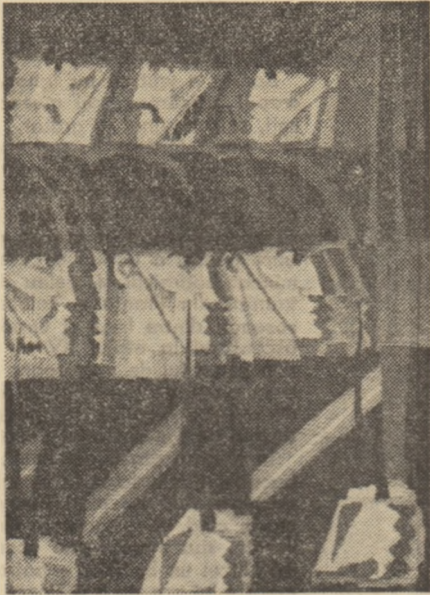
N-am avut nuvelă, în 1976? Recitiți cele două scrieri semnate de Bodor Adam și de Panek Zoltán.

Să recitim apoi **Lödenul** (Lödenkabát) de Györfi Kálmán, în „Igaz Szó” sau **Istoria lui Mihale** (Mihálé históriája) în „Utunk”.

N-am amintit decît patru nuvele, dar e suficient pentru a se putea trage anumite învățăminte. În fața cerințelor sociale, o parte dintre nuveliștii noștri caută nu lecția morală, ci adevărurile morale mai ample în țesătura destinelor. Și nu exagerăm afirmînd că, astăzi, ceea ce este mai bun în nuvelistica maghiară din România ne dezvăluie cotidianul.

Pe de altă parte, Bálint Tibor face o

veritabilă redescoperire a nuvelei psihologice de o factură clasică finită, atunci cînd — prin aspra conturare a unor momente tragice — demonstrează sensul unor biografii din zilele noastre. Autorul s-a îndepărtat substanțial de „realismul feeric” cu care, mai acum cîteva ani, sublima, am zice, în mintea cititorului, imaginile naturaliste din evocarea propriei sale copilării. Azi, literatura lui Bálint Tibor nu mai poartă nici o urmă a feericeii plutiri sau a sublimării. Mărturisirile sale asupra suferinței și a contradicțiilor au devenit mai „necruțătoare”. Aștept nerăbdător posibilul său volum alcătuit din nuvele recente. Sînt curios ce efect va produce în cititor reînnoirea acestor scrieri. Pînă atunci, să ne referim doar la **Paroles**,

ILEANA BALOTĂ: Omagiu '77 (detaliu, tapiserie)

Paroles, paroles („Utunk”, nr. 1465), redare a teribilului moment cînd un om constată că și-a irosit viața fără rost. Excelentă nuvelă!

Și cît de frumos se confruntă cu el — fie și involuntar — Kontös-Szabó Zoltán în **Holteii** (Agglegények), nuvelă publicată în „Almanahul Utunk '77”! Kontös-Szabó deține un loc de seamă în nuvelistica noastră actuală, în calitate de maestru al pseudoreportajului. „Suița” sa de „reportaje” intitulată **Construcții de case** (Házépítők) nu este dominată atît de fapte sau biografii, cu toate că autorul se limitează aproape numai la relatarea unor fapte concrete, ci schițează cu bonomă ironie destul de „subiecților de interviu”. Esențialul, care și se fixează în memorie, rămîne, în aceste nuvele (căci în realitate, nuvele sînt), confesiunea amărui-senină asupra vieții omului de rînd.

Să mai menționăm, în „Utunk”, **nuvela Păsările-floare se scutură în zori** (A virágmadarak hajnalban lehullnak), de un lirism neașteptat de proaspăt, și să adaug că, în ce mă privește, cel mai frumos volum de nuvele al anului 1976 este **Biletul de tramvai medieval** (Középkori villamosjegy), de același autor.

În aceeași ordine de idei, — să amin-

tim parabola **Turnul Babilonului** (Bábel tornya) de Csiki László („Utunk”), rara avis în nuvelistica anului 1976. Reformulare a unei emoții vitale sau, poate, mai mult, a unui moment istoric, cu mijloace narative sobre, într-o imagistică similară viziunilor apocaliptice ale pictorului Csontváry, nuvela aceasta este poate cea mai interesantă confesiune asupra problemelor generației care îi preocupă astăzi, de pildă, și pe autorii din Colecția „Forrás”, în diferite interviuri sau dezbateri la masa rotundă.

În literatură există un paralelism firesc și o succesiune firească a generațiilor sau poate, mai degrabă, doar a contingentelor, și deci nu trebuie să-i uităm nici pe cei mai tineri prozatori, care au început să publice în „Utunk” aproape concomitent, în 1976. Sînt mulți, însă aici voi menționa doar trei nume — pentru moment. Dintre ei, au „mină” pentru nuvelă mai cu seamă Bölöni Domokos, și o atestă prin felul cum reconstruie sau creează cîte o „felie de viață”; Káli István, care scrie despre mașini moderne în același fel ca atunci cînd re-formulează o baladă haidească; și Varga Sándor, care izbutește de pe acum să cuprindă, în cîte o nuvelă, cît mai mult din viața noastră de astăzi și din universul său propriu. Dar să nu facem anticipări în privința evoluției lor, căci mulți le-ar putea lua înainte. Fapt este că începuturile lor au și binemeritat atenția criticii. Restul se va vedea, în viitoare volume ale Colecției „Forrás”.

Cît despre ceilalți? M-aș opri aici. Firește, mai există nuvele bune în repertoriul citat, precum există și unele a căror tipărire stîrnește nedumerire, tocmai pentru că, sub aspectul substanței și al stilului, nuvelistica anului 1976 poate fi considerată, în general, una de calitate. Atunci prin ce se explică sentimentul de nemulțumire, manifestat de Szöcs István în studiul publicat în octombrie în „Igaz Szó”? Firește, nu pot admite că este la mijloc un simplu mod al rezolvărilor aplicate în practica redacțională.

În schimb, aș dori să atrag atenția asupra prejudecăților aduse nuvelisticii de către faimoasa „atmosfera de reportaj”, în sensul rău al cuvîntului. E foarte bine și e un mare cîștig faptul că nuvelistica noastră se orientează spre viața de toate zilele din prezent; e foarte bine și e un mare cîștig că, aproape de la o zi la alta, s-a dezbătat de teribilismele practicate cu titlu experimental. Nu este bine însă că o parte din nuvelistica noastră începe să se contamineze de maniera, mai puțin artistică, a reportajului. Căci tocmai pe aceste meleaguri semiliterare bîntuie, ca o consecință, impersonalitatea ce poate rezulta din aplatarea individualității stilistice.

Noile realizări ale nuvelisticii maghiare din România, noile sale afirmări, noile sale tendințe, exigențe și posibilități sînt o realitate de necontestat. În același timp, se cuvine să nu uităm nici capcanele facilității, care pot frîna, în nuvelistică, tocmai aceste posibilități artistice și tendințe fecunde.

Maroși Péter

biectiv, între o formă de singular a pluralității (mulțimea) și una de plural a singularității (dialogul interior), sugerînd o tendință de anabasis („zi înclinată, o ameteală / de călători cu ochi abrupti — curge terasamentul / se-mprăstie pietrișuri colorate. // îmbracă-te, am spus, să ne grăbim / nimeni nu știe ce se întimplă / după aceea. // și cumpărăm parfum plîpînd / furnicile care trăiesc în el / ne-acoperă cu ouă albe; // sîntem frumoși în parcuri / mulțimea la amiază e un leagăn / covoare de lînă se vînd în trăsurile vechi. // la trap întins, terasamentul / doar se cutremură ușor / la începutul lumii, nici o erupție”). De cealaltă, expresia unei conștiințe severe a efortului întru regăsirea de sine și, implicit, a relației dintre lumea obiectelor, inclusiv a celor insuflețite, și aspirația eului spre autocontemplare („iarși și iarși să răsfoim / toată pelicula, / de la aceste lucruri / spre care șovăi, copacii au rămas / în cuiburile lor, prin rădăcinile de atî / pilpiie ouăle. // jur împrejur pe soclu, iarba / își pierde cumpătul la orizont; / cercul e mult prea larg, nimeni nu-l bănuie — / voi fi / înmormintat păgîn, lipsesc / cele ce sînt de cuviință, cele / necugetate: semne albe / să taie scurt și repede obrazul”).

Această structurare a programului poetic, personală dacă nu și originală, e oare-

cum împiedicată să-și exercite funcția lirică de o excesivă ambiguitate a discursului. Poetul se vrea riguros și substanțial, în bună măsură și este, dar patosul ambiguității și tehnica iarși abuzivă a sugestiei prin fragmentarea logică a unității poemului îl fac dezordonat și eliptic. Încît, cu sau fără voie, îngăduie acuzația de ininteligibil, ceea ce, în realitatea mai profundă a poeziilor sale, nu e deloc adevărat. Deocamdată lucrul clar pentru o lectură oricît de grăbită e că poezia aceasta comunică o stare poetică, de lumină și de ceață în același timp, dar, mai cu seamă, de mișcări abia perceptibile petrecute „pe indelete” și interior, extatic, ca în acest lapidar tablou al voinței contemplative: „știam că restul zilei e o pleoapă, / genunchii în adîncul lor devin de sticlă / fluturi cărnoși / se nasc în lanț sub proiectoare. // alege clipa asta, privește-mi vinele / pe planșă / curge spre inimă și roșu și albastru; / ce dulce pierdere de minte. // tu faci o fundă mare pentru viața / pe indelete”. Rămîne ca Ion Iovan să-și pună certul potențial liric într-o „sintaxă” mai adecvată lui însuși.

Laurențiu Ulici

Filmul poeziei

● IMAGINI parcă dintr-un film de Bergman, menite nu să descopere ci să ascundă sub o dîră luminoasă teritorii înteroare, se derulează în poemele lui Ion Iovan (**După-amiaza unei clipe**, Ed. Cartea Românească). Obsesia parcurgerii drumului dinspre afară spre înlăuntru e concentrată în două elemente cu valoare simbolică și frecvență de leit-motiv: ● triadă feroviară (tren-terasament-semaford) și una cinematografică (peliculă-secvență-pir de secvențe). De o parte, tensiunea aproape fizic ivită între obiectiv și su-

DOSARUL UNUI ROMAN

SE ȘTIA de cităva vreme că există un „dosar” al *Scrinului negru*, alcătuit de G. Călinescu însuși și păstrat în arhiva personală. Cornelia Ștefănescu îl publică astăzi quasi integral, într-o ediție care cuprinde și romanul propriu-zis, astfel încât cititorul să poată face singur relația. Despre ce e vorba? Descoperirea, în roman, de către Ioanide a scrisorilor și fotografiilor Catiei Zănoagă, în sertarele scrinului cumpărat la Talcoc, nu a fost, ca să zic așa, inventată. Autorul însuși a achiziționat în condiții similare o comandă Louis XV în sertarele cărora se aflau o bogată corespondență, două caiete cu însemnări zilnice, tăieturi din ziare, fotografii de familie și numeroase acte oficiale legate în special de două procese de succesiune. Împreună cu fișele de lucru ale lui G. Călinescu — extrase, comentarii, planuri ale viitoarei cărți — și cu manuscrisul romanului, acestea alcătuiesc „dosarul” *Scrinului negru*, document în felul lui senzațional, probabil unic în literatura noastră.

Într-un articol până azi inedit (publicat de Cornelia Ștefănescu în fruntea ediției), în care răspunde cam agasat criticilor la *Scrinul negru*, G. Călinescu se referă în trecere la „dosar” și la raportul lui cu romanul („Fapt este că autorul însuși a cumpărat un astfel de scrin, exact în condițiile din roman — de unde a și imaginat intriga generală — găsim în el documente din cele mai paradoxale, pe care le va oferi într-o zi unui Muzeu literar. Bineînțeles, autorul n-a copiat acele documente, ci a inventat altele”), numind procederea „documentație materială cu personaje imaginare”. Cornelia Ștefănescu explică pe larg în prefața cum a devenit conținutul comodei roman: autorul a transcris pur și simplu unele lucruri, a combinat între ele altele, a născocit în fine o parte. În principiu, altă cale nici nu există. Citind, la rindul meu, scrisorile, jurnalele, actele și celelalte mi-am dat seama de următorul paradox: deși romanierul află de-a gata romanul său în sertarele comodei, el în fond scrie altul. E foarte instructiv să constatăm cum, pe de o parte, aproape totul se găsește în documente — de la intrigă la tura particulelor a frazei în scrisori — fără ca, pe de altă parte, romanul să împrumute din ele altceva decât materia brută. *Scrinul negru* este acest „dosar” plus G. Călinescu. A daos, firește, esențial.

SĂ încercăm să vedem în ce direcție modifică romanierul documentul. Fișele lui de lucru ne-ar putea da o jumătate de răspuns: cealaltă jumătate trebuie căutată în roman.

Fișele conțin la început transcripții de nume, expresii, fraze, prețuri, termeni medicali ori juridici, indicații de străzi, magazine, elemente istorice, politice sau mondene. Orice autor ar fi făcut la fel. Voind a plasa acțiunea romanului său în epoca scrisorilor din scrin, G. Călinescu avea nevoie de toate acestea pentru autenticitate. După ce deci parcurge documentele doar în scopul de a-și forma o idee generală despre folosul lor, extrăgând pasajele cele mai frapante, G. Călinescu începe deodată să-și „vadă” romanul propriu: deja în fișa cu numărul 25, el așterne pe hirtie un plan al subiectului. De aici înainte asistăm la o metamorfoză a materiei prime în ficțiune romanescă. O preocupare este de exemplu onomastica. Firește, romanierul s-a ferit să copieze numele reale. S-a lovit de greutatea de a născoci altele plauzibile. Îl surprindem făcând lungi liste, ezitând, înlăturând, căutând mereu. O altă preocupare: genealogia. Rudenii, calculul virstei etc. Pe scurt, aceste fișe sînt — întâi — o selecție din conținutul scrisorilor și actelor, apoi, o schițare a stadiilor succesive prin care trece concepția romanului. Ar fi exagerat să afirmăm că din selecție se poate înțelege care va fi originalitatea romanului. Ar fi ca și cum am voi să vedem o statuie nenăscută într-un bloc de piatră. Selecția are în vedere romanul doar în felul în care coșnița de tîrguiești a unei gospodine are în vedere meniul zilei.

Și iată în sfîrșit romanul: folosind povestea de dragoste din scrisori doar ca pe element de legătură între celelalte planuri ale cărții; situînd totul din unghiul arhitectului Ioanide, care în fond, trăgînd din scrin, scrisoare după scrisoare, fotografie după fotografie, reflectează asupra unui destin străin, dar și asupra lui însuși („Cum e cu puțință să fii geșos pe o fe-

meie cînd de fapt lubești pe o alta? Acest lucru, constata Ioanide, era foarte posibil, și cazul Ciocirlan cu Caty...”); dîndu-i, mai ales, o finalitate morală și estetică. E limpede că altcineva ar fi scos de aici un roman diferit. Putem, chiar, să ne jucăm o clipă cu ideea că ne-ar fi căzut nouă în mină aceste scrisori.

ETTA D. (prototipul Catiei) are în 1916 vreo 13 ani. Fiică de ne-gustor bogat din Galați (care a murit lăsînd o succesiune incurcătă), ține deja un jurnal personal în franceză, în care notează micile neplăceri ale școlii („Nous avons maintenant une joute d'examen d'histoire! Mon Dieu, quelle scie!”), versuri din Edmond Rostand („Un baiser mais à tout prendre, qu'est-ce?”), impresii de vacanță („L'après-midi de nouvelle promenade en voiture avec les petits chevaux...”) și în genere cam tot ce-i trece prin cap. Scrisorile ei (către Alexandru B.) încep abia din 1932, cînd însă cunoștința lor datează de cinei ani. Intervalul îl cunoaștem din scrisorile lui Alexandru, care s-au păstrat, așa că putem reface povestea de dragoste de la capăt. Etta e la douăzeci și cinci de ani (în 1928) tot o fată zburdalnică și răsfățată. Alexandru, cu mulți ani mai mare, e oarecum terorizat de capriciile ei și o crede în stare de a amesteca ipocrizia cu inocența („Avez-vous éprouvé vraiment le besoin de me rendre méfiant. Je connais tout votre passé...”). Îi telegrafiază sau scrie zilnic; răspunsurile ei se fac așteptate. Pare nepăsătoare la opinia publică și ia hotăriri grave de una singură, cu mare spirit de independență. El e șocat: „Ne puis ni comprendre ni admettre ce que vous venez de faire”. Jurist la o bancă, apoi diplomat și plenipotențiar, Alexandru are șofa unui burghez „borné”, prizonier al convențiilor clasei sale, gata de nebunii totuși pentru femeile iubite, cheltuiitor și lipsit de imaginație. În 1932, de cînd este prima ei scrisoare păstrată, Etta are deja tonul pasional (nu scutit de ușoară vulgaritate) care l-a impresionat pe G. Călinescu pînă la a-l face esențial pentru Caty: „Je sens tellement le besoin d'être tout près de toi, mon grand amour...”. Alexandru a devenit între timp „mon Cat aimé”, „mon pisic adoré”, adresîndu-i-se la rîndul lui cu „mon chow-chow aimé”. Scrisorile lui sînt tandre și cam reci, încalzîndu-se doar în perioade de neliniște ori de absență îndelungată. Recurge, acaparînd de treburi, la telegrame stereotipe („Affectueuses pensées. Tendresses”) care ei îi displac. Etta are o epocă de mare ațîtare sentimentală, strecurînd în scrisori pătimașe amănuntele cele mai indecente („Ce matin en arrivant de la campagne j'ai eu la joie de trouver ton télégramme, tes quelques mots me firent doux comme une caresse mon Cat aimé! Moi aussi je suis tellement „looking for you” et si je ne me retenais pas, je crois que je partirais à l'instant pour Tirana, tellement j'ai faim et soif de toi mon Amour aimé... Lorsque je pense à ton retour et lorsque je m'imagine de nouveau dans tes bras, je dois fermer les yeux car j'ai le vertige comme après tu sais”).

Un moment de încordare survine chiar în pragul căsătoriei. Scrisoarea Ettei din 5 ianuarie 1934 începe brusc cu „Alex” și cu „mon coeur se brise malgré mon immense dégoût pour ta conduite”. Ce se

întimplase? Un binevoitor semnalase Ettei că Alexandru are o relație aproape matrimonială cu o altă femeie, dîndu-i și numele: Constanța A. Etta vrea să rupă. El se apără, negînd energic, dar și avocăștește („admettons que tout ce que l'on vient de te raconter soit vrai — ce qui ne l'est pas du tout”). La nevoie, o șantajează: „Eu am știut să te iert și la Deauville și anul trecut (cînd nici nu ți-am vorbit de ele!) iar tu nu ai putut trece peste chestiuni care nu au nici o umbră de seriozitate...”. Însă minte, și Etta bănuiește, iar mai tirziu se convinge, căci în pachetul de scrisori pe care ea l-a ordonat și l-a păstrat în scrin se găseseră scrisorile Constanței către Alexandru. Acestea au o notă spirituală, sînt scurte, lipsite de afectare. Constanța A. este, se pare, doctoriță la sanatoriul lui Amza-Jianu. El avea cheile apartamentului ei, ieșeau uneori în lume, o căuta la sanatoriu. S-au văzut se pare și în străinătate, unde diplomatul o chema ca și pe Etta. Episodul, tratat în trecere de G. Călinescu în roman, e foarte instructiv pentru psihologia protagoniștilor. Caty, în roman, este o Etta caricaturizată moral. G. Călinescu iubește jocul cu măști, spectacolul, extravaganța, amănuntul grotesc ori pitoresc, însă nu e un analist atent al sufletului femeii. O pune mai cu plăcere în situații ridicole decît o înțelege. El n-a reținut pentru Caty o telegramă ca următoarea, după intenția de ruptură, care e delicat răsfățată și totodată sfîșietoare: „Pauvre chow-chow mortellement blessé par son maitre rien ne peut lui rendre tranquillité prie ne plus télégraphier”. Și nici răspunsul telegrafic al lui Alexandru, ironic cu finețe, însă nu din dorința de a răni, ci tocmai ca semn că lucrurile au început să reintre în normal și pot fi privite cu oarecare detașare: „Suis navré étât âme chow-chow”. Și încă: „chaque fois qu'il reste seul il lui arrive malheur”. Ceea ce conține o mică sugestie ambiguă: Deauville și celelalte. Incidentul precipită căsătoria și în curînd Etta intră mai decis în rolul Catiei, ca soție de ambasador, care știe să se zbată pentru prea cheltuiitorul Alexandru, obținînd aminări și facilități la scadențele periculoase. Această parte a corespondenței a trecut substanțial în roman, pînă la sinuciderea lui Alexandru pe care însă G. Călinescu a trebuit s-o inventeze (ca și legătura Catiei cu Oster, ultimul existent de asemenea în scrisori) de toutes pièces, fiindcă asupra ei corespondența tace.

CITEVA amănunte sînt într-o agendă a Ettei din 1930, cînd, văduvă și în dificultate materială (au trebuit probabil să fie plătite datoriile fostului ambasador), încearcă să facă față. Însemnările aparțin unei femei dotată cu mult singe rece (e o evoluție de la tinăra din 1916 și 1919), practică și pozitivă. Aici apropierea de Caty e maximă. Amărăciunea pierderii lui Alexandru („mon coeur déborde d'amertume, il y a des jours où je hais l'humanité”) și cite un gînd sinucigaș fac repede loc voinței de a trăi. Între cheltuielile de „reprezentare” înregistrate de agendă („Vogue + Modes et travaux”, „eau de cologne Sèvres”, „masque lanoline”, ou „masque à l'oeuf”, „gros grain gris, lamé bleu marin”), întîlnim

reflecții de felul: „to live in the present and make the most of it!” sau (cînd, evident, Etta se gîndește la sine): „beautiful, hard and selfish”. În 1940 îl cunoscutese de cităva vreme pe maiorul Mircea C., prototipul lui Remus Gavrilcea, cu care în 1941 se căsătorește la iuțeală, înainte ca el să plece pe front. Maiorul e mai puțin grotesc decît Gavrilcea și, desigur, mai puțin memorabil ca „personaj”. E însă mai firesc uman. Se remarcă din nou că G. Călinescu îngroașă linia. Maiorul scrie Ettei scrisori sentimentale cu metodă și pline de informații concrete. Pînă și în răsfață el pune o notă de autoritate cazonă: „Puișorule te rog încă o dată de acest lucru, fiindcă în caz contrar, cînd vin la București, o să-ți trag o bătaie; dar nu prea tare”. În fond o rugase să-și ia singură din solda trimisă regulat un cadou de ziua ei. Ca să scape de front, Mircea folosește din plin relațiile Ettei („Încă o dată te pup și lucrează puile intensiv în această chestiune”). Dar nu-l lipsit de bun simț (spre deosebire de Gavrilcea): „Te mai rog încă o dată să nu-mi trimiți nimic în plus fiindcă nu poate aduce degețat care trebuie să aducă pachetele pentru toți ofițerii de aicea”. Fotografia nevastei o ține pe birou, ca și personajul din roman, dar nu e vorba de un nud ca acela cu care Remus îi epata pe colegii ofițeri. Scrisorile Ettei, în esență la fel de pasionale, au acum un ton nou, „mămos”, învățat de la maiorul însuși, ca și ortografia cu totul personală (înainte Etta scria mai corect): „Puiul mamei scump înaintările nu au apărut încă...”, „Pisicul” a devenit „puul” sau chiar „puișorul”. La aproape 40 de ani, Etta continuă a face impresie în societate. La nunta unui Brancovan cu o Stirbey (din care s-a inspirat G. Călinescu pentru nunta celuilalt Gavrilcea), printul Sturdza „a spus că parcă eram un trandafir”. „Am avut mult succes”, scrie altă dată Etta care nu lipsește de la petreceri (deși e război) unde tinerii se lipește de ea „ca muștele”. Mircea, care prea a văzut multe în viață ca să mai fie gelos, ricanează: „Dar un lucru pare și mai curios; cum de mai trăiesc muștele și în special în casa lui Uță sînt roiuri; la spune, miera mea?” Știe să fie și elocvent în tandrețe (care e încă și mai sumară decît a lui Alexandru): „Pe unde ai mai umblat și ce crai ai mai întîlnit; ce-ți mai spun și ce poezii îți mai fac? Să nu ascuți nimic fiindcă toate sînt minciuni; să te gîndești tot timpul la mine și să mă ascuți numai pe mine, care-ți spun vorbe sincere și adevărate”. E ironic, dar pare totodată a se convinge singur de sinceritatea sentimentalului. Fără mare complexitate, maiorul nu e o simplă brută ca Remus. Scrisorile lui sînt, oricum, documentar, foarte instructive. G. Călinescu nu le-a folosit pentru atmosfera reală din armată, de pe front; a preferat să dezvolte o latură mai sumbră și mai bizară, cum e aceea cu exercițiile de tir ale ofițerilor germani în lagărele de evrei, care nu provine din corespondență. Aici sînt doar noraiele, gerul, viscoalele, epuizarea, micile petreceri cu coniac franțuzesc (deși „singura mea băutură este spritzul”) la aniversări, speranțe de chemare în țară, probleme cu avansări („cred că ai văzut că se face cite 2 lt. colonel și cite 18 generali!”), dispreț față de invirtății din spatele frontului și altele ca acestea. E un război spectaculos, însă teribil („dar știi că moralul lasă de dorit”), amenințarea tifosului fiind uneori mai mare decît a catuselor. Cum și la București e scumpete, maiorul trimite unt înghețat prin delegat. În mai 1942 corespondența se intrerupe.

Dintr-o scrisoare a Ettei putem deduce că maiorul va fi rechemat în țară la marile stat major. În ultima lui scrisoare el se scuză față de niște invinuirii ale Ettei: „Puiule scump cred că nu ți-am dat dovadă de lichidism și falsitate; caracterul nu-mi permite”. Scurt și cuprinzător. Știm doar că cineva i-a spus Ettei că el ar fi nenorocit cu ea. Mai are oare Etta la patruzeci de ani energia de la treizeci? Faptul că nu mai există scrisori ne-ar putea îndemna să credem într-o ruptură. Însă nu e probabil (motivul e derizoriu). Mai probabil Mircea a fost avansat și adus în țară. În 1943, Etta semnează de altfel o cerere cu „Ecaterina lt. col. C.”. În același an Mircea e totuși pe front, căci adună tăieturi din ziare cu situația războiului, adnotîndu-le minuțios. Ce s-a întimplat mai departe nu mai știm. Vocile tac. Protagonistii intră în neant. Rămîne loc pentru imaginație.

Nicolae Manolescu

Calendar

- 13.IV.1974 — a murit Iosif Moruțan (n. 1917)
- 16.IV.1879 — s-a născut Gala Galaction (m. 1961)
- 16.IV.1896 — s-a născut Tristan Tzara (m. 1963)
- 16.IV.1916 — a murit Nicu Gane (n. 1838)
- 16.IV.1928 — s-a născut Const. Aronescu
- 16.IV.1935 — a murit Panait Istrati (n. 1884)
- 17.IV.1889 — s-a născut I. Popovici-Bănățeanu (m. 1893)
- 17/30.IV.1895 — s-a născut Ion Vinea (m. 1964)
- 17.IV.1896 — a murit Traian Demetrescu (n. 1866)
- 17.IV.1935 — s-a născut George Bălăiță
- 17.IV.1945 — a murit Ion Pillat (n. 1891)
- 18.IV.1916 — s-a născut Magda Isanos (m. 1944)
- 18.IV.1921 — s-a născut Adrian Rogoa

- 18.IV.1945 — s-a născut Marius Tupan
- 19.IV.1847 — s-a născut Calistrat Hogaș (m. 1917)
- 19.IV.1924 — s-a născut Vladimir Drimba
- 19.IV.1932 — s-a născut Petre Dragu (m. 1977)
- 20.IV.1895 — a murit Raicu Ion-nescu Rion (n. 1872)
- 20.IV.1968 — a murit Adrian Maniu (n. 1891)
- 20.IV.1949 — s-a născut Mircea Florin Șandru
- 21.IV.1882 — a murit Vasile Conta (n. 1845)
- 21.IV.1893 — s-a născut Al. Popescu-Negură
- 21.IV.1902 — s-a născut Arvay Arpad
- 22.IV.1850 — s-a născut Veronica Micle (m. 1889)
- 22.IV.1897 — a murit Ion Ghica (n. 1816)
- 22.IV.1914 — s-a născut C. Const. Ionescu-Gullian
- 22.IV.1968 — a murit Constantia Prisnea (n. 1914)

Valențe noi în proza actuală

DACĂ în planul prozei strict narrative ori comportamentiste evaluarea straturilor de adâncime atinse de romanul nostru actual este mai dificil de stabilit și de afirmat, avem convingerea că în planul prozei analitice (prin care înțelegem, în egală măsură, proza reflexivă) există numeroase vibrații inedite și cu ecouri și mai ample în conștiințe, vibrații care, raportate aproape automat la vîrsta istorică pe care o parcurgem, pot sugera sincronismul sub raportul sensibilității. Altfel spus, există, în fiecare epocă, o disponibilitate specifică de receptare a literaturii, care nu se explică neapărat cronologic, pentru că multe epoci sînt dependente altora, n-aduc nimic aparte, ci se explică prin natura experienței parcurse, adică istoric. Chiar temele eterne-umane, să spunem, cum ar fi erotica, provoacă prin felul în care sînt ilustrate artistic reacții inedite. Paginile erotice, se știe, sînt o adevărată piatră de incercare pentru orice scriitor și poate tocmai prin inevitabilul complex față de prestigiul marilor creatori de dinainte, se creează uneori o stare de inhibiție care handicapează puternic. Nu o dată sentimentul erotic este un prilej de divulgare a adevăratei naturi a personajelor, compartimentele esențiale ale sufletului uman, invadate de aerul pur al dragostei, își arată virtualități necunoscute.

Un personaj ca Niculae Moromete din *Marele singuratic* evoluează cu totul semnificativ în acest sens. Frustrat în drepturi, deși acestea sînt legitimize de inteligența și caracterul său, lovit în mod brutal de indivizi malefici care întorc principiile în funcție de propriile interese, Niculae alege calea, orgolioasă dar lipsită de eficiență, a însingurării. Își creează, singur, un fel de aură, mai degrabă o mască a solitudinii, căci acest tînăr avea, în sine, vocația activismului social. Ipostaza unui alt Pavel din Tars care-și cultivă cu înțelepciune ogorul nu era potrivită fiului de plugar din Siliștea Gumești. Dar, cum se întîmplă de atîtea ori în viață, masca poate deveni a doua natură; poate chiar să neutralizeze straturile originare și să se impună ca unica natură. Putea prin urmare și fostul activist de partid să intre în rezervă, ca un pensionar obosit, adevărind formula unui om de spirit după care „inimoișii de altădată au devenit cardiaci”. Putea, dar calea aceasta i-a fost deturnată de dragostea pentru Simina, apoi pentru Nicoleta; iubirea îi redeschide ferestrele vieții obștii, îi reînnoiește universul înconjurător la care se întoarce însă cu un spor de comprehensiune ori de înțelepciune, mai puțin entuziast dar mai consolidat moral, mai puțin vulnerabil la ipostazele imprevizibile, căci e preferabil să n-avem iluzii decît să le pierdem.

Știm că autorul a lăsat deschisă evoluția eroului său, cele spuse de noi fiind, măcar în parte, deducții, dar bănuim că purgatoriul străbătut de Niculae Moromete nu l-a deteriorat ci, dimpotrivă, l-a întărit ca pe un alt Zarathustra. Altfel ar trebui să-l socotim un învins ori un neadaptat, în orice caz o victimă din familia vechilor intelectuali proveniți din țărani, ca Dan al lui

Vlahuță, ceea ce e total inadecvat. În final, Niculae cere primului secretar regional să-l sprijine pentru a-și relua activitatea: „La noi e încă multă dezordine și sînt oameni pe umerii cărora apasă poveri prea mari și nimeni nu-i ajută”. Generalizarea atît de umană a eroului nu era însă posibilă, cel puțin în contextul în care-l plasează scriitorul, în absența dragostei, căci, ca totdeauna, dragostea pentru obște pleacă de la cea pentru o persoană, adorăm mai întîi un om și după aceea omenirea. Desigur, Niculae nu este un sentimental comun, comportarea sa față de femeile îndrăgite ori adorate este, în aparență, distantă și precaută. Dar momentele, suficient de edificatoare, în care-și descoperă fondul autentic, nu lasă nici o îndoială asupra profunzimilor sentimentului. Eroul, ca fiu de țărani, nu transformă dragostea, stare sufletească atît de intimă și de personală, într-un spectacol public; chiar dacă publicul se reduce la parteneră, el are pudoarea, virilă, a marilor sentimente.

Pe de altă parte dragostea nu este neapărat o stare de euforie continuă, fiind străbătută de intreruperi sfîșietoare, de negări, de anxietăți. Ea este un privilegiu dar și o dramă, putînd deveni apoteoză ori sacrilegiu. Nu o dată armonia este tulburată pentru că cei doi sînt naturi diferite, uneori incompatibile, alteori complementare, sursă, și într-un caz și în celălalt, de instabilitate, în primul caz din cauza ciocnirilor directe, în al doilea din cauza monotoniei. Pentru că de fapt stările de incompatibilitate ori complementaritate psihologică, morală, intelectuală sînt insuficient de edificatoare, n-au totdeauna acoperire totală în planurile de adâncime și în organizarea psihică structurală. Nepotrivirile pot crea tot atîtea drame cît și concordanțele, căci oamenii sînt naturi adesea capricioase, imprevizibile, iar rigoarea rațiunii nu ne ajută prea mult în atare situații. Un rol important îl joacă straturile, greu detectabile, ale subconștientului, cu meandrele și întortocheșurile lui derutante, iar în cazul eroilor lui Preda faptul este evident. Revenirea „au premier amour”, în mod cu totul imtempestiv, tocmai acolo unde nu ne-am fi așteptat, ca în cazul bătrînului Moromete, ca și gestul Cătrinei care-și părăsește casa, se înscriu în acest plan al lucrurilor, plan aparent bizar dar tot atît de verosimil ca și cele din ordinea evidenței. Iar meritul lui Preda, de fapt meritul instinctului său de creator veritabil, este acela de a fi supus demersului artistic, pentru prima

dată la noi într-un mod mai convîngător, această față ascunsă a lucrurilor.

NUMEROASE resorturi psihologice ori morale insuficient puse în mișcare pînă acum și numeroase laturi ascunse ale sufletului, colectiv dar mai ales individual, sînt puse în stare de funcțiune și mai limpede luminate de către marele prozator care a fost Alexandru Ivăsiuc. Există în romanele sale o categorie de personaje construite pe o premeditată ambiguitate, în sensul că autorul nu-și fixează, cu fermitate, o atitudine față de ele, nu le califică, direct sau indirect, faptele și consecințele lor, lăsînd să plutească un fel de suspens moral. Să ne gîndim la Sofronici din *Apă*, la Dinoiu din *Iluminări* ori la Niculai Gheorghe din aceeași carte. Eroii, fără a fi chiar de prim plan, sînt puternici, uneori simțim că deținem o forță care altora le lipsește, ceea ce-i face să domine multe momente și să rămînă, pînă la sfîrșitul cărții, pe poziții destul de puțin fluctuante. Vîntul evenimentelor, furtunile chiar, nu-i clințesc ușor. Dar simțim în același timp că, măcar într-o anume măsură, forța acestor personaje se sprijină pe o alta, dinafara lor, care poate să nu fie neapărat o realitate ci numai o iluzie, dar o iluzie care-i stăpînește nu numai pe ei ci și pe cei care-i înconjoară, comilitoni sau adversari. Și, cum știm bine, fantomele pot deveni o realitate mai puternică decît realitatea însăși. Personajele amintite sînt, am putea spune, niște dogmatici rămași în urmă, incapabili să față față noilor exigențe, care cer un alt nivel de înțelegere a lucrurilor, căci societatea a evoluat și, nu putem promova principiul, instituții și mecanisme noi, superioare, cu energii total anchilozate.

Oamenii ca indivizi izolați n-au nici o vină și romancierul are tactul artistic salutar de a nu-i condamna cu facilitate, tratîndu-i chiar cu o anume comprehensiune. Dar, în același timp, ca un scriitor pasionat de problemele politice, el nu poate să nu sugereze consecințele nocive, pe plan social, ale proliferării unor asemenea atitudini de pietrificare intelectuală ori ideologică, venind într-o flagrantă contradicție cu mișcarea vie, fecundă, a vieții noastre sociale. Destinul eroilor lui Ivăsiuc, captivant atît sub aspectul intelectual și etic, se sprijină pe sondajele de adâncime în sufletul individual care, la rîndul său, are amprente colective fatale. Și se sprijină, de asemenea, pe o mare capacitate reflexivă a autorului, uneori într-o asemenea măsură în-

eft pagini întregi par scrise de un practicant al literaturii gnomice, de un moralist cu gustul paradoxului care șochează de atîtea ori inerția gîndirii noastre.

În acest sens, destinul unui personaj ca Rafael Estaban din *Racul*, care cade victima sincerității și devotamentului față de stăpîn, executat, în deplină cunoștință de cauză, tocmai pentru că i se cunoșteau aceste virtuți, este răscolitor. Căci, meditează romancierul, „cine are vocația sincerității poate fi frustrat în credințele sale... sinceritatea este calea convingerilor și convingerile nasc nesupușii, revoltații și pe cei ce chestionează totul”. Convingerile fac individul, atît de disprețuit de Don Athanasios, marele strateg al putchului. Acesta preferă prin urmare simplității executanți, cu virtuți tehnice, care nu-și pun probleme de conștiință, căci din momentul în care și le pun începe deja schisma. Recunoaștem, desigur, în acest dictator, categoria celor care-și devoră, ca și Cronos, progeniturile, disprețuind individul, personalitatea și cultivînd gestul automat al bestiei, plecînd de la ideea că unul singur gîndește iar ceilalți execută fără murmur, dar și fără zel. Căci, cum zicea și Talleyrand: „Et surtout pas trop de zèle”. Vorbind în alt loc despre fragilitatea dragostei cu prilejul unei scene erotice între Miguel și Tahereh, prozatorul emite, de asemenea, o reflecție aparent paradoxală, în realitate perfect verosimilă: „E fragilă (dragostea, n.n.) nu pentru că e slabă, ci pentru că poate deveni puternică. Pe măsură ce devine mai puternică, clipă de clipă, scoate la iveală propria ei fragilitate, ca o neputință de realizare, ca o limită”. Cu alte cuvinte virtutea și țărnia aspirației se transformă într-o servitute, autorul face un discret apel la luciditate, la controlul rațiunii, singurul mod în care pot fi anihilate emanațiile haotice ale sufletului omenesc. Un ideal al echilibrului existențial, al cumpănirii impulsurilor prin cenzura gîndirii, iată mesajul pe care-l transmite literatura incitantă și densă a acestui scriitor cu o atît de fascinantă personalitate, care ar fi putut îmbogăți scrisul nostru cu atîtea opere memorabile.

Exemplele pot fi continuate. Din Marin Preda, Ivăsiuc, ca și din D. R. Popescu, Nicolae Breban, Fănuș Neagu, Ion Lăncrăjan, Platon Pardău etc., în proza cărora putem distinge, la o lectură atentă, semnele înnoirii romanului, ale sincronizării lui la sensibilitatea actuală. Ceea ce ni se pare esențial.

Pompiliu Marcea

Între clipă

CU romanul *Clipa*, Dinu Săraru se profesionalizează, ca reprezentant individualizat al genului proteic la noi. Noua carte nu e mai puțin document, mai puțin amintire, experiență trăită — de unde și interesul ei incontestabil, dar se deosebește de *Niște țărani* printr-o evident mai complicată, chiar rafinată arhitectură. Planurile, aici, interferează, proiectate savant contrapunctic, iar expresia, tonul — deși nu întotdeauna acoperă realități deosebite față de primul roman al prozatorului, se materializează substanțial diferit, vreau să spun: în registru modern, urban, aproape cu totul în afara ruralității de țînută, de „respirație”, din proza de debut (o suită de episoade liniare, numită intrucitva impropriu roman).

Clipa este un roman politic, un roman-document, mărturie, ceea ce face din el o lectură antrenantă, acaparatoare precum literatura memorialistică. Mai cu seamă au acest sentiment generațiile care au trăit perioada efervescentelor transformări revoluționare, cu desfășurări nu întotdeauna previzibile și controlabile, a anilor din deceniul al șaselea și din întiul lustru al celui următor. De altminteri, titlul însuși simbolizează tensiunea narațiunii de care ne ocupăm, el confundîndu-se cu comandamentul moral al trăirii responsabile a clipei, a vieții noastre, a fiecăruia dintre noi, trăiri ce, laolaltă,

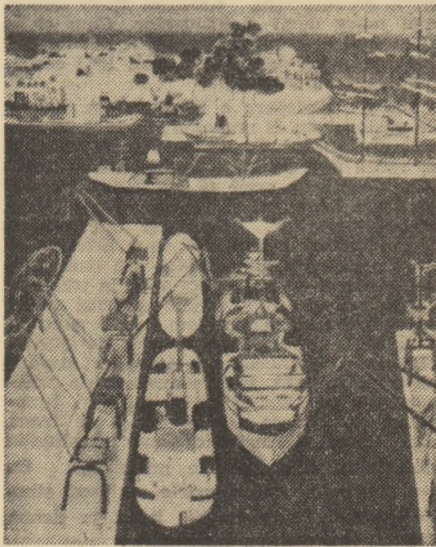
adăugate existenței exemplare a înaintașilor — și în perspectiva celor ce ne vor urma —, înseamnă în același timp eternitate. Intrarea în eternitate trebuie cîștigată, așadar, prin înobilirea clipei, care nu poate fi petrecută oricum! Optica autorului fiind, bineînțeles, aceea a filosofiei materialist-dialectice și a practicii ei sociale.

În *Niște țărani* prozatorul se cantona în mediul rural și în carte evoluau țărani mai ales, dar și muncitori, intelectuali — tot țărani, ori foști țărani mai precis, abia „deșțărați”. S-a făcut, atunci, apropierea de literatura moromețiană, a lui Marin Preda. Apropiere avînd teme, similitudinile de situații, de personaje uneori, pledînd pentru o filiație. Strivitor model! Dinu Săraru însă — și-l va fi luat sau nu drept pildă pe Marin Preda — are individualitate, este și la debut o existență scriitoricească distinctă, inconfundabilă. Citîndu-i romanul din 1975, nu ai sentimentul de *déjà vu*, deși el, de bună seamă, nu monumentalizează în paginile sale, asemenea autorului *Întîlniri din Păminturi* și al *Moromeților*.

Al doilea roman al lui Dinu Săraru, *Clipa*, se desfășoară la oraș, dar nu numai la oraș. Cornul Caprei — satul lui Năiță Lucian, țăranelu acesta însuși, apar și în noua carte. Ba chiar și activității de partid și de stat de aici sînt în mare măsură țărani, sau rămași țărani, ceea ce

de altfel se răsfrînge, sentimental, și în evoluția lor în narațiune — de pildă, vis-à-vis cu țărani. Iar epoca în care se plasează acțiunea e aproape aceeași. *Clipa* continuînd, adesea suprapunîndu-se, ca eveniment, prozei de debut a autorului. Și, fără a forța prea mult lucrurile, apropierea de Marin Preda se poate face din nou: cam aceeași perioadă, similitudinile de destine chiar — cu *Marele singuratic*, cu personaje de aici (Niculae Moromete — Dumitru Dumitru). Apropiere ce nu înseamnă subordonare, fiindcă ultimul roman al lui Dinu Săraru e totuși altceva decît cartea amintită, a lui Marin Preda.

Parabola din romanul *Clipa* este ilustrată de destinul exemplar și dramatic al activistului de partid, Dumitru Dumitru, personaj categorial, al cărui nume și prenume se confundă — ca în proza lui Brebanu uneori. Ca secretar regional de partid mai întîi, apoi și regional, Dumitru Dumitru este martor activ al transformării socialiste în agricultură, în industrie mai ales, al edificării noii orașuri în general, edificării orașului nou, nimic din toate acestea nefiind, în cazul lui, vorbă goală. Cum se știe, activitatea — ca personaje literare —, le-au izbit mai puțin, mai rar, autorilor noștri. Eroul din romanul lui Dinu Săraru impune însă, trăiește cu adevărat — și încă fără ca prozatorul să-l încarce cumva de păcate, spre

VIORIEL MĂRGINEAN Portul Constanța (detaliu)

Dragostea și gloria

Confruntări

RECENTUL roman al lui Constantin Toiu dezvoltă ceea ce era virtual în *Duminica mușilor* (1968) și *Moartea în pădure*, autorul fiind preocupat de problematica intelectualului. Ca tipologie, eroul creat se caracterizează printr-o mare ambiguitate, apărând cititorului înrudit cu Apostol Bologa din *Pădurea spinzuraților*, a lui Rebreanu sau cu Ladima din *Patul lui Procust*. Dar nu candoarea sau slăbiciunea fac obiectul intervenției de față, ci organizarea întregii a romanului, structurat, așa putea spune, simfonic.

Nu este oare semnificativ faptul că „înțeleptul” Cavadia, Fortinbras în Alfa Romeo la sfârșitul romanului și candidat la glorie scriitoricească în același timp, să anticipeze asupra posibilității unei colaborări fructuoase între scriitorii și muzicienii? Acest fragment — nu singurul în economia romanului care se subsumează funcției metalingvistice — oferă chiar formula *Galeriei*: „Remarca lui [e] că în următoarele două-trei decenii se va constata probabil cu mirare absența oricărei mari prietenii la români între romancierii și muzicienii, prietenie care ar fi putut da o dimensiune nouă prozei românești, ca putere de construcție, știința armoniei și echilibrului, degroșare de anecdotici și de mirlanii pitorești...” (p. 390).

Nucleele narative ale romanului sînt inserate în planul trăirilor subiective ale eroului principal, Chiril Merișor, surprins într-un moment conflictual. Hipertrofierea duratei interioare, obiectivată prin tehnica monologului, atrage după sine deversări ale memoriei, intruziuni lirice, onirice chiar, mai ales în punctele nodale ale romanului, mergînd pînă la delir imaginativ (v. episodul „Generalului”). Perioade, fasciole de reminiscențe ale diferitelor personaje se unesc într-un soi de monografie deschise care conferă o motivație adîncă actelor personajului principal și o perspectivă mobilă evenimentelor (v. copilăria lui Sache Sumbasacu și a lui Cavadia).

Ceea ce frapază în acest roman cu titlul rînd pe rînd polemic, monografic (referindu-se la „criza de creștere” din anul '50 și la erorile inerente unui proces de modificări adînci în conștiința socială), de roman al romanului, eseu (v. mai ales epilogul) și chiar de roman polițist, este complexitatea construcției în poezia unui fir epic redus. Chiril Merișor, redactor în vîrstă de douăzeci și nouă de ani, pierde un carnet de însemnări zilnice prin care căuta să-și limpezească unele nedumeriri, conflicte interioare, declanșate odată cu excluderea din partid din anul 1950; caietul devenit „probă”, va ajunge în cele din urmă cap de acuzare; cerîndu-i-se să deconspire numele celor implicați ca personaje ale vieții sale și ca false exemple de conduită comunistă, Chiril Merișor se autosuprimă.

Odată trecut momentul critic al acelor ani, perspectiva ideologică se limpezește făcînd posibilă fructificarea conținutului caietului considerat atît de echivoc la data pierderii lui. Astfel, ceea ce părea

„desuet” în comunismul lui Chiril Merișor era de fapt „promis unui viitor în care dogmatismul, acel zbor semeț de vultur cloncînd rîgușit în zori între piscuri pietroase, va ceda locul privighetorii modeste, invizibile, al cărei minunat și melodos cîntec începe doar seara, odată cu blînda ezitare a verii...” În ultimă instanță, *Galeria cu viță sălbatică* este un roman despre timpul devenit material prin atomizarea trăirilor personajelor, varietatea mediilor și, în același timp, prin plasarea unui punct de perspectivă simbolic: *galeria cu viță sălbatică*, matcă, loc de întîlnire a generațiilor, de confluență a destinelor, de retrospecție și constatare a noului.

Criza timpului este de fapt și ceea ce macină pe Chiril Merișor: „Și el muri din cauza vieții care a refuzat să meargă mai departe”, leitmotiv dureros, sesizează în egală măsură ritmul în aparență lent, al evoluției ideologice în acel moment, dar și atașarea crispată a eroului de propria sa viață interioară a cărei integritate o va apăra patetic prin gestul suprem: „Pe lingă pierderea irecuperabilă a celor scrise îl chinuia și ideea asta că niște gânduri, observații și reflecții ale lui întime căzuseră în mina unui om necunoscut” (p. 21).

Faptul că planul de inserție a faptelor obiective din roman îl constituie tribulațiile eroului principal, autorul și-a permis o aparentă dezordine artistică, se înțelege) a acestora, o interferare a elementelor reale cu cele onirice, pînă la spargerea cadrului de către acestea din urmă. Astfel se asigură acea foarte necesară pe plan estetic ambiguitate pe care o reperăm paradoxal mai ales în capitolele în care autorul scoatează un plus de verosimil. Așa, la mijlocul romanului se produce un fel de „ocol” marcat de intervenția autorului în narațiune. Chiril e relevat ca posibil erou romanesc prin suprapunerea figurii nefericitului Sterică, copil înecat în riul Ialomîței, fiindcă numărăse „prea rar” clipele de scufundare în apă.

Un moment fulguranț, însă nu unic în acest roman, concentrează structura duală a personajului Chiril: „Tu ești și țap și duhovnic! Așa spuse Chiril, șarpele, părăsindu-și pielea și plecînd, renăscut, mai departe, cine știe în ce erezie scinteițoare a lumii”. În acest fasciol timpului se contractă asigurînd în cea de a doua parte progresia tragică a evenimentelor din viața lui Chiril, care culminează cu sinuciderea.

Structura scindată a eroului, atît pe plan interior cît și ca realitate, este acompaniată în paralel de destinul ciudat al „generalului”, obsesie care irumpe în planul existenței cotidiene. În egală măsură, cumulul de experiențe ratate condiționează limpezirea din final, triumful pe plan teoretic al marxismului lui Chiril Merișor și în practică, al lui Cavadia, răspunzînd citatelor din Shakespeare, date de Brummer și revelației memorabile ale pictorului boem: „umbra este materie primă a luminii”.

O DIALECTICĂ a devenirii prin lup-te și înfrîngerii patetice traversează destinul lui Chiril Merișor, Reta Mușon, eroii cei mai „labili” datorită sensibilității, și prin aceasta, interesanți. Se poate vorbi în cazul lor de o componentă de atingere a absolutului decurgînd din modul în care implică marxismul în viața lor, din sensul compensatoriu pe care-l acordă înfrîngerilor: „Intr-o înfrîngere îți mai rămîne o motivare tonică a existenței, un dor aminat, de revanșă” (p. 154).

Frenezia teoretică, dimensiunea existențială a marxismului lor, obiectivat într-o expresie ce părea suspectă celor din jur, sînt consubstanțiale cu nesocotirea de către ei a elementului de probabilitate care intervine inerent la nivel social, cu atît mai mult într-o epocă de tranziție.

Structurarea procesuală a conștiinței comuniste de la o fază dogmatică, închisată în formule, pînă la atingerea unui umanism implicînd cele mai valoroase tradiții de cultură (Brummer, Chiril, Cavadia, Reta Mușon) presupune impregnarea cu viață, și uneori chiar, ca în cazul lui Chiril Merișor, o moarte tragică. În acest sens mi se pare semnificativ episodul iubirii ratate între Chiril și Lucreția în cadrul iernii bucureștene, ipostaziere virtuală a mitului Meșterului Manole.

Este de remarcat faptul că autorul a lăsat valențe libere celor doi eroi Chiril și Reta în egală măsură pentru sublim și noneroic; Chiril moare în împrejurări inavabile, nesuportînd ideea eșecului pe plan teoretic, Reta dispăre din sfera interesului nostru, în virtutea procedurii „deus ex machina”.

Aceeași fluctuație apare și într-un plan oarecum îndepărtat de centrul romanului, în episodul „Jurilofca”, crima pasională, faptele de sceleratețe și fanatismul religios într-o comuniune restrînsă de sectanți, fiind un acompaniament structural al pasiunilor intelectuale și senzuale care îi mistuie pe Chiril, Reta, Luiza (v. chiar vorbele autorului în legătură cu eroul dezlanțuit al celor două femei): „o pasiune de un alt singe” și „ispășirea frenetică” a Luisei Gronțan).

Ocurent și explicabil în „perioadele critice” ale istoriei, acest plus existențial singularizează personajele care de fapt trec și printr-o tensionată criză de adaptare, imprezizibilă în desfășurările ei; ceea ce explică de fapt „actul nesăbuit” al lui Chiril Merișor, de a-și ține un caiet cu însemnări: ceea ce face emblematică o expresie în aparență nesemnificativă — „Eu nu trag în mistreții solitari” — spusă într-un moment de iluminare parcă, de Roadevin. Din această perspectivă, mi se pare justificată dezbaterea teoretică din epilog, funcția de *raisonneur* a lui Roadevin. Să mai amintim că „ciudata frază” de duh fusese recoman-

dată ca motiv de roman în toată tmei debateri între redactorul șef și grupul de traducători, considerat cel mai select în editură?...
Aici se cuvine să menționăm pedala-rea autorului pe funcția metalingvistică și fatică ce ocupă o pondere deloc neglijabilă în cadrul acestui roman, organizîndu-se într-un nivel secund; am enumerat pînă acum memorabilul citat, intervenția scriitorului, observația profundă a lui Cavadia. Putem să grupăm structuri adiacente cuprinzînd: jurnalul lui Chiril în primul plan, și într-o ordine progresivă, citatele umanistului de tip vechi — Brummer, crîmpe din opera lui Bunghuez, romanul-experiment sugerat de acesta în întîlnirea de la editură cu autorul sud-american, în sfîrșit opiniile veterinarului.

SENSUL acestor momente se focalizează în episodul nopții de neuitat cînd pictorul boem își întretine auditoriul de la Mogoșoaia cu discursul lui fulguranț:
„Pictorul explicase întregii companii cum e noaptea, noaptea fizică și care (noaptea) nici nu exista de fapt, fiind o neputință a noastră de a percepe «restul de lumină», vibrația esențială a luminii. «Priviți înainte!» ordonase el, disecînd întunericul presupus cu ochii lui de stîucă bătrînă, paznică peste infravizibil. «Încordați-vă bine ochii! Noaptea e o prejudecată. Siliți-vă să vedeți mai bine... acolo! ...acolo...» [...] Noaptea... așa zisa noaptea, era cea mai minunată poveste, ea nici nu exista de fapt în accepția folosită în literatură, fiind însăși neputința noastră de a percepe țărul existenței moind în umbră, viața întunericului opulent «ce dă atîta trăire personajelor în tablourile celebre [...]». Repetați după mine: noaptea e o amăgire a mea de care eu vreau să mă lepăd! [...] Și-acum, priviți... acolo! ... acolo!...» [...] Era și verdele cîmpiei, și aurul din pupilele tigrilor, și violetul mării inverșunate ce continuă discret și după ce noi spunem «întuneric beznă» [...] Puteai să zici, viața [...]». Nimic nu-i alb, nimic nu-i negru, romancierilor! spuse Cyrano [...] Nici noaptea, noaptea, nici ziua, zi, nici rîii, rîi, nici bunii, bunii... Întrebați fiarele, les fauves, pictorii cei mai sacri, numai ei cunosc misterul, cruda, teribila, feerica poveste a nopții!...
Expresivitatea acestei secvențe revelatoare pentru dinamica interioară a romanului și teza dialectică în funcție de care se organizează ne dă în același timp idee despre tipul de lirism al lui Constantin Toiu.

A vorbi despre structurile lirice ale acestui roman înseamnă a arăta modul în care se filtrează la un atare nivel unele elemente de așa-zisă dezbaterie ideatică.
Conform statutului personajelor, aceste interludii sînt niște antene capabile să prelungească discursul noțional, să-l mlădieze, aducîndu-i o componentă organică perfect integrată. Sînt, în același timp, momente de aparentă destindere ce asigură înlîntuirea logică a faptelor și întregese umanitatea eroilor. Din punct de vedere stilistic, livrescul face casă bună cu revelația subtilă, iar prin variație capătă nuanțe grave sau groțesti, așa cum apare, de exemplu, în episodul visului cu funcție mnemică sau premonitoare. Visceralul (v. episodul țiganilor), lugubrul, halucinația li se adaugă într-un plan al conotațiilor, secundînd în alt registru momentele de tensiune pasională, mergînd de la suavitatea dragostei Merișor-Reta, la ponderea maternă a amorului Luisei Gronțan pentru Chiril, de la robustețea erotică a cuplului Octavia-veterinarul pînă la instinctualitatea primară a familiei din localitatea dobrogeană.

PERSONAJE complementare, Chiril-Cavadia sînt exponenți a două filozofii practice care se verifică în două circumstanțe critice: „dragostea și gloria”. Ceea ce-i unește pe acești eroi, lăsînd la o parte suplețea intelectualului, ar fi valorificarea eșecului, dar în moduri diferite. Reușita finală a lui Cavadia nu este însă a unui refuzat cu decepții sentimentale repetate; ea ține mai mult de structură: „Cavadia înfățișa varianta inteligibilă a destinului. A unui destin nu orb, ci ținînd cont, în carnetul său de socoteli, de felul cum oamenii înșiși ajutîndu-se singuri, cu voința lor, sau neajutîndu-se, își înfrîuresc soarta în rîu sau în bine, detrimînd-o fără să-și dea seama...” (p. 323).

Ceea ce și explică în final refuzarea unui moment de echilibru relativ stabil, pe fundalul dinamic al evenimentelor.
Galeria cu viță sălbatică într-un peisaj de început de ciclu natural și istoric este ultima imagine pe care o fixează autorul în roman. Prin ea reintrăm în matca Timpului.

și eternitate

a-l face veridic. Avînd oroare de ipocrizie, de nesinceritate, de gîndul ascuns, el nu putea să nu intre în conflict cu minți obtuze, carieristi, care la un moment dat reușesc să-l scoată din partid, să facă să fie arestat chiar. El însă nu-și confundă niciodată convingerile sale, comuniste, cu unii „comuniști”, ajunși în partid fie din întîmplare, fie din carierism. Dumitru Dumitru îi apăra pe țărani din Cornul Caprei, răzvrățiți din neînțelegere împotriva cooperativizării, mai exact — din cauza unei decizii neclare, demagogice, a unui activist, pe care el nu se sfișește să-l acuze ca atare. Știa că o asemenea atitudine îl putea costa libertatea, dar n-a putut trece peste sine. Era mai prejos de demnitatea lui să se incline înaintea obtuzității, a brutalității, care îi jigneau sentimentele și convingerile lui ideologice, a fricii care trebuie eliminată din relațiile inter-umane, în noua societate mai ales: „...frica a fost, din nefericire, atunci, și multă vreme după aceea, cel mai mare dușman al adevărurilor noastre și al lozincilor noastre. Nici pînă azi nu-mi este încă limpede cum s-a strecurat frica în ființa cuvîntului libertate, și în ființa cuvîntului dreptate, și în ființa cuvîntului nostru sfînt, care este Partid!” Și încă, se mai întrebă același

personaj, în fața celor ce denaturau relațiile de partid, de fapt fals-comuniști: „Cine ne dă dreptul să folosim lozincile noastre pentru a face din ele armele unei lupte nedrepte cu propriii noștri tovarăși? Cine ne dă dreptul... să confundăm puterea noastră, la un moment dat, cu dreptatea? De unde această slăbiciune mizeră pentru putere, înțelegă ca un act inimiztor?”

Există, în carte, și reversul medaliei, intruchipat de Mihalache Dometie, secretar cu problemele de cadre, personaj de-a dreptul odios. Acesta ilustrează vidul sufletec, ipocrizia, carierismul, exprimate în „straturi de lozinci spuse furios și amenințător, despre «lipsa de vigilență» și despre «jocul perfid al dușmanului de clasă», și despre «pierderea simțului de clasă», și despre «alunecarea în mocirla descompunerii politice»”. El, Dometie, pentru a condamna cu efect, era în stare să se substituie orînd organelor de partid, fără a clipi măcar: „Comitetul județean de partid înfierăază, și noi, comunistii cinstiți, înfierăm...”. Nu el însă reprezenta partidul — se demonstrează în romanul *Clipa* — nici ipochimeni ca el, ci oameni ca Dumitru Dumitru și Petre Nobilu, și Năiță Lucian, pînă la un punct și atît de temperamentalul inginer Tudor

Cernat, și Costache Poenaru și atîția alții. Iată un crîmpe din pledoaria pentru sinceritate a inginerului Cernat: „De ce trebuie să-i spun eu colegului meu de institut, în ședință, tovarășe, și afară, el, să-mi spună mie, bine, măi Tudore, ție nu ție-rusine să mă pedepsești în ședință, cînd puteai foarte bine să-mi spui asta în față, între patru ochi, fără nici un protocol, și să-mi dai și două palme? De ce trebuie să ne dedublăm fără nici un rost?”

Dar, întregul roman de față este o pledoarie pentru sinceritate, adevăr, dreptate, după cum e și o țintuire a neomeaniei. Fără pic de ostentație, ceea ce îl și face convingător. De altfel, un merit al cărții este firescul, în toate compartimentele ei, de la personajele centrale pînă la cele episodice, ceea ce îi conferă densitate. Este și motivul pentru care lectura nu trenează deloc.

Pe alocuri, totuși, se fac simțite unele stridente, retorisme, exaltări, care distonează cu echilibrul preponderent al narațiunii. În ansamblul său însă, *Clipa* este un roman care legitimează un prozator matur, stăpîn pe mijloacele lui de expresie și construcție.

Hristu Căndrovanu

Tatiana Rădulescu

MARELE SFAT

SIMBOLIC, fiecare din cei 11 000 de țărani uciși, în 1907, de reacțiunea moșierească, își are — sub uriașă cupolă — un demn urmaș, o minte și un suflet în stare să poarte, cu absolut altă semnificație, făclia dirzeniei și curajului de altădată.

Fețele oamenilor sint arse de vînt și de ploaie, miinile muncite țin acum, pentru cîteva zile, creionul sau pixul, iar veșmintele — multe populare — colorează atmosfera vădit sărbătorească.

Congresul consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărâni — primul congres de acest fel ținut în România — constituie cel mai larg și mai reprezentativ forum al țărâni-mii noastre — clasă cu adevărat nouă, liberă, deplin stăpînită pe munca și pe destinațiile sale — al tuturor oamenilor muncii din agricultură, marchează un moment nou în viața social-politică a României socialiste pe calea desăvîririi construcției socialiste și edificării comunismului în România (NICOLAE CEAUȘESCU — 1977, aprilie 18).

1

AICI, sub imensa cupolă, în urmă cu un deceniu și jumătate, același simbolic număr de 11 000 de țărani, oaspeți ai unei sesiuni extraordinare a Marii Adunări Naționale, prin prezența lor consfințesc actul decisiv: încheierea cooperativizării. 1907 — 11 000 de țărani uciși • 1962 — 11 000 de țărani invitați în cel mai înalt for al țării, alături de deputați • 1977 — 11 000 de țărani participă la lucrările Congresului. Șapte decenii par să nu fie un interval de timp prea mare în istorie; dar lată ce distanță semnificativă pot acoperi totuși acești 70 de ani!

Atunci — în primăvara de foc — țărâni răsculați cereau:

— Noi vrem pămînt!

Lată ce se ascundea sub strigătul lor: peste 50 la sută din suprafața cultivabilă a țării se află în stăpînire a 0,9 la sută din numărul total al proprietarilor de pămînt (mai limpede: aceștia din urmă dețineau 3 977 198 hectare!); în schimb, trei sute de mii de țărani nu posedau nici o palmă de pămînt, iar aproape două milioane de locuitori ai satelor (adică 40 la sută din populația rurală) nu-și scoteau, de pe terenul propriu, nici măcar atîta cît le era necesar pentru a supraviețui, împreună cu ai lor, de la o recoltă la alta.

În primăvara de soare — 1977 — „moșia” celor 3 411 167 familii de țărani cooperatori din cele 4 418 cooperative agricole de producție reprezintă o suprafață de 7 200 000 hectare teren arabil, plus 510 000 hectare plantații viticole și pomice. În „buzunarul” lor se află o avere însumînd 38 miliarde de lei.

PRIMĂVARĂ DE FOC: „Ne-au cerut pămînt țărâni, ei bine, le dăm pămînt și încă de veci” (replică burghezo-moșierească, incriminată într-un articol din 1907, aprilie 18).

PRIMĂVARĂ DE SOARE: „În comuna noastră s-au clădit, în ultimii ani, 500 de case noi, există peste 500 de televizoare, sute de frigidere, mașini de spălat rufe, mașini de aragaz, tranzistoare, autoturisme Dacia. Am construit un dispensar și, ca un exemplu din multe altele posibile, arăt că în Flămînzii, unde în 1907 erau doi învățători, azi predau 66 de cadre didactice” (declarație a primarului comunei Flămînzii, județul Botoșani, Eugenia Baraboi, reproducusă în 1977, aprilie 18).

Exact șapte decenii de-atunci...

2

CE S-AR PUTEA ADĂUGA la spusele Eugeniei Baraboi? Că dispensarul lor este doar unul din cele 3 000 de dispensare cu 42 000 de paturi din rețeaua medicală sătească — un medic la 1 350 locuitori, față de un medic la 20 000 locuitori, în urmă cu șapte decenii: „Doctorul vizitează comuna o dată pe lună; în timp de epidemie vine din șapte în șapte zile. Are 24 de comune în plasa sa. Cînd vine, trimite vătășelul prin sat să cheme bolnavii la primărie” (dintr-o monografie). Sau: „Un medic la 800 de locuitori în mediul urban; un medic la 19 823 locuitori în mediul rural” (ziarul „Epoca”, 1907, Ianuarie). Sau: „Proprietarul și arendașul exploatează țărânul în mod extraordinar, storcînd de la dînsul un venit mai mare

decît era chiar claca și dijma din timpul robiei” (Victor Babeș — 1901, ianuarie 27, într-o conferință intitulată „Bolile țărânului român” — căci în nenumăratele sale studii privind pelagra, precum și în plin 1907, aprilie 13, la Academia Română, arată: „În regiunile cu pelagră, starea țărânului e atît de disperată, bugetul său e atît de mizerabil și el e atît de îndatorat și de exploatat, încît în starea de azi, în cea mai mare parte a țării, nici nu poate fi vorba de ridicarea sa economică. Din contră, se îndatorește din ce în ce mai mult, locuința și hrana mizerabilă, traiul infect de la proprietar sau arendaș îl îmbolnăvește, și el cade invins de toate bolile mizeriei. Copiii pelagrosilor, din cauza mizeriei și a lipsei de brațe, din frageda lor etate sint forțați a munci, nu pot umbla la școală, lipsindu-le timpul, cărțile, hainele. Astfel se închide cercul vicios care sugrumă vitalitatea poporului român, încît această țară frumoasă și bogată a ajuns să ocupe locul cel din urmă în ce privește starea economică, sanitară și culturală a țărânului”). Același savant de renume mondial afirmă: „Boalele de care suferă țărâniimea sint boalele mizeriei... „Leacul pelagrei? Al acestei boli a mizeriei? A acestei rușini naționale? Vi-l dau eu: improprietărea țărânului!” (în 1919 spune răsplat că „acest politicianism [al claselor stăpînitoare și bogate] fiind cauza tuturor relelor, este o datorie patriotică să întrebăm toate mijloacele pentru a-l nimici și c-l înlocui cu o altă putere care să ne garanteze regenerarea și progresul”).

Această altă putere există astăzi! Țărânul român — în alianță cu muncitorii, cu intelectualii — face el politica României, la sate aflîndu-se actualmente peste un milion de comuniști, dintre care 640 000 muncind direct în unitățile productive. În forul legislativ cel mai înalt al țării — Marea Adunare Națională — țărâniimea este reprezentată prin 45 de deputați țărani (I.L. Caragiale scrie — în 1907 din primăvară pînă-n toamnă: „Imensa clasă a țărânului nu are, propriu vorbind, nici un reprezentant natural al intereselor ei în Cameră, deși această imensă clasă ar avea dreptul după lege să trimită... Deputații sint impuși fără putință de împotrivire masei țărânului”). La ora aceea, din cine anume era alcătuit Parlamentul: 83 mari proprietari • 62 avocați • 38 fabricanți, bancheri, comercianți... Nici un țărân!

PRIMĂVARĂ DE FOC: „Vai nouă! acestora care ne-am lăsat să ni se răpească din mină sfintele drepturi acordate prin constituție. Vai nouă! că nu știm pe cine să alegem ca să ne reprezinte în parlament. Cîți deputați țărani avem astăzi în Cameră?”

— Cred că nici unul! Vai nouă!

Luminați-vă frați țărani că de la noi ar trebui să atîme soarta acestei țări, noi avem cele mai sfinte drepturi asupra ei, noi am liberat-o cu singele nostru...” (Petre I. Popian, comuna Galicea-Cocoru, Argeș — 1907, februarie 12 — dintr-o corespondență trimisă Neamului românesc, nepublicată, regăsită în arhiva N. Iorga).

Să se fi scurs, realmente, de-atunci, doar șapte decenii? Par cît o eră întreagă, și, în fond, o altă eră trăiește țărânul român.

3

PRIMARUL Eugenia Baraboi este delegat la Congres și vorbește în fața congresiștilor. Știe prea bine prezentul, dar la fel de bine și trecutul. Știe că, la 8 februarie 1907, chiar din satul ei pierdut în nordul Moldovei, izbucnește răscoala, întinzîndu-se, curînd, pînă la sfîrșitul lui martie, în Muntenia și Oltenia. Are sub braț o antologie recent apărută, în care, drept semn de carte, e pus carnetul de delegat. Semnul este la pagina scrisă de Octavian Goga în anul răscoalei (în plin martie '07, ziua 18): „Ura care a clădit vreme îndelungată în piepturile obișniților, fără număr azi, cere cuvînt și cere pedeapsa celor păcătoși. S-au răscolit țărâni în Moldova. Acești oameni muncitori și răbdători n-au mai putut suferi cu miinile încruciate nedreptățile care le amărău traiul. S-au ridicat din umilința lor mută și azi vor să-și facă dreptate cu aceea pornire înfricoșată a răzburării care trebuie să izbucnească, mai curînd sau mai tîrziu, din sufletul omului nedreptățit. Și-au lăsat bordeiele sărace și s-au por-

nit cetele de țărani din toate satele prăpădite, au tăbărit asupra vinovaților, i-au alungat din cuprinsurile lor, le-au spulberat belșugul și tihna traiului, le-au sfărîmat prisosul de bogăție”.

Știe că pe primarul comunei Flămînzii, din primăvara lui '07, îl chema M. Ionescu și că acesta îi raporta, la 27 februarie, prefectului de județ: „Un număr de peste 100 locuitori, în frunte cu Grigore Turcanu, s-au dus la casa vătăfului, la Mihai Dimitriu, i-au pus în vedere soției ca în timp de 8 ore vătăful să plece cu totul din sat, altfel vor da foc casei...”

Știe și cum s-a pornit răzmerița: în 4 februarie, administratorul moșiei Flămînzii (aparținîndu-i prințului D. Sturdza care locuia în Franța, la Dieppe), pe nume Gheorghe Gh. Constantinescu, s-a întîlnit cu mai mulți țărani din Flămînzii la iarmaroc (în Frumușica), și le-a spus să fie prezenți, pe ziua de 8, în ograda administrației, ca să facă împreună învoielile pentru vara anului respectiv; în noaptea de 7 spre 8, prin vătăjei și feciori boierești, i-a chemat iarăși, astfel încît, de dimineață, vreo 400-500 de oameni (o parte și din sate care țineau de moșia Flămînzii) sint de față, dar administratorul, abia pe la ora 10-11 trece în trăsură, fără să oprească; la stăruințele țărânului, li se anunță că acuși-acuși vine și domnul Constantinescu, după care pică un sătean care le comunică să meargă la administrația moșiei, că acolo îi așteaptă Gh. Gh. C.; nici dincolo nu-i, cîcă a plecat să mănînce la cumnatul său, oamenii nu mai îndură batjocura, se sfîtuiesc cum să meargă după el, merg. Constantinescu iese cu greu din casa cumnatului, numai amenințarea că vor devasta casa, le zice c-o să vină arendașul, dar unii îi replică ferm: „că, dacă e administrator, pentru ce i-a chemat să stea flămînzii toată ziua”; unul din țărani îl trage jos de pe cerdac, vor să-l aducă la primărie cu forța, administratorul îl izbește pe un țărân în ochi cu piatra, atunci toți îl lovesc cu bitele; în sfîrșit, Gh. Gh. C. telegrafiază, se cere apoi ajutor armatei și... Primăvara de foc, primăvara de sînge! Cînd aveau să i se adreseze prefectului, în 9 martie 1907, locuitorii din Flămînzii, predecesorii țărânului cooperatori de astăzi, scriu: „Blăstămul greu ce ne zburcîmă sufletul să-l ajungă pe aceia care ne-au îngreunat pe zi ce se scurge...”

Fostul conac din Flămînzii este, la ora

aceasta, „Muzeul răscoalei”. Iar conacul Flămînzii (ca și altele care s-au răscolit în 1907: Belcești-Iași, Birla-Argeș, tîneiu-Ilfov, Plenita-Dolj, Pătulele-hedinți, Radomirești-Olt și Piatra-leorman) va fi sprijinită pentru a deveni în actualul cincinal, centru urban o intensă existență economică și socială (hotărîre luată în cadrul ședinței Consiliului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. 8 aprilie 1977).

Cîte treburi nu-l așteaptă, și de cînd încolo, pe primarul din Flămînzii. Numai pomină. Dar oamenii vor să-l păstreze o pioasă aducere aminte a înaintașilor pentru ca nici ei, nici urmașii lor să uite ce-a fost: „...în nici o țară din Europa hrana nu e atît de cobilită ca la noi, nici în nici o țară din Europa nu e atît de cobilită ca la noi, nici în nici o țară din Europa nu e atît de pronunțată și persistentă, atît de durabilă ca la sateanul român” (dr. A. beanu, 1901, în „Hrana sateanului român”). Numele acesta este, într-un descendențiu flămînzilor din deauna, întocmai ca numele redute a libertății și buneistării, cerite cu sînge, prin foc — în primăvara de foc '07! Dar cine alții dacă nu strămoșii lor — țărâni — și-au pus pe țărâni la bătaie, atunci, la Plevna, la Ștefănești, pentru a cuceri independența țării? Și iată că, la doar trei decenii după ce a luptat vitejește dincolo de Dunăre, fost gornist sună, cu aceeași goarnă, în 1907, adunarea răsculaților. Veterani dependenței știu să nu dea înapoi.

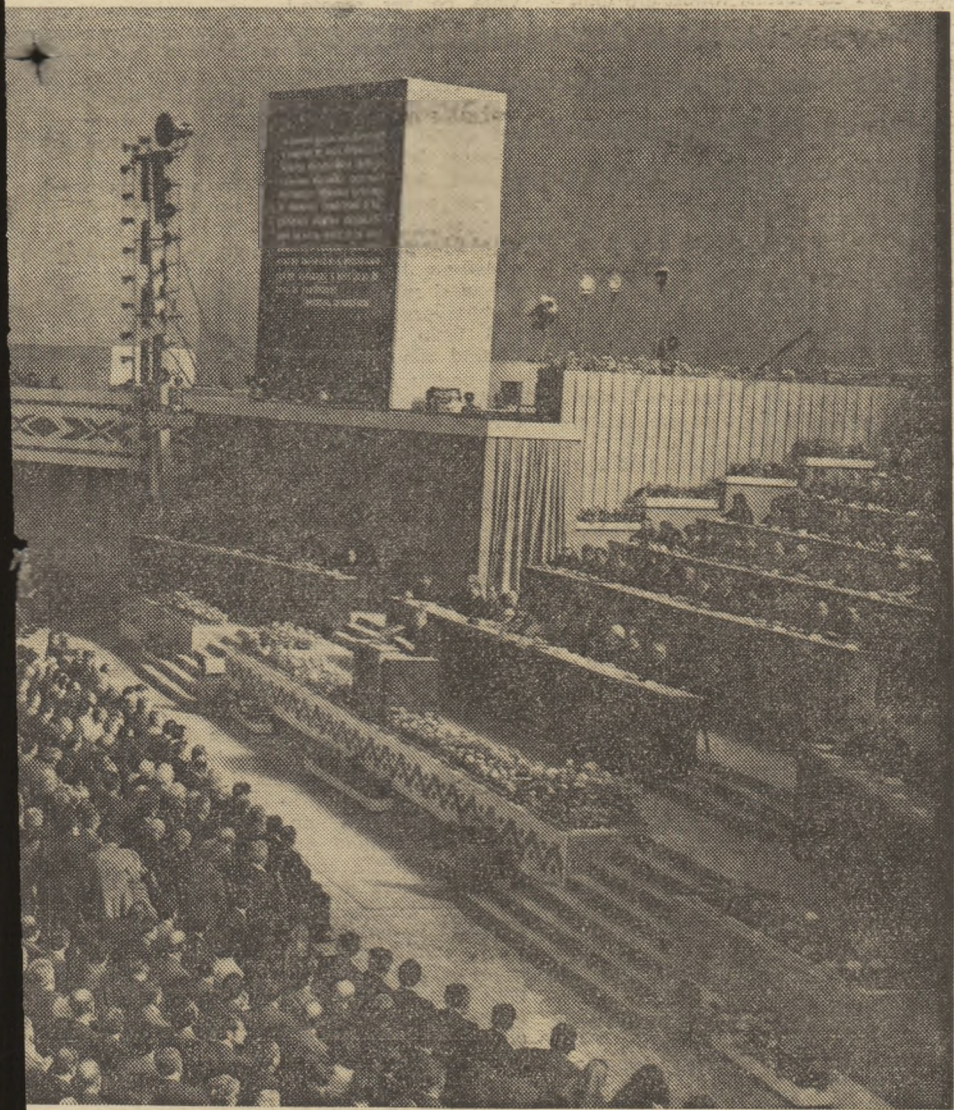
4

ȘI ÎN COMUNA MÎRSANIL din județul Dolj, se află — în fostul conac (al fostului Tudor Stănoiu Poescu) — un muzeu. La loc de cinste, printre expozitive, stă o ghiveci de la Plevna și o scuteală de fier. Căci Eminescu spune:

Țărânul, ca dorobant, moare
cîmpul de război, ca mîncător
se teste plăcînd dîc pentru a
umerii lui o clasă de tristori
nici.

Cei care au scăpat, din război sau leferă bătălii, iată-i, în primăvara de foc, tîndu-și dreptate pe toate căile. Unii de-al veteranului sergent Istrate Ștefănescu, erau la Grînița și Plevna, povestesc recent: „În 1907 a suferit o cruntă pr-

AL TĂRĂNIMII

...a fiind acuzat de instigator la răscoală pentru care fapt a fost închis, bătut, îl pinzurau legat de păr, după care, deși beteag de picior, a fost adus în convoi pe jos, de jandarmii călări, de la Nicodeni până la Tecuci, distanță de 16 km., pe arșiță. Dacă a ieșit mama în drum să ia dea puțină apă, a fost alungată de jandarmi, spunându-i că dacă nu pleacă oalcă în picioare cu caii. Aici, la Tecuci, s-a luat măsura ca să-i așeze în rînd pe toți și fiecare al cincilea să fie împușcat. Așa a scăpat bunicul, căci la numărătoare, a sărit peste el".

Deci :
— 1, 2, 3, 4, **asta** ! 1, 2, 3, 4, **asta** !...
Sinistră numărătoare ! Și cînd te gîndești că toți acești țărani nu-s alții decît răstăratele oștenilor dintotdeauna, apărătorii pămîntului natal : „La Plevna, la Rădova, la Vidin ! Pe-acolo a fost drumul lui Mihai, tot pe-acolo a fost și al strămoșilor săi” (George Coșbuc — în același timp autorul memorabilelor versuri : Cînd nu vom mai putea răbda, / Cînd rama ne va răscula, — / Hristoși să fiți, / Cu veți scăpa / Nici în mormînt !”).

PRIMĂVARĂ DE FOC : „Sîntem veterani, am luat parte la războiul de la 1877-1878 în care unii au scăpat rîniți, iar alții după împrejurări astăzi ne găsim în viață... De aceea respectuos vă rugăm, domnule prefect, să binevoiți a interveni... căre autoritățile mai superioare și în drept de a ni se da și nouă pămînt” (țărani din comuna Benești — județul Vilcea). Dar ne sînt prefectii, în perioada amintită : — Prefectul, în genere, este un boier mare care să se ocupe de așa amănunte (replacă deputatul Emil Costinescu, parlamentul vremii, cînd se vorbește despre setea țărănilor de pămînt, despre nemelile strigător la cer de nedrepte).

La Pătulele—Mehedinți, alt sergent veteran, pe nume Constantin Uleiu (de șase ori decorat) — împușcat.

Dar poate că veteranii și-au amintit de avintele pe care însuși regele Carol I s-a adresat, într-o iarnă, în 1877, decembrie 2, în ordinul de zi dat cu prilejul cuceririi cetății Plevna : „Ostași, Străduințele voastre, nobilele și eroicele suferințe ce mi îndurat, sacrificiul generos ce ați făcut cu singele vostru și cu viața voastră, toate acestea au fost răsplătite și încununate în ziua în care îngrozitoarea Plevna a căzut înaintea vitejiei voastre...”.
Răsplătite cum ? Iată : „Să trăiți, ma-

estate, Subsemnații veterani, locuitori din comuna Orlești, plasa Oltu de Mijloc, județul Vilcea, ce am luat parte la războiul din 1877—1878 după cum arată mai jos contingentele, noi care am luptat nemîncați și prin ger... pînă acum am fost tineri, am putut munci și ne-am ținut existența pe noi și copii, astăzi am îmbătrînit și puterile le-am pierdut pe cîmpul de luptă. Să trăiți, maiestate, venim la mila maiestății voastre, a vă face milă și de noi, a da ordin să fim apărați de căi de comunicație și prestații și a ni se da și nouă pămînt din moșiile statului care sînt vecine cu noi de a ne învoi și munci, de a ne hrăni pe ele, moșiia statului Armești, Prundeni și Drăgășani, județul Vilcea, care a mai rămas nedată în loturi, căci au luat moșiile toți nememicii din moșiile statului...”

„Să trăiți, maiestate...” Noi vrem pămînt. Și : 1, 2, 3, 4, **asta** ! 1, 2, 3, 4, **asta** !... Dar cum se vede anul 1907 dîndărătul unor ferestre regale : „...Mișcările au luat asemenea proporții încît au devenit o adevărată răscoală și se comit orori de toate părțile. S-au distrus case, s-a ucis, s-a ars, s-au torturat oameni... Toată armata este în picioare, trupele sînt trimise peste tot cu ordinul să tragă fără milă” (viitoarea regină Maria, către mama ei, Maria de Coburg —1907, martie 27). Și peste doar zece zile : „După o perioadă teribilă liniștea s-a stabilit din nou... Pierderile sînt poate mai puțin grele decît s-a crezut la început, dar la mulți prieteni de-ai mei li s-a distrus absolut totul... Teama este că liniștea care s-a stabilit este doar aparentă și că toutes les haïnes grondent en dessous...”

„Pierderile sînt poate mai puțin grele decît s-a crezut la început” —1, 2, 3, 4, **asta** ! **PRIMĂVARĂ DE FOC :** 11 000 de țărani uciși. Și viitoarea regină suferă : „la mulți prieteni de-ai mei li s-a distrus aproape totul”... Cruzimi fără margini : frații Marin și Ion Butoi din cîmpia Olteniei (amintirea lor se păstrează în muzeul din Mirșani) îi imploră, pe cei din plutonul de execuție, să nu-l împuște pe unul dintre ei măcar, ca să nu li se stingă numele, dar cum aici nu se numără din cinci în cinci... „La Teleorman, un locotenent Velescu fiind trimes într-un sat pentru a aresta pe răsculați imi povestește că țărani de spaimă se băgau sub pat cu femeii și copiii și nevoind să iasă din

această strașnică citadelă, bravul locotenent scoate revolverul și îi împușcă pe toți sub pat” (din însemnările lui Sava Athanasu). Într-alt loc, la Braloștița, din județul Dolj, 22 de săteni sînt împușcați, iar boierul interzice să fie îngropați cum se cuvine, pune să fie azvirliți cu toții într-o groapă, fiindcă „și așa cimitirul e prea mare și îmi scurtează moșiia”. La Pătulele—Mehedinți (unul din viitoarele centre urbane ale prezentului cincinal) împușcați — în primăvara singeroasă '907 — mai întii opt oameni, la grămadă, apoi cu lista, duși într-o pădure de salcimi, la marginea satului și uciși fără tresărire, după care alții și alții...

„Pierderile... mai puțin grele... s-a crezut la început”... Sate întregi rase, cu taturile, de pe suprafața pămîntului. Mii și mii de case distruse, obuzul spulberă vieți, șterge — într-un mod abject — fața mizeriei, CASA...

5

PRIMĂVARĂ DE SOARE... Cite case noi, țărănești în sensul cel mai trainic al cuvîntului, numără astăzi Flămînzii : 500 (cu cită îndreptățită mîndrie rostește primarul această cifră). Sute de case solide, sănătoase, și la Mirșani, și la Pătulele, pretutindeni. Între anii 1951—1976 s-au clădit aproape două milioane de case noi la țară (astfel încît aproape două treimi din populația rurală trăiește în CASĂ NOUĂ, la propriu și la figurat). Și ce cuprinde locuința de astăzi a cooperativului, a țăranelor în general : televizor (1 100 000 bucăți) ● aparat de radio (1 350 000) ● frigider (515 000) ● aragaz (268 000) ● mașină de cusut (531 000) ● mașină de spălat (443 000) ● aspirator (147 000) ● mobilă (în valoare de 14 miliarde de lei) etc.

PRIMĂVARĂ DE FOC : din 10 case, 7 erau foarte proaste, adică peste 37 la sută — din nuiete lipite cu pămînt ● peste 22 la sută — din vălătuci lipiți cu lut ● aproape 9 la sută — din chirpici și ceamur ● peste 2 la sută — bordeie ! Nuiete... vălătuci... chirpici... ceamur... bordeie... Vocabularul țărănilor-constructor s-a schimbat radical. Altădată, o familie de țărani locuia într-o cameră (în 1907, 83 la sută din familii aveau o singură încăpere). „Cercetați de exemplu locuințele țărănești și veți găsi că în veacul al douăzecilea, în România, sînt încă 300 000 de români care au locuințe mai rele decît ale vitelor. Într-adevăr, în vreme de această din urmă trăiesc în grajduri zidite la suprafața pămîntului, cei dintii viețuiesc ca fiarele în vizuini. Vrem să vorbim de bordeie, al căror număr se ridică la 54 772 ! Și nici șorta celorlalți țărani nu e mai bună. Din numărul total de 1 008 954 de locuințe țărănești, numai 74 655 sînt zidite din cărămidă, în vreme ce 296 220 sînt de lemn și 583 307, adică mai mult decît jumătate din toate locuințele, sînt de lut. Marea majoritate a acestor locuințe n-au decît o cameră, dacă putem numi astfel o gaură fără aer și fără lumină, în care trăiesc claie peste grămadă 6 pînă la 8 făpturi omenești, laolaltă cu păsările și cu porcii” (1906 — Galați — manifest al cercului socialist „România muncitoare”).

În 1907, martie 8, Nicolae Iorga scrie : „În veștii veștilor, cit va dăinui suflarea românească pe acest pămînt, și nu-i ierte Dumnezeu pe netrebnicii și pe făcătorii de rele. Să fie în casa lor atîta belșug ca în bordeiele celor ce au murit, atîta fericire în viața lor cit a fost în viața celor ce s-a vircolit de gloanțe, să fie atîta cinste și atîta demnitate, cită li s-a lăsat acelor sărmani...”

Așa să fie ! Au trecut șapte decenii din primăvara de foc pînă-n primăvara noastră, de soare. În bătaia luminii, cu fruntea sus, stă țaranul român, măturie a drumului străbătut pînă astăzi, de la cutremurătoarele vorbe ale țărănilor clăcaș de odinioară, rostite, cu mai bine de un secol în urmă, în divanurile ad-hoc (în fruntea clăcașilor moldoveni aflîndu-se Ioan Roată) : — Vroim să ne răscumpărăm din robia în care sîntem, să nu mai fim ai nimănu, să fim numai ai țării și să avem și noi o țară.

SĂ FIM NUMAI AI ȚĂRII ! Această aspirație milenară s-a împlinit într-un timp — istoricește vorbind — deosebit de scurt. Țărani sînt — în primăvara de soare — numai ai țării, tot așa cum, împreună cu muncitorii, cu intelectualii, alcătuiesc țara.

6

AM STAT DE VORBA cu nenumărați delegați la Congres. Fiecare ține să-și descrie locul de baștină, să pomenească, neapărat, despre tot ceea ce au obținut pînă acum (recolte la hectar, tractoare și mașini agricole, terenuri irigate, șeptel, livezi etc.), dar nici unul, absolut nici unul nu lasă de-o parte : **copiii ! Copiii** — de viitorul lor, alături de părinți, se ocupă la Flămînzii 66 de cadre didactice, la Gîrbavilfov — 44... În România socialistă ființează la sate : 12 000 de școli și licee ● 10 000 de grădinițe ● activează peste 92 000 de învățători și profesori. Dacă-l întrebi pe copilul de țaran întîlnit în tabără, la mare sau la munte, oriunde :

— De unde ești ?
— De la țară ! Răspunde cu demnitatea pe care părinții lor au știut să și-o cîștige prin muncă, prin luptă.
Replca lui sună precum a autorului Micului Prinț :

— Ești din copilăria ta, așa cum ești dintr-o țară.

„Să fim numai ai țării !” visau clăcașii moldoveni — copilăria actuală a fiilor de țărani împlinește deplin visul lor. Și copiii aceștia, desigur, visează : însă visurile lor rămîn libere pentru alte năzuințe. La cite nu poate visa un copil, luminat de știința de carte și de simțămîntul că reprezintă ceva pe suprafața pămîntului. Ascultîndu-i vorbind pe părinții lor, privindu-i, auzi totodată prin zîmbetul și aspirațiile schimbului de miine. Și, deși pornit înainte, este literalmente imposibil să nu refaci, iarăși și iarăși, drumul înapoi, amintindu-ți de ceea ce a fost odată (din păcate nu „ca niciodată”) și nu se poate uita nicînd :

Azi 9 ianuarie 1907 mi-a fost imposibil a face lecțiuni, căci copiii toți plîngeau din cauza frigului, pereții fiind plini de igrasie și înghețați... (dintr-un raport școlar).

Exagerează învățătorul ? Nici gînd ! Căci un articol publicat în „Convorbiri didactice” (1905) arată limpede că „în multe comune din toată țara localurile de școli sînt încă morminte fără aer, fără lumină, mobilier... Se pierd pe fiecare an aproape 500 000 de elevi din cauză că nu avem școli, învățători, localuri, săteni cu bună stare economică, autorități comunale cu dor de lumina consătenilor lor”. Rezultatul ? În primăvara de foc, doar 30 la sută din copiii de vîrstă școlară, din mediul rural, frecventează școala. La ce alt rezultat duce, iminent, asta : peste jumătate (51,3 la sută) din populația satească nu știe nici să scrie, nici să citească (anul 1930) și, mai cu seamă femeile, adică 61,3 la sută nici n-au mers vreodată la școală (coincidență admirabilă : ASTĂZI, un procent identic — peste 60 la sută — reprezintă forța principală de muncă din agricultură, femeile !) iar analfabetismul nu-i decît o dureroasă aducere aminte, ca și situația descrisă, cu șapte decenii în urmă, în „Revista generală a învățămîntului” : „La noi, după o statistică recentă, abia 14% din populația rurală mai mare de 7 ani știe a citi și a scrie. Aceasta constituie o rușine pentru prezent și cel mai mare pericol pentru viitor. A închide cineva ochii și mai cu seamă a lua măsuri care să împiedice îndreptarea acestei stări este a comite o adevărată crimă contra țării”.

În șirul crimelor din primăvara lui 1907 — uciderea celor 11 000 de țărani — distrugerea satelor și terorizarea atîtor oameni, se înscriu în memorie bolile, neștiința de carte, morbidityatea infantilă („Dacă la noi în țară, mai cu seamă la țară mor copiii cu sutele și miile în primul an al vieții” — V. Babeș), într-un cuvînt, domina LIPSEI DE OMENIE a claselor exploatare.

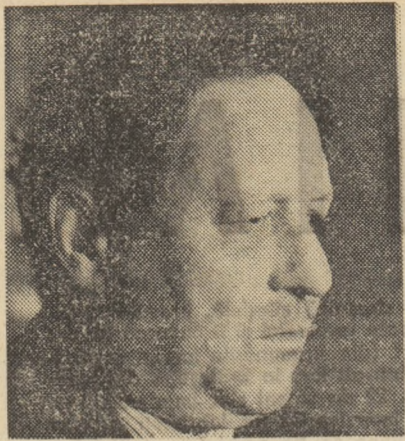
7

LA INCHEIEREA rodnicele lucrări ale Congresului privesc întreaga sală, covârșitoare în marea și entuziasmul ei. Și imi îngădui să o compar unui uriaș receptacul floral, adunînd la un loc 11 000 de petale de toate culorile, care numai decît, pornind către cele patru zări ale țării, vor împropăta cu ideile noi, cu proiectele dezbătute și deciziile luate, pămîntul peste care s-a așternut primăvara viguroasă a țării noastre.

Mihai Stoian

EUGEN
BARBU

Sfera Sophonisbéi

Fotografie de Vasile Blendea

IN CE-L PRIVEȘTE pe Hrisant Hrisoscelu, acestuia puțin îi păsa de cele ce se vorbeau pe seama lui. Acum că scăpase de arătele întâmplări și de comedia de a se fi făcut că se interesează de cele de trebuință, adică cum mergeau încurcatele socoteli, putea să doarmă și el puțin pentru că vorbăria aceluia îi făcuse un somn ca la Crăciun. Ciugulise câte ceva, se privise într-o oglindă și pentru prima oară zărise o undă de osteneală în ochii săi atât de frumoși după care mureaua femeile. „Imbătrinesc” își spusese, uite culele astea pe lângă ochi și dacă o să mai zac mult în pat o să mă și ingraș și va fi vai de mine”. Se căina în gînd și parcă-i venea să ridă: ce importanță mai aveau toate acestea acum, cînd totul era sfîrșit? Dar asta o știa numai el și nu trebuia s-o spună la nimeni. Nu se plictisea, curios lucru, nu simțea nici nevoia de lume, ori de vreun desfăt cu lăutari și cu prieteni. „Am căzut într-o cuviințioasă vîduvie”, rînea în sine, privindu-și părul ce se mai asprise. Trebuia să mai trimită cele daruri, mai ales Prințelului, soatei lui și surorilor, boerii mai puteau aștepta, dar nice ei atât de mult, pe urmă aveau să facă năvală spre casa lui și nici amăuții nu puteau ține piept atîtora și cu atîtea ranguri. Bătuse din palme și se ivise secretarul livonian: — Ai trimis canarii și puscile la Curte? întrebuse, deși știa că acela nu primise nice o poruncă.

— Cînd binevoiiți...
— Miine. Și vezi ca paserile să nu se fi betegit. Ori a murit vreuna?
— Se poate? se miră celălalt. Ochii din cap...
— Bine.
— Și cu darurile celelalte ce fac?
— Le trimiți și pe ele, tot ce-am pus noi deoparte la plecarea din Veneția, să nu-mi mai aud vorbe...
Hrisant Hrisoscelu privise prin perdele la întuneric ce cuprîndea curțile. Era un fel elegant de a-l concedia.
Dar acela mai avea ceva de spus:
— Poate că ar fi bine totuși să le duceți dumneavoastră...
Hrisant Hrisoscelu promisese, dar o doua zi de dimineață se sculă tîrziu dinodins. Afară era frig, viscoala, trecuse acel scurt senin al zîmbitorului soare și zăpada creștea sub ferestre.
— Nu vezi ce-i afară? îl cercetase pe secretar, parcă cerîndu-i aprobarea. Nu e chip să ies afară și așa vrea să mă prezint la curte cu carozza dăruită de contele Burckhardt. Bănuesc că mă înțelegi?
— Cum nu? Dar poate cu o sanie pe care am împodobi-o... Ighemoniconul e ighemonicon și Măria Sa nu știm, după cum spune logotetul, dacă mai are răbdare...
— Trimite-i darurile și spune cui le va primi că sunt foarte bolnav și că cer iertare.
— Nu e bine, *signore*, ascultați pe un om care a mai văzut lucruri din astea. Principii sunt geloși dacă nu-i bagi în seamă. Ei nu au nevoie decît de vorbe cuivoase, de complimenturi și atunci cînd le faci; par a nu le băga în seamă. Dar mai rău e cînd nu le faci, pentru că le lipsește ceva, urechile lor destrăbălate sunt obișnuite cu miera asta care le

curge în auz și vezi bine, domnia ta face rău că nu se îmbracă acum ca să meargă la curte...

— Nu sunt anunțat, nu se poate nici așa. Trimite pe cineva să spună că sosesc miine cu toate cele...

Prudent, livonianul nu întreprinsese nimic și bine făcuse, pentru că a doua zi Hrisant Hrisoscelu îi sculă de noapte pe toți servitorii și le spusese că suferă de amețeață, cerînd să vină Perdicarul și cînd careva era gata să se arunce într-o sanie ca să-l cheme, beizadeaua îl oprise la poartă:

— Ce, ești nebun? Vrei să afle lumea că nu mă simt bine? Mă vindec eu pină miine, să încălziți nește apă și să aruncați sare în ea cit pot să rabd și-o să-mi vir picioarele pină imi iau foc și-mi trece...

FACUSERA ce le ceruse, dar livonianul ce era om cuprins de minte ghicea că stăpînul său începuse să sufere de o lipsă de voință care avea să-l dea gata. Nu spunea nimic nimănui. Mai încercase de citeva ori să-i aducă aminte de datoriile pe care le avea față de stăpînire, dar el se prefăcea a nu înțelege. Îl rugase să meargă la Pulcherița Mavru cu niște scrisori și cu o blană de acom și cu cîțiva coți de stofă și cu un șal beldar de 1500 de taleri. Sophiciă, sora mai mică a Prințelului, i-ar fi trimis un cepchen, numai fir, cu bumbi și găitane de aur, scriindu-i și citeva rînduri în care ar fi rugat-o să-l scuze pe lângă Prințel că nu poate veni el personal cu canarii de patru note, pentru Doamna, puși într-o colivie de aur venețian, cu 16 coți de pambriu, cu nește ghiuluri virite în cutioare vieneze de catifea și cu parfumuri franceze. Cîț privește șoimii de vînătoare, dacă Măria Sa ar binevoi să pună pe cineva să-l primească pe secretarul lui livonian, care și el nu era fitecine, ci fiul natural al contelui Gonțearov, făcut cu o anume Militrisa ce trăise la Peterzburc, la curtea Imperială, și care i-ar înmîna pușcile englezești și alicele pentru mistreț, precum și nește șoimi de vînătoare aduși de cineva tocmai din Saxonnia, dar nici scrisorile nu fuseseră încă scrise și nici darurile trimise.

— Vezi, îi spusese fericit secretarului, vezi că se poate? Tot prin femei. Și pe urmă hotărîse și ce se cuvenea și celor de la curte, zîcind că o să umple slugile sale o sanie cu daruri care ar trebui lăsate pe la curțile boereșii, unde ai casei tare s-ar bucura să primească atențiile bogatului bărbat de a cărui soartă nu știau nimic și care-i îngrijora.

— Văd, răspunse acela, dar cînd o să scrieți scrisorile?

— E timp. Săptămîna viitoare. Poate mai stau viscoale.

— Într-una din dimineți se trezi pe neașteptate cu Kostaki Kiriazi la ușă.

— Cum ai pătruns? se miră Hrisant Hrisoscelu, minios pe Afenduli și pe arnăuții săi.

— Am sărit gardul cînd nici nu gindeau paznicii.

— Am să-i dau afară, zise minios beizadeaua.

— Ce-i cu tine? Bolnav nu pari, nu mă lași să te sărut?

Erau prieteni de mulți ani de zile, chît

că nu se văzuseră atîta vreme. Kostaki avea un cap ca o lubeniță și nește dinți de cal, ridea și desfăcea miinile parcă gata să-l sfărîme între ele.

Mirosea a tutun bun și a votcă, chît că era dimineață. Era îmbrăcat și el evrope-nește, numai cu o manta deasupra fracului de dimineață. Obrazul roșu de frig, tăiat bine cu briciul și o mustață palică-rească îi întregea chipul agresiv. Niște sprincene groase îi acopereau pe jumătate privirile curioase care-l cercetau.

— Nu-mi spui să stau jos, nu-mi dai ceva să beau? Ce face revoluția noastră?

Cuvintele astea îl scoaseră din sărite pe Hrisant, pentru că Kostaki Kiriazi era unul din cei mulți ce nu cotizaseră niciodată pentru Eterie. A, înțelesese să-și dea adeviziunea orală, dar nu să se și scarpine în pungă, unde mai pui că lucrurile se mai și aflau și dacă puneau mina pe el turcii și o pățea ca alde Codrika și Riga Velestinul, ca să nu mai vorbească de Dumitrache Turnavitul!

— Revoluția pe care ați trădat-o cu toții, zise Hrisant scrișnit.

— Mă rog, eu nu am vrut să mă îmbogățesc de pe urma politichiei ca alde Haji Moscu, ori Facca...

Se așezase neinvitat pe un divan și căuta în jur un vas în care s-ar fi găsit vreun lichior sau ceva de băut pentru că-i ardea gîtlejul de dimineață.

Celălalt nu chemă pe nimeni, nu-i oferă nimic. Sta în picioare lângă o fereastră și aștepta parcă să-l vadă pe Kostaki plecînd. Aceluia nici nu-i trecea prin gînd așa ceva.

— Toată lumea mă întrebă ce-i cu tine și eu nu știu ce să răspund. N-ai ieșit din curte, nu te-ai arătat nicăieri, crezi că asta se face?

Hrisant Hrisoscelu tăcea îndirjit.

— Să înțeleg că nu mai mă suferi?

— Înțelege ce vrei...

— Vasilică Ghica și cu Ionică Greceanu mi-au spus cite ceva, că nu ai mai fi în mințile tale.

Voia să-l insulte, să facă ceva care să-l scoată pe celălalt din sărite, dar beizadeaua se ținea bine.

— Ascultă-mă, Hrisant, tu tot mai crezi în lozina grecilor: *Tha elthi to romaico*? Tu crezi că mai vine romaica? Că noi, nemernicii de fii de plăcintari, pripcoșii în Fanar, vom împlînta vreedată crucea pe cupola Hagiei Sofia, crucea care a stat o mie de ani veghind Răsăritul pentru a ține acolo spiritul creștin? Ești nebun de legat, ori ce ești?

MULTĂ vreme după vizita lui Kostaki Kiriazi, beizadeaua avusese coșmaruri. Pe Afenduli era cit pe aci să-l dea afară pentru că oamenii lui permiseseră unul strein să sară gardurile și să dea năvală peste el, albanezii fuseseră și ei pedepsiți cu scăderea hranei pe citeva săptămîni și logotetul Caliarh își luă și el papara ce i se cuvenea. Supărat mort, Hrisant Hrisoscelu nu mai primi decît slugile de-i făceau focurile și trimise de mai multe ori inapoi masa neatinsă. Nu bea decît foarte puțin și în silă, felurile gustoase se întorceau cum veniseră în cuhnii și geaba un rîndaș căra cele mai bune prepelețe și fazani de la vînători, gura boerului nu mai primea nimic. Se usca vîzînd cu ochii, nu avea somn, căuta numai în grămada de fogliete sosite de la Viana cu poștalionul și, mai ales, în vrafel de scrisori ce începuseră și ele a se rări. Soseau mai multe răvoșe de la cei pe care nu-i primea, cu toții îngrijorați de cele ce i se întimplau și nu știau, dar el nu răspundea nimănui. Băteau curieri în poartă, paznicii îi alungau din chioșcurile de priveală și arătau puscile dacă ar mai fi stăruit. Plecau speriați și lumea vorbea și mai și că trebuie să fie o mare taină la mijloc, dacă apropiindu-se Crăciunul, boer Hrisant nu-și făcuse heretisirea și nu trimisese darurile, cum spusese apropiată Domnului, Doamnei și surorilor ce mare supărare trebuie că adunaseră în sufletele lor, dar aceluia nu-i păsa. Cum cădea seara, peste ferestre se puneau obloanele și nici o rază nu străbătea în afară sau măcar să muște ca o gură galbînă zăpada, să rupă din acel întuneric ce nu se mai isprăvea, că zilele erau lungi și se apropiau marile sărbători și tot orașul fierbea pentru că nu știa ce se întimpla cu beizadeaua.

Mai răii de gură vorbeau c-ar fi murit și că-l ascund rudele de va mai fi avînd așa ceva, că nimeni nu aflase, ori servitorii, ori acel livonian care sosise cu el pe capra carozzei în acea seară plină de viscol din noemvrie, cînd minunata birjă plină de oglinzi și catifele, trasă de cai ungurești, străbătuse barierele în goană și doar cîțiva o văzuseră și încă vorbeau despre ea ca despre o trăsură împărătească, cum nu avea nici măcar Domnitorul. Se șvonea că darul era de la Napoleon, altfel cum de nu s-ar fi supărat Prințelul pină acum că nu-i calcă palatul și nu-i face complimenturile de bună soșire? Neranțula Mavrodin auzind toate acestea scosese darurile primite de la Hrisant și ieșise cu ele în lume. Care cum întreba și și muierile picau de nezac că nu știu — ea nu mai ce scutura din umere. „Mi le-a dat o rudă îndepărtată ce au trecut

prin Bucuresci acuș două-trei săptămîni, un văr de-al doilea”, zicea, dar cine o credea? Diamantul încastrat într-un inel cu pecete, se vedea bine, era un dar regesc și cine în acest oraș pirlit putea să facă un astfel de cadou decît noul venit? Dar blana de caracul de unde o avea? Bărbat-său, ca să nu se ducă svonul că ce și cum, zise că o cumpărase el de la Viana, prin trimiși și că să le mai stea gura că nu poate omul să-și fie muiera în acest tîrg mai bine că și se și îndeasă auzul cu vorbe spurcate și că dacă e pe așa, el n-o să mai rabde și vor vedea fiecare după păcătoasele cuvinte ce vor scoate!

Dar de toate acestea habar nu avea Hrisant Hrisoscelu ce se încuise în casele lui păzite acum și cu ciinii ce fuseseră scăpați din lanțuri și lăsați liberi, mai ales noaptea, și care ar fi sfîșiat pe cei străini de locul acela pustiu pe care oamenii începuseră să-l ocolească cu spaimă. Slugile însă cirteau și vorbele sburau peste ziduri, dincolo de puscile albanezilor, se zicea că beizadeaua bea vutcă frantzuească cu eter și cade în adevărate halucinații, că e mut ca morimintul și stă numai în visurile sale de om bîntuit. Începuse a se scula din ce în ce mai tîrziu, cu privirile încețoșate, abia gustînd din murăturile trimise de bucătari pentru a-i întărita pofta de mincare și din jumerile ce trăsneau nărite pofticioșilor, dar care lui nu-i făceau decît greață. Slăbea vîzînd cu ochii, se subția, halatul de mătase în care zăcea ceasuri întregi atîrna larg în jurul soldurilor, se spăla de citeva ori pe zi în lighioane pline cu apă încălzită, se privea în oglindă și își bărbiera obrazul în fiecare dimineață ca și cînd ar fi așteptat pe cineva care nu mai venea. Cînd scormonea grămada de scrisori aduse cu poștalionul la patru zile, ar fi dorit să găsească un plic anume, dar acea scrisoare pe care tot n-o mai afla nu mai sosea și-atunci el nu mai deschidea nici pe celelalte, le lăsa lipite, pline de vești ce nu-l mai interesau.

Adormea pe neașteptate și se visa la Veneția în micul hotel în care locuise pină a nu o întîlni pe Lucrezia Herula Vimercatti, simțînd parcă în nări același miros de igrasie ca și în casa asta bătută de viscole și atîția ani neîncălzită și nelocuită. I se părea că aude preții rîndindu-se și simțea în păr, prin somn, mătreața varului cojit de umezeala ce picura ca o ploaie mărunță peste cel adormit. Pe urmă acele fantome se făceau uriașe și revedea odăile palatului Caragua, cu lanternele lui arabe în care pîlpii erau luminați fără fum și tabemacolele alexandrine inchipuite de un decorator cu imaginație ce lucra în teatrele venețiene unde fabrica mașinile lui de groază, acele infernale și mișcătoare tunuri ce striveau în sgomote teribile personajele de pe scena mică, luminată cu fanale. Acestea se stingeau în urletele duplicațiilor cînd zeii sfîșiau cerurile de pinză de dincolo de rivaltele misterioase ca niște peșteri în sunete de gonguri vestind pedepse înimaginabile, revîind bestiare în clar-obscur prin care mișunau monștri inchipuiți din legendele Evului Mediu, stîmînd o groază ce se topea în foyerele bine luminate cînd publicul acela înspăimîntat se regăsea ca și cînd ar fi traversat ladul într-un ceas. Focuri și frică, teribile himere, fantome supranaturale plutind prin fumuri verzi ce lăsaus un miros de pucioasă și acele trosnete ce te asurzeau și singele, de vopsea ce-i drept, isbucnind spre spectatori și invadînd print-o iluzie optică foșele înguste, înghițînd violoniștii ce purtau pe față măști mortuare. Punerea în scenă a Uraniei de Bridart îi dăduse ideea de a-l cheme pe acel Bertollucci, căruia îi ceruse să transforme palatul părgănit care-l costase o avere pentru a-l desafecta de ruina ce îl invadase. După o privire îndelungată și o inspecție minuțioasă din pod și pină în cavele întunecate și pline de șoarecii Veneției despre care se spunea că se hrănesc cu cadavre de copii avortați, arhitectul zise că știa ce avea de făcut și ceruse pentru tot 350 000 de taleri.

Hrisant Hrisoscelu nu se tocmise, apucat de megalomania celor ce nu risipiseră niciodată pentru că în familia lui toți fuseseră și adunaseră, mîncîndu-și da sub unghii tocmai pentru a-i pregădi lui acel viitor la care visa și ziua și noaptea. Și, într-adevăr, se iviseră ziduri și ipsozari, oameni ce scosesea dușumelele și spărseră zidurile și cu o frenezie iscată de banii plătiți pe jumătate înainte, schimbaseră acea magazie de piatră, arătoasă pe dinafară, dar aproape de nelocuit pe dinăuntru, într-un palat islamic, cu lapidarii sugerate, cu odăi scunde cu tavane ogivale, în care ardeau lanterne încercate de cioburi colorate, pardosite cu pietre ușoară de Tunis, marmura aceea care stă ca violele pentru care scrisese Vivaldi. Anotimpurile, peste care alți luminați din Cairo așternuse nebunele covore, cumpărate pe nimic de la aristocrații ruinați ai acestui oraș al ruinaților și revădute la prețuri fabuloase. Baldachine de mătase sumptuoasă în culori neînchipuite acopereau micile divane peste care erau

Podul Mihai Vodă în 1793 (Gravură de Watts)

așternute de asemenea covoare subțiri și moi, postavuri de Persia, ce împodobeau unele colțuri ale pereților ca să dea impresia unor lucarne feerice pe fonduri negre sau roșii, damaschinuri și sarazine, ornamentate cu păsări aurii, privighetorile iraniene pe tafte și siglatoane, camocate și maramuturi din Famagusta și Nicosia, dabikiuri egiptiene și voluri alexandrine, adică tot ce-și dorește un autor de decoruri cînd i se dau bani pe mînă și el nu se uită la ei și-i risipește cu pasiune. El, același Bertolucci îi desenase mai apoi și rochiile de argint imaginate pentru Lucrezia Herula Vimercatti, aduse de la Murcia și Malaga, mătăsuri pictate la care femeia privea fermecat, spuindu-i :

— Acum înțeleg de ce mi-ai zis odată că locuiesc într-un cavou. (I-o spusese, într-adevăr, după plimbarea lor la Torcello unde înțelesese ce o obseda : ideea că va muri tinăra, idee implantată de acel om militar, contele Vimercatti, care o înspăimînta pentru ca s-o păstreze sau osta era numai jocul lor. O spusese făcînd aluzie la locuința lor rece, atît de deosebită de acest palat, Caragua, care avea cu totul alt aspect decît imunda casă plină de marmură rece, impersonală, fără căldura acestor încăperi în care intrai ca într-o grădină plină de grote pardosite cu covoare și abia luminate de către fanalele multicolore). Dar să știi că eu n-am văzut o astfel de lumină decît în bordelurile cairete.

Risese sălbatic cu acei dinți de fiară regală, cu care-i sfîșiasse mai apoi umerii și pieptul tinăr de efeb ca și cînd ar fi vrut să-l devore în felul ei de animal ieșit după pradă.

— Ce să fi căutat tu în acele locuri ?
— Poate că de-acolo m-a luat bărbatul meu...

— Nu se poate să glumești cu asemenea lucruri. Mi-ai spus că ești grecoaică...

— După mamă, tatăl meu a fost italian, un sărăntoc de marinar care trebuia să mă crească și cînd nu a mai putut, m-a vîndut pur și simplu unei putane care ținea o astfel de casă lângă Bazar. Ai fost la Cairo, știi unde e Bazarul ?

Nu fusese. Tăcuse furios, gata s-o omoare. Voia să creadă că îl minte, altădată o rugase să-și povestească viața și ea îi vorbea despre un alt bordel, de data aceasta din Alexandria și de un tată bogat care o măritase cu un fals prinț berber care o vînduse după un an pe trei cămile într-un tirg african și ajunsese într-un harem puturos de unde fugise cu ajutorul unui grăjdar. Povești ale Orientului, cine mai știa care e adevărul adevărat ? Se contrazicea, se prefăcea că-și aduce aminte de lucruri pe care nu le spusese altădată, poate erau numai fapte ale altora, auzite la recepțiile soțului ei. Oricum acel decor al palatului Caragua îi plăcea și-l sfătuisse să cumpere umezuri și mirodenii ce trebuiau arse în încăperi pentru a-i aduce aminte de aerul stătut al bordelurilor încărcate de jeg, dar totdeauna purificate de niște ierburi pe care i le și adusese, într-adevăr miraculoase ierburi, lăsînd în pereții vechi ai palatului Caragua un miros afrodisiac fără pereche. Pe măsură ce descoperea interioarele numeroase ale locuinței închiriate, Lucrezia Herula Vimercatti se minuna de rafinamentul celui ce-l decorase cu atita măiestrie. „Trebuie să fie un inițiat, un evreu sau un sirian care știe să citească eșarfele cufice, enigmatice, pe care sunt scrise sfaturi cifrate, ori nu știa el ce ține pe pereți ? Vorbea gutural ca arabii, avea atunci, nu o vulgaritate, cît o gravitate în voce, care o făcea de nerecunoscut. Odată îi adusese un Coran cumpărat de la niște mozarabi, dăruindu-i-l și el nu-l uitase la Veneția, îl luase în graba plecării ca pe ceva foarte prețios. Dar toate acestea se petreceau după acel drum la Torcello unde ceea ce încă fusese vag în sentimentele lui luase o formă demențială...

SOSISERĂ în zori, în acea lumină verde și turbure a insulelor peste care răcoarea nopții mai lăsa o lincezeală funebră, imbrăcînd pinii în giulgiuri negre, de ceață și mirosuri umede, uscate în timpul zilei și înghețate ca într-un fetus de gheață. Insula era, toată, o mare de luminări palide ce izbucneau abia pîlîind din zorii lăptoși pentru a aminti celor ce debarcau că pășiseră pe un alt tărîm, cel al morților din veci ale căror suflete răsăreau acum deasupra ierbii prospete de vară în lumina miilor de luminări. Bătea undeva un angelus, abia auzit, ca un fișit al aerului trandafiriu pentru că soarele se ridica undeva pe mare și cețurile deveneau lințolii aurii ca volurile de Damasc, cu taina pe care o au țesăturile foarte fine. Multimea nu scotea nici un cuvînt, se îndreptau spre o mică bisericuță albă, cu turle rotunde, acoperite cu olane ca și cînd ar fi fost foile unor nuferi în marea cerească, niște nuferi portocalii, decolorați și caști, descompunîndu-se în lumina arzătoare a amiezii. În aer plutea un miros de tamarisc și ceva funerar, un amestec de plante iuți și istovitoare, expiînd, care-i trezea și-i făcea să treacă într-o stare de inocență visare. Cavouri și plăci de marmură ca niște timpane de piatră prin care la amiază probabil că soarele descoperea sicrie și stele funerare vibrînd în intunecatului decor, imblinzînd sentimentul morții și născînd o senzație de pace eternă. Undeva în fața pelerinilor apăruse un uriaș car negru tras de șase bivoli, condus de un personaj cu coasa pe umeri îmbrăcat într-o pelerină neagră. O cruce uriașă ținută de un călugăr se pleca din cînd în cînd spre cei ce urmau tristul convoi. Angelusul se auzise iar, cu acea stranie bătaie subțire dintr-un clopot fragil, un clopot-copil, născut din alte clopote ce vor fi vărsat din bronzul lor toate tunetele și acum lăsa numai un strigăt mic, amintitor de moarte pentru pomenirea ce urma. Cavouri deschise, cu ușile grele de fier forjat lăsa să intre în ele o muzică ce se iscă din gurile pelerinilor care cîntau și ei abia auzit, mai mult murmurat. Din acele reședințe princiare ieșeau personaje îmbrăcate în costume negru al morții cu măști peste fețele necunoscute, conducînd convoiul spre locul slujbei. O voce puternică domina acel murmur anonim : **Dolor, pianto e penitenza.** Totul amintea Carnavalul lui Pietro di Cosimo. În urma convoiului se alăturau de pe aleile nevăzute ale cimitirului alți actori ai acestei kermeze funerare, încălțați pe mirtoage costelive, droaie de schelete desenate pe valtrapuri negre, propuri și torțe încheiau mizera feerie a dimineții ce se limpezea și mai mult.

— Pentru ce această familiarizare cu moartea ? o întrebă Hrisant Hrisoscelu.
— Pentru că viața e numai o pregătire a morții.

— Și dumneata simți că începi să mori ?
Lucrezia Herula Vimercatti îl privise intens o clipă ca și cînd atunci ar fi aflat un lucru nemaipomenit despre sine.

— Ce spui ? se mirase.

Hrisant Hrisoscelu nu-i răspunsese. Vorbele lui sunau ca o răzbanare și ea ghici înțelesul tăcerii sale. Cristo Hrisoverghi le înmînă un sноп de **mocoletti**. Convoiu era lung și fiecare rugă dura cîteva minute. Așteptau între chiparoșii negri sub soarele nemilos care incepea să le amintească de noaptea pierdută, dar umbrele lor creșteau și dinspre mare venea o boare sărală care le umezea buzele.

— Totdeauna te gîndești la morți ? o întrebă. Ai mulți morți la care te gîndești ?

— Mă gîndesc la toți morții, nu numai la ai mei, acesta e sensul serbării Redentore, să ne amintim de cei ce au plecat și pe care-i vom reintîlni vreodată.

Corurile se stingeau încet, încet și bătaia rară a aceluia clopot-copil, al angelusului se stîngea în torpoarea soarelui iute de vară.

— Dumneata, Hrisant (nu se mai tutuia, nu știa nici ei de ce, în acea dimineață, în schimb îi spuse pe nume) ai mulți morți de care trebuie să-ți amintești ?

Îl întrebă fără curiozitate parcă ascultînd

bătaia unei toace ce venea de undeva de pe o altă insulă, cine știe unde aflată și care vestea că și acolo sosiseră pelerini. Mirosea a frunză incinsă de soare, tamariscul expia incins, un miros mortuar, purificator cum are tămîia sau luminarea arsă.

— Nu i-am numărat, îi răspunse. Prietenii și rude apropiate, poate uciiși...

— Ucișiși nu sunt morți ?

— Poate că sunt morți, dar mai înainte de orice ei rămîn uciiși.

— Vrei să spui că ai omorît oameni ?

— O, da. A trebuit...

— Cine ești tu ?

— Cine știe ?

Cristo Hrisoverghi o luase înainte, privea nepăsător, aproape plictisit la acest convoi de nevoinci cu luminările lor aprinse, arzînd sub lumina mare a zilei. Pe el nu-l impresionau nimic, ardea de nerăbdare să termine cu această obligație la care lua parte și nu-i trecea prin cap decît gîndul unui vin negru, ținut în pivnițele călugărilor care trebuia să se afle la vreun han din apropiere.

Lucrezia Herula Vimercatti se întorsese privindu-l drept în față, fixîndu-i gura tinăra și proaspătă, cu acea uitătură care exprimă totdeauna dorința. El nu zîmbea, ochii săi depărtați de rădăcina nasului, asimetrice și ciudați o obsedau de cînd îl văzuse.

— Vrei să spui că ești un aventurier din aceia de care Italia e plină ? Un condotier ? Un om sosit din Răsărit pentru cine știe ce treburi murdare ?

— Ce importanță are ?

— Nu-mi răspunde prin întrebări. Din moment ce știi cine sunt, spune-mi cine ești...

— Un intrus de la Răsărit, cum ai spus-o...

— Ce înseamnă Răsărit ?

— Jumătatea a doua a portocalei, locul de unde vine soarele în fiecare zi.

— Doar stăm pe același pămînt...

— E adevărat, dar soarele nu ne luminează în același timp, cînd aici e amiază, acolo, de unde vin eu, pe cîmpuri aleargă amurgul cu caii lui vineți...

— Ești literat ? De ce vorbești așa ?

— Cum ?

— Într-un fel în care oamenii obișnuți nu vorbesc...

Nu sunt literat, nu-mi plac indivizii aștia, nici pictorii care au umplut toate bisericile romane și drumurile și saloanele și muzele, cum nu-mi plac nici muzicanții, sunt niște farseuri bețivi, fii ai himerelor care fac atita rău oamenilor...

Lucrezia Herula Vimercatti tăcuse puțin, convoiul înainta încet spre altarul nevăzut unde trebuiau să lase luminările lor uriașe arzînd liniștit. De undeva, dinaintea lor, Cristo Hrisoverghi le făcea semne prietenești.

— Atunci ce faci ? Ești bogat sau mi se pare mie ? Și dacă ești bogat, cu ce te ocupi ?

— Prea multe întrebări deodată.

Femeia risese, scuturînd din umerii de amazoană.

— Călărești ? o întrebă pe neașteptate.

— De unde știi ?

— Se vede. Asta mă și intrigă, un om atît de sănătos și care să creadă atita în viața de apoi.

— Dacă vin la sărbătoarea Redentore nu înseamnă neapărat că cred în viața viitoare. Dar tot nu mi-ai răspuns la întrebare. Ce faci ?

— La Veneția ? Sau în general, așa, risese ca și cînd ar fi vrut s-o sfîșie.

— La Veneția, de pildă ?

— Aștept pe cineva...

— De atita vreme ? Mi se pare că a trecut aproape un an de cînd te-ai luat după mine de la fîntina aceea pînă în cartierul evreiesc.

— Știi că te-am urmărit ?

— Dar cum, ce vinat nu știe unde e vinătorul ?

— Și de ce n-ai stat pe loc, de ce nu m-ai lăsat să te găsesc atita vreme ?

— Eu l-am trimis pe Cristo la tine ca să-ți spună unde ai să mă afli.

— De ce ?

— Nu știu.

— Puteai s-o faci mai devreme.

— Îl iubisem pînă atunci pe el...

— Pe cine ? Pe Cristo, doar sunteți verișori și pe urmă ești și măritată...

— Și ce importanță are asta ?

O durere pe care o resimțea și acum la atita vreme de la auzirea acelor cuvinte îl sfîrtecase.

— Nu se poate, mă minți, ești cea mai mare mincinoasă pe care am cunoscut-o.

— Dacă vrei să crezi asta, nu ai decît...

Erau aproape de pragul acelei bisericuțe albe, acoperite cu olane ca niște nuferi palizi.

— Nu intrăm, ce faci ?

Înăuntru era o penumbră verde, sfîșiată de miile de luminări aprinse pe pavimentul răcoros, lipite toate la capăt și slînd drept ca o pădure arzînd. Fumul ieșea pe undeva printr-o deschizătură a turlei. Perețele diaconice părea că luase foc. Nu slujea nimeni, ușile împărătești erau închise. Din pereți izbucneau simbolurile bizantine, acel lapis lazuli amestecat cu ariul nimburilor și sticlirea lentă a pietrelor încastrate în ziduri, avînd un aer cuvios. Se auzea abia sunetul angelusului de afară, dintr-o clo-

potniță nevăzută, totul părea sacru, dar el nu se gîndea la nici un mort, nu rosti în gînd nici o rugăciune, îi urmări numai profilul, simțînd cît o urăște. „Și la urma urmelor de ce-mi spune toate aceste lucruri, putea să le țină pentru ea pînă crapă, putană fără noroc și mistificatoare.”

Erau din nou afară în fața unui cîmp plin de maci roșii, hrîniți probabil de cadavrele fără cruci pentru că într-acolo uriașul cimitir era absorbit de o cîmpie anonimă.

— Ei, bine ? Nu mi-ai spus pe cine aștepti de atita vreme ? O femeie, nu-i așa ?

Vru la început să-i spuie că da, pentru a o pedepsi, dar crezu că e mai bine să-i mărturisască adevărul, nu fără speranța că tocmai acest lucru nu-l va crede.

— Aștept pe un trimis.

— Ce-i acela un trimis ?

— Un trimis este un om care te visează mereu. Și cînd nu te mai visează, mori.

Cristo se apropiase de ei.

— Vouă nu vă e foame ? Eu crăp, mi s-a uscat cerul gurii și aș bea un vin rece...

Veniți cu mine, ori vreți să vă plimbați peste trupurile acestor morți care probabil că ne privesc fără ca noi s-o simțim ?

— Sosim îndată, spune-ne unde să te găsim ?

Le arătă un drum plin de praf pe care urcau și ceilalți pelerini.

— Sus, acolo unde se vede un acoperiș ascuns de tufe este un han...

Hrisant Hrisoscelu îl privea cu o ură nedesimulată și Cristo o simți, părea mirat, dar nu întrebă nimic și dispăru de parte de ei...

— Ei, bine acel trimis ce face el în afară de a te visa ?

— Trimisul este un om care trebuie să primească ceva...

— Vorbești ca despre niște conspiratori. Veneția e plină de generali care au pierdut toate războaiele lor și visează să răstoarne pe ducii ce le-au luat moșiile și le-au uzurpat puterea. Vrei să spui că ești unul dintre acei oameni fără identitate care se ascund și erezesc comploturi.

— Cam așa ceva...

Lucrezia Herula Vimercatti îl măsură ca pe un om picat din lună.

— Nu arăți ca un conspirator, dar dacă mă gîndesc bine ai ceva suspect pe chip.

— Și, mă rog, ce cauți la Veneția ?

— Ți-am spus : aștept pe un trimis. Mai mult decît atît nu am voie să spun...

— Bine, am înțeles, nu am să te mai întreb niciodată despre acest lucru, dacă ții cu orice preț la secretele dumitale. Nu ai obosit ? schimbă după aceea vorba, ca orice femeie bine crescută.

— Cred că da, cînd se întoarce corabia înapoi ?

— Nu mergi cu mine ? Soțul meu ne așteaptă. Ai uitat de vinătoare ?

— Cred că aș face mai bine dacă aș pleca.

— Nu cumva ești gelos pe cele ce ți-am spus și vrei să mă pedepsești pentru trecutul meu ? Ciudată mentalitate de om sosit într-adevăr de la Răsărit, acolo unde femeia e numai a roabă...

Deci vii cu mine ? Încă nu te-am prezentat soțului meu, a fost destul de intrigat de dispariția dumitale... Vreau să-ți mai spun că ar fi bine să-i vorbești despre heraldică, dacă te pricepi, ori despre arme. E un om militar, s-a bătut în armata austriacă și l-a înfruntat pe Napoleon care l-a vînat după ce republica venetiană a capitulat. Spune-i lucruri cît mai urite despre împărat. Îl dușmănește de moarte...

Nu putea afirma nimic despre acest om pe care-l iubise și el atita vreme cît promisese celor din Răsărit că îi va elibera pînă cînd din cauze politicești se aliase cu turcii, dușmanii de moarte ai Eteriei, dar știa această femeie ce era aceea Eteria și morții ei ? Cei ce erau gata să se jertfească pentru o reinventa patria liberă și reinvia Bizanționul ?

O urmă fără să spună nimic, posac, ștergîndu-și obrazul asudat cu o batistă și privindu-i din cînd în cînd curbura șoldurilor. Trebuie să-i fie foarte cald în fusta de catifea care fusese foarte bună noaptea pe mare. Probabil că o enerva și toca de lutru, dar servitoarea ajunsese cu siguranță la han, înaintea lor cu coșul acela uriaș în care se găseau alte vestimente mai ușoare. Simțea nevoia să facă o baie, să se spele cu apă rece pe tot trupul și arșița sosită din larg odată cu refracția marină îl înăbușa aproape.

Drumul urca drept sub o coastă golașă plină de pini și de flori de oleandru. Un miros de flori distrușe de căldura ce creștea îi apăsa răsufierea. Praful, un cer alburu, acum fără un nor și undeva jos, biserică și dromoanele și galeasele și toridele jucînd în valurile mici, abia simțit, într-o mare ca o baltă stătută, cum era sufletul lui murdărit de cuvintele Lucreziei Vimercatti.

Privi soarele gol ca sfera Sophonisbei, o mînge de foc aruncat zeilor stăruind o clipă deasupra mării. Era un soare fără noroc, cum avea să-și dea seama mult mai tîrziu.

(Fragmente din romanul Săptămîna nebunilor).

„Teatrul românesc și tradiția națională“

■ ORGANIZAT sub auspiciile Festivalului național „Cintarea României“, colocalizând Teatrul românesc și tradiția națională (dublând de prezentarea unor spectacole aparținând teatrelor din Capitală și din restul țării) înscris și Constanța pe harta manifestărilor teatrale colective, alături de Bacău, Cluj-Napoca, Birlad, Oradea, Piatra Neamț, Botoșani, Craiova, Galați. E adevărat că recentul simpozion (organizat sub auspiciile ATM și ale teatrului local) nu a atins nivelul altora, asemănătoare — de-acum tradiționale; sperăm ca ediția viitoare să-i confere un plus de interes.

Fiecare din cele trei zile de discuții a aparținut unei anumite categorii de participanți; în consecință, discuțiile s-au circumscris unor stiluri oarecum diferite:

PREMIERE

„Da sau nu“ la Teatrul Giulești

CARE e alternativa ce se ascunde sub ritoasa întrebare **Da sau nu** din titlul noului spectacol al Teatrului Giulești? Alternativa unui colectiv de comunisti de pe un mare șantier de construcții e următoarea: dacă vor avea puterea să recunoască anume că în munca întreprinderii există un stil eronat, al festivizmului, asaltului, dezordinii, sau nu vor avea această putere, continuând a da în folosință lucrări neterminate, producând, chiar și propriilor oameni, necazuri dintre cele mai felurite. Răspunsul logic pare simplu și la îndemână, dar remarcabilă echipă artistică a teatrului bucureștean, călăuzită cu o rigoare și o precizie dintre cele mai eficace de către regizorul Alexa Visarion, urmărește foarte strins demonstrația autorului Alexandr Ghelman, arătând că decizia privește nu numai cazul, ci un ansamblu de metode; iar problema nu e numai a unui loc de muncă, ci a unui mod mai general de a rezolva sarcinile sociale. Prin urmare, hotărârea unei brigăzi de muncitori, conduse de un maestru lucid, de a refuza premiul ce i s-a acordat în întrecerea socialistă, ca nemeritat, nu mai poate fi discutată, în biroul comitetului de partid, ca o întâmplare mărunță și mușamalizabilă; ea, această hotărâre a unor oameni curajoși și inteligenți, având un autentic simț al responsabilității, pune în cauză întreaga organizare a producției și conducerea întreprinderii.

Evident, autorul însuși e un om curajos și inteligent. Toată piesa e o ședință. Dar o ședință poate fi formală, anostă, sumară. Aici nu e; începe cu ritualul tradițional, directorul se suprapune autoritar secretarului, îi cheamă la ordine pe recalcitranți și debaterile par a se închide, participanții îndreptându-se spre cuier ca să-și ia paltoanele. Dar recalcitranții nu-și însușesc critica, nu se cîntesc de pe scaune și pun din nou, cu încăpăținare, problema. De câteva ori, într-un chip umoristic — dar deasupra unui strat de gravitate — ședința se tot încheie și se tot deschide, problema rostogolindu-se ca un bulgăre de zăpadă pînă devine o avalanșă.

Nevoit să lucreze cu unele poncife și să se restrîngă mai ales la o singură situație dramatică, deloc comodă, scriitorul construiește însă o piesă necruțătoare și tonică, clocotind de viață, sugerind planuri din ce în ce mai vaste. Ceea ce se înfruntă în esență e adevărul și convenționalismul. Spiritul rutinier — zice piesa, iar spectacolul o afirmă convingător — e o noxă socială; prejudiciată și interesele indivizilor, și ale societății.

PE SCENĂ, Alexa Visarion, al cărui stil personal e caracterizat de vigoare și austeritate a despovărat textul de unele amănunte localizante și a organizat atât de stringent lucrările acestei neobișnuite ședințe, încît dezbaterile, începută sub semnul posibilității de a se isprăvi în câteva minute — posibilitate punctată de cite un suspin de ușurare și de cite un căscat discret — devine pasionantă și, la un moment dat, incandescentă în egală măsură pentru cei de pe scenă și pentru cei din sală. Actorii afirmă și întreabă, contestă și întreabă, se confesează și întreabă, recunosc, își asumă răspunderi grele, triumfă — dar mereu la un mod subiacent interogativ, sugerind, cu o subtilitate care contribuie la îngîndurarea noastră, întrebarea fundamentală ce se ridică după ședință: dacă lucrurile vor merge mai departe, pînă la ultima conse-

academic — în prima zi (cea a istoricilor literari și teatrali), confesiv — în următoarea (susținută de dramaturgi, regișori, actori) și eseistic în ultima (participanți — criticii de teatru). Abordînd problemele cele mai diverse (majoritatea, afe-rente temeie colocviului), vorbitorii au reușit să capteze atenția auditoriului prin expunerii clare, citeodată și concise, uneori la obiect — firește cu destule excepții. Am reținut mai ales intervențiile privind tradiția revoluționară a teatrului românesc; distincția netă între tradiție și tradiționalism; o informată trecere-n revistă a lucrărilor dramatice inspirate de istoria și pitorescul Dobrogei; o foarte utilă definiție a comunicării științifice și a premiselor necesare ale referatului teatrolgic; citeva analize pertinente ale noii tradiții (și-ale necesității studierii

cință, dacă vor fi trase toate concluziile, la toate nivelele... Acești actori, creîndu-și personajele cu o autenticitate robustă fac, împreună, un joc omogen, de un realism laconic substanțial, un spectacol de idei importante și de frumusețe modernă cuceritoare.

MAISTRUL care declanșează tăiosul conflict e tînărul Radu Panamarenco, masiv și colțos, nu însă pus pe harță, ci neînduplecat, nu rostind vorbe mari, ci bizuindu-se pe logica de oțel a datelor statistice și a faptelor trăite. Secretarul comitetului de partid pare la început un om moale, dominat de prestigiul directorului, dar pe măsură ce dezvăluirile îl conving, își reia, cu inflexibilitate glacială, prerogativele și edictează o hotărîre finală de limpezimea și duritatea cristalului, Corneliu Dumitraș, descriînd admirabil această evoluție. Directorul, sigur pe sine, apoi concesi-v, uimit, gata să părăsească postul, bulmac, desfășurînd patetic și pletoric amintiri sentimentale, emițînd cavernoase amenințări administrative, admițînd, în sfîrșit, sleit și luminat, eroarea esențială, preluînd, onest, responsabilitatea reală, e un personaj complex, o creație veritabilă a lui Corado Negreanu, actor ce, în această stagiune, pare a se fi instalat definitiv în fruntea echipei din care face parte de atîția ani. Unul din funcționarii de grad înalt ai întreprinderii, rău și prevaricator, adversarul principal al adevărului, birocratul cinic, nu prost, e figurat cu finețe și, iarăși, cu precizie, de Ion Pavlescu. Un desen satiric pătrunzător realizează Nicolae Ivănescu (șeful serviciului personal) și o apostază bine lucrată în amănunte, Mircea Dumitru. O muncitoare aparent limitată, care ridică necontentit o singură, obsesivă chestiune, a disciplinei, e nuanțat intruchipată de Dorina Lazăr. George Bănică zugrăvește excelent, cu zimbet tainic, un inginer care tace: numai cînd se dezlănțuie, pierde intrucivă controlul asupra rolului. Ion Anghel e frust și hazos, citeodată cu un joc prea încărcat. Constantin Cojocaru, un tînăr dirz și temperamental, construiește personajul în unghiuri prea ascuțite, sacadat, voind să-l copilărească — iarăși, fără nevoie. Sabin Făgărășanu nu a ales cele mai bune mijloace pentru scena de isterie cerută de rolul său (ori de regizor — ea însăși neavînd pondere dramatică). Ana Ciclovăan intră în scenă cu o bună aură de mister, dar ulterior intervin în jocul și în glasul ei note stridente.

Lucrînd cu un scenograf apropiat, Vittorio Holtier, Alexa Visarion construiește, prin talentul colaboratorului, o metaforă surprinzătoare: odaia de ședință e una banală, dominată de tonalitatea roșie, dar legătura acestei odăi cu șantierul e un gang strîmt, întunecos, prin care oamenii trec anevoie, girbovindu-se; artera dintre creierul efervescent și trupul febricitat e prea îngustă, stînjește-vizibil circulația normală a sevelor vitale.

PRIN bunăvoința lui Tudor Ste-riade, traducătorul laborios, priceput, al unora din cele mai bune piese sovietice care s-au jucat în ultimii ani la noi, aflăm despre autorul Alexandr Ghelman că s-a născut acum patruzeci și patru de ani la Donșușani, în R.S.S. Moldo-venească, fiind la început muncitor într-o fabrică din Chișinău și apoi tehnician, activist, în diverse alte locuri. De curînd, filmul Premiul, infăptuit după scenariul său, a fost distins cu Premiul de Stat. Piesa **Da sau nu** și-a scris-o după scenariu.

Valentin Silvestru

ei); unele opinii concrete despre spectaco-tele constănțene prezentate participanților. Asupra acestora din urmă (a montărilor), citeva cuvinte:

Marele soldat, piesa prolificului drama-turg Dan Tărchilă, este dedicată Cente-narului Independenței. În caietul-program al spectacolului autorul face următoarea mărturisire: „Evenimentele mai apropiate de noi ridică probleme mai complexe decît cele aparținînd secolelor îndepărtate“. Și adevărul afirmației este ilustrat eloc-vent chiar prin valoarea dramei de față — inferioară artistic altor texte de inspi-rație istorică ale autorului, cum ar fi **Io, Mircea Voievod**, ori **Moartea lui Vlad Țepeș**. Stilul e neunitar, influențate sint transparente și supărătoare, atașamentul familiei eroului față de vaca personală, cel mai însemnat avut, devine — prin su-pralicitare — stînjenitor. Piesa are și unele accente poetice, frumoase (pasiunea tînărului Gheorghe pentru mare, ori epis-tolarul a doi ofițeri pe front), dar privită în ansamblu, ea e sub posibilitățile cu-noscute ale autorului. Nici Ion Maximi-lian nu a găsit cea mai fericită soluție regizorală, montarea neavînd tensiune și ritm, proiecțiile cinematografice, altfel

oportune, funcționînd deficitar.

A doua piesă prezentată oaspeților a coincis cu debutul în teatru al prozatoru-lui constănțean Eugen Lumezianu. **Tatăl nostru uneori**, un text de actualitate care exploatează cu umor, lirism și degajare problema responsabilității părinților, și a consecințelor neglijării acesteia, îl reco-mandă pe debutant ca avînd unele însușiri pentru scrisul teatral. Lucrarea nu e, de-sigur, ireproșabilă, înspre final subiectul fiind deteriorat de fapte puțin verosimile (cum ar fi o dragoste fulgerătoare și ne-justificată prin acțiuni anterioare), ori de replici involuntar hazlii. Poate că prin experiență și contact continuu cu scena, dramaturgia lui Eugen Lumezianu va ciș-tiga în adevăr și interes.

Un aport însemnat la ceea ce e reușit în cele două spectacole au avut actorii Sandu Simionici, Virgil Andriescu, Ilea-na Ploscaru, Vasile Cojocaru, Romel Stănciugel, Maria Nestor, Lucian Iancu, Emil Sassu, Jean Ionescu, Eugen Mazilu, Diana Cheregi, Emil Birlădeanu. Poate și alții — nu mulți însă, vreo doi, trei jucînd de-suet, ba chiar urît.

Bogdan Ilmu

Da sau nu de A. Ghelman (Teatrul Giulești, regia Alexa Visarion, scenografia Vittorio Holtier) cu actorii (de la stînga) Nicolae Ivănescu, Constantin Cojocaru, Ion Anghel, Dorina Lazăr, Ion Pavlescu

Radio
Televiziune

Evenimente
din
program

● Premiera de teatru TV 1907 după piesa **Pirjolu** de Cezar Petrescu și Dinu Bondi și romanul 1907 de Cezar Petrescu (regia artistică Letiția Popa) sau premierele de teatru radiofonic precum cele realizate după roma-nele **Răscola** de Liviu Rebreanu (regia artistică Cristian Munteanu) și **Niste țărani** de Dinu Să-raru (regia artistică Dan Puican), numeroase re-portaje filmate sau înre-gistrate pe bandă, inter-viuri, portrete ale unor reprezentative personali-tăți din satele țării vin să contureze, în aceste zile marcate de impresionanta — prin amploare și sem-nificație — reuniune na-țională a țărănilor, date actuale sau de mare ac-tualitate ale problemei. Căci ce demonstrează i-maginile și cuvintele alt-

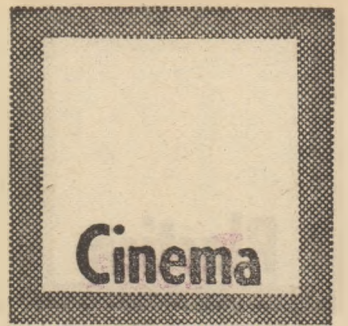
ceva decît deplina, uimi-toarea restructurare a rea-lității înseși a satului ro-mânesc contemporan, a mentalității și psihologiei locuitorilor lui. Privim și ascultăm declarațiile înțe-lete ale atîtor președinți de mari unități agricole, ale atîtor țărani coopera-tori, ingineri și mecaniza-tori ce vorbesc cu sigura-nță, tact și realism des-pre munca, despre viața lor, despre satul mereu mai nou și mereu mai a-dîncit în relația sa esen-țială cu tradiția, satul — verigă stabilă peste timp, orizont al spațiului romă-nesc. Iată-i acum pe mulți dintre ei, străbătînd Capi-tala în eleganta autocar-ului, într-o simbolică defilare a județelor, sau participînd constructiv, rezonabil la dezbaterile Congresului și, desi totul poartă pecetea actualității, nu mă pot

impiedica a mă gîndi că cei de dincolo de geamu-riile autocarelor albastre, de dincolo de geamurile sălilor de congres, oame-nii aceștia, îmbrăcați so-bru și îngrijit, cu mișcări vag timide sau mai de-grabă ceremonioase, cu ochii strălucitori și glasul hotărît par a desăvirî una din acele străvechi reuniuni ale obștei despre care vorbește pe bună dreptate istoria și legen-da. Începutul primăverii ne obligă, prin insemne-tive argumente, să reîn-di-m o terminologie: ță-ran, adică locuitor al țării, căci ale ei sînt livezile și grînele unduioase, stăile, fermele și lanurile de por-umb, riurile și florile cîmpului.

● Aventurile toții con-știu că în secolul al XX-lea, în țara noastră au existat loc-durile năstrucite, pe ca-le de Shirley Temple, micuța cu mișcătoare an-reoală de bucle și ris tri-umfător, vedetă incontestabilă a filmului pentru copii, tineri și maturi. S-au scris pagini întregi despre misterul Garbo și volume despre nobila tris-tete Bogart. Lumina ste-lelor — fie ele și de cine-ma — s-a dovedit, însă, greu de tradus în cuvinte. Cum să „povestim“, a-tunci, miracolul Shirley ce-gie a privi lumea cu ochi

„Așii înălțimilor“

Flash-back

Strada Laborator 26

● MI-AU trecut prin mină în aceste zile zeci și poate sute de mii de fotografii — o cantitate de amintiri scoasă din ruine, salvată neantului și pe care acum ochii supraviețuitorilor o parcurg, o triază, și-o recunosc, și-o adjucează. Filmul acesta poate fi văzut de dimineața până seara într-o curte, la marginea orașului, și spectatorii așezați pe scaunele, pe pături, pe margini de balustradă, îl derulează cu febrilitate printre degete tremurătoare, printre gene îngreunate de lacrimi, pentru a găsi între filele și sevățele lui ceea ce le aparține, pentru a-și reinsuși partea lor de trecut și de adevăr. Cam așa se întâmplă și în fața unei opere de artă unde fiecare va reintilni zestrea de experiență pe care a trăit-o, la care are dreptul să aspire.

Fotografiile acestea înfățișează, în imensa lor majoritate, latura destină, ocazională a vieții. Nunți și botezuri, aniversări și călătorii, stațiuni de odihnă estivală și parcuri sub promoroacă, plaje suprapopulate și singurătate excursivă în munți, copii de câteva luni expuși triumfător pe burtă, soldați pozând demonstrativ cu mina la centiron, părinți inconjurați de întreaga familie, promoții așezate în piramide victorioase pe treptele școlii. Nimic dureros, nimic încordat, nimic ofilit de efort.

Și mă gîndeam, inventariind averea fragilă și neînlocuibilă a trecutului, că aceasta este însăși viața noastră, a tuturor, care se distilează în alambicurile memoriei, curățindu-se de suferință și păstrînd numai vitalitatea salvatoare, așa cum imaginile ei concrete s-au amestecat în sacii aceștia de polietilenă, sfidînd schije de moloz și de zgrăveală cu zimbele și gesturile bucuriei. Iar dramatismul ei, care dă valoare împrejurărilor luminoase, chiar cînd el nu apare în cadru, este opera unui maestru al proporțiilor și alternanțelor ce nu se lasă văzut, ca un regizor ascuns în culisele destinului. Unde este regizorul adevărat care, trecînd fotografiile din strada Laborator 26 pe sub ochiul unui aparat de filmat, ar reuși să recompună din gesturile etalate ale fericirii filmul realist al existenței noastre?

D. I. Suchianu

Romulus Rusan

Miine, în cadrul Primăverii culturale bucureștene, se va desfășura Ziua filmului; din ciclul interesanților manifestări cinematografice notăm avanpremieră — la Uzinele „Semănătoarea” — și premiera — la cinematograful „Scala” — a noului film românesc Oaspeți de seară (în imagine, doi dintre interpreții peliculei: Ileana Popovici și Emanoil Petruț)

În ultima vreme, sînt rare filmele care vorbesc de primul război mondial, sau atunci cînd se preocupă de acea perioadă aleg genul glumei, al comediei muzicale — așa a fost incîntătorul Darling Lilli. Filmul Așii înălțimilor nu e nici parodie, nici operetă, ci o sînistă tragedie, un rechizitoriu, un act de acuzare împotriva aceluia război din '16-'18, război stupid, absurd, războiul altora, război făcut de niște jupini bogăți care rivneau la rentabilele posesiuni ale jupinilor adverși. Filmul (realizat în 1976 de Studiourile engleze și franceze) e pe linia nenumăratelor pelicule antirăzboinice care apăruseră în primii zece ani de după pacea de la Versailles; un film pe linia lui J'accuse! de Abel Gance, sau Parada cea mare de King Vidor, sau admirabila Patrușă a dimineții (cu Richard Barthelmess și Douglas Fairbanks junior). S-ar zice chiar că filmul nostru e un fel de remake al acestuia, căci se petrece tot așa, numai în sinul unei escadrile, unde mereu supraviețuiește doar comandantul, ceilalți aviatori fiind de două feluri: cei care vor muri în acea zi și noii sosiți care vor muri în ziua următoare. Desigur, și în tranșee se moare. Dar tocmai faptul că într-o unitate de aviație nu se moare anonim, ci individual, aproape personal, asta dă morții un caracter încă mai tragic și, mai ales, încă mai nedrept, mai nemeritat, mai stupid. Apoi, faptul că nu trăgi la nimereală, ca în tranșee, ci urmărești o persoană precisă, asta dă o notă aparte tragismului întimplărilor de război. În sfîrșit, la asta se mai adaugă și faptul că toți acești piloți, victime prezente și viitoare, sînt băieți foarte tineri, aproape adolescenți, toți proaspăt ieșiți din acele faimoase public schools, adevărate fabrici de gentlemen care confundă patriotismul cu o rentabilă hegemonie mondială. Rectorul școlii, înveșmîntat în togă, îi convoacă pe băieții și le spune, întîi: Let's pray (să ne facem rugăciunea); apoi, vorbind de datoria lor de a se înrola, zice: Let's play the game, for the game's sake, adică: „Să jucăm jocul, de hatîrul jocului”. Patriotismul e conceput de englezi ca un meci. O bătaie ciștigată în război (spunea colonelul Bramble) e socotită de ei ca o performanță sportivă. Și invers, franțuzul socoate o victorie la fotbal ca o glorioasă victorie națională.

Această atitudine britanică cu sfidare „sportivă” a morții e plătită de un preț foarte scump. Unii din acești eroi, totuși, diridie de frică și nu se suie pe avion decît după ce s-au asigurat că-s beți turtă. Cînd nu zboară, chefuliesc în mod infantil cîntînd în cor cîntece sentimentale sau picante, ori se joacă de-a caii (unul se suie în circa alțuia și lovește pe călărețul vecin pînă îl răstoarnă). Aceste petreceri zgomotoase și anarhice, combinate cu perspectiva morții de a doua zi, dau vietii lor alură de coșmar.

Unul din acei tineri e gata să dezerteze. Frica de tot momentul îl inebunise. Asta, desigur, e un aspect interesant pentru a zgrăvi absurditatea și falsitatea războ-

ului. Dar în această privință există un alt film care a rulat la noi, tot britanic, cu Tom Courtenay și Dirk Bogarde: Pentru țară și rege, unde eroul, după ce se înrolează voluntar, după ce săvîrșeste numeroase acte de mare vitejie, află terribilul adevăr. Află că războiul e stupid, că n-are nici un sens, nici o noimă. Și atunci, logic, pleacă. Fără să se ferească, fără să se ascundă, pleacă liniștit, acasă. Nu e nici nebul, nici infrișoșat, ci doar logic. Vede că războiul e absurd și, atunci, calm, senin, pleacă acasă. Socot acest film ca una dintre cele mai elocvente pledoarii contra războiului, tocmai pentru că e pe deasupra oricărui sentiment de spaimă și de lășitate.

Semnalez în filmul Așii înălțimilor două detalii care m-au îngrozit. Tinerii aviatori cer mereu să li se dea parassute. Și comandamentul aviației, fără nici o ezitare, le refuză cererea. Probabil pentru a da și mai mult caracterul de performanță sportivă vitejiei și iscusinței luptătorului, cam așa cum trapezistul trebuie neapărat să lucreze fără plasă. Celălalt detaliu care m-a îngrozit este morgană acestor domnișori. La un moment dat unul din ei, un sublocotenent disperat de moartea unui camarad la care ținea foarte mult, nu poate suporta atmosfera de veselie super-

ficială și ipocrită de la popotă și se duce într-un hangar unde doi caporali reparau un avion. Superiorul său e îngrijorat de lipsa lui și îl caută pretutindeni. Cînd îl găsește, are o reacție neașteptată. Nu este aceea de liniștire că băiatului nu i s-a întimplat nimic rău, mai ales că ținea la el (il cunoscuse încă de acasă, ba chiar era îndrăgostit de sora acestuia). Ei bine, nimic din toate aceste sentimentale, tandre conduite. Ci o violentă indignare. Gentlemanul nostru e scandalizat. Îi face tînrului sublocotenent o aspră morală că stă la masă cu niște oameni de condiție inferioară, că se face de ris față de camarazi, că jignește clasa din care are onoarea să facă parte...

Filmul are o distribuție actoricească strălucită: Ray Milland, Malcolm McDowell, Trevor Howard (protagonistul din Scurtă întîlnire), Simon Ward (protagonist în Cei patru muschetari), Christopher Plummer, John Gielgud și alții. Remarcabile sînt luptele aeriene care, în acea epocă, erau adevărate acrobatii. Regizorul se numește Jack Gold, iar scenariul a fost făcut după piesa de teatru Sfîrșitul călătoriei de R. C. Sherriff.

„INVINGEM“

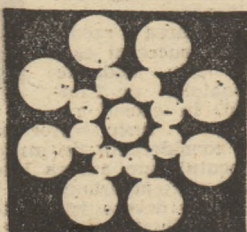
● Confruntarea imaginilor-document cu adîncă durere trăită de fiecare dintre noi conferă o intensitate aparte receptării filmului Invingem; reintîlnirea acută — filtrată prin sensibilitatea a zeci de operatori — cu ipostazele morții sau chipurile suferinței, reverberează profund în memorie, chemată de succesiunea cinematografică. Fixat pe peliculă, chipul senin al țării, de dinaintea seismului, se înălțăuie simplu cu dramatica și dirza luptă pentru salvarea vieții. Scurgerea autentică a timpului, a orelor și zilelor de înfruntare eroică a dezastrului, se reconstituie succint în riguroasă construcție a documentarului realizat de Studioul „Al. Sahia”, în exacta restituire a progresiei emoționale. Frumusețea vitală, suspendată în cele 45 de secunde ale cutremurului, se reînfruptește, în alt registru afectiv, din gesturile imediate ale caldei comuniunii, din puterea și voința oamenilor, din calmul și încrederea lor; înaltele semnificații ale tuturor clipeilor de încordare și luptă se împlinesc, în dinamismul grav, înflăcărat de speranță și certitudine.

Intregul film (alcătuit de regizorii David Reu și Ion Visu) se structurează ca o vibrantă mărturie, deschisă și sinceră, în care privirea caută febril și descoperă,

ca ecou direct al aspectelor tragice, puterea exemplară a faptelor; continuitatea cinematografică refectă fidel pulsația evenimentelor; gîndurile și acțiunile comunică în sensibile racorduri vizuale, revitalizezate în cuvintele emblematice ale comentariului scris cu patetică stăpînire de Ioan Grigorescu.

Concentrarea, efortul, noblețea unui popor, îmbărbătat de energia, inteligența și dragostea conducătorului său sînt adevăratele elemente-reper, ce au pătruns elocvent din realitatea nemijlocită în documentarul Invingem. Demnitatea, vigoarea, puterea societății românești contemporane, neumbrită de marea suferință, coborîta în suferințele tuturor, potențiază simbolice, prin secvențele finale, reînțocirea la ritmurile firești, la aspirațiile și realizările obișnuite ale vieții și muncii noastre cotidiene.

Ioana Creangă

Telecinema

Război și pace

● FILM cu multe scene prea lungi și lungite, de un realism amabil în care platitudinile nu au relieful necesar pentru a ajunge la sarcasm, bine jucat dar menajînd prea abil acel conformism al unor conștiințe care au ieșit din război cu buclăria întreagă, cu dormitorul imaculat și fără a cunoaște fiorul unei alarme aeriene — „o, Americă, dacă ai fi coborît măcar o noapte într-un adăpost, cum te-ai înțelege altfel!” striga odată un aropean — Cei mai frumoși ani ai vieții noastre conține într-o scenă scurtă, dreaptă, perfect articulată, toată adîncimea unei răsturnări în destinația lui. Locul în care istoria și-a permis să se autodenunțe e cit se poate de modest: un bar de zi unde servește de ale mîncării un căpitan de aviație, erou al războiului antihitlerist, om care doi ani de zile nu a știut decît că trebuie să lanseze bombele exact asupra obiectivelor dușmane și le-a lansat, ca acum, în plină pace, supravegheat de sus, dintr-o cameră specială cu privire asupra drugstorului, să vindă

parfumuri, înghețată și minaturi. Pacea în acea orînduire e un eșec, o umilintă, acceptarea unei incapacități — aceea de a trăi eroic, adică semnificativ. Un prieten din armată — om rămas fără miini, doar cu două ghia-re oribile, de metal, — îi cere o înghețată, fostul căpitan e incîntat că-l poate servi, armata s-a transformat în confreria unor melancolici. Și atunci apare un „civil”, bine hrănit, sănătos, voinic, care cere „ouă cu cașcaval”. Poftim. Civilul citește ziarul zilei și observă „miinile” celui care mîncă fericit înghețată. Știi că te-ai bătut degeaba...? Știi că nu te-ai luptat cu cine trebuia? Cum? Dar cu cine trebuia...? Trebuia să fim aliații nazistilor germani și japonezi? — urlă cei doi eroi, îngroziiți, minioși, aruncați deodată într-un conflict necunoscut, în fața căruia sînt dezarmați. Fostul căpitan îl lovește cum trebuie pe noul său dușman, își va pierde slujba pentru acest gest al altei libertăți și, așa, printr-o asemenea ambuscadă, se declanșează acea conflagrație

pentru care nici un supraviețuitor din măceșul mistuit nu a fost prețuit: războiul rece, bazat pe răsturnarea alianțelor, a tuturor valorilor morale care legau popoarele abia înfrățite printr-o luptă dreaptă. Invingătorii fascismului vor reinventa fascismul — cu suspiciunile, disprețul, ura, cuvințele, vocabularul lui barbar și vor impune acea ruptură planetară între oopoare în care confuzia vieții va ajunge (sartrian) la a prefera războiul antihitlerist, cu clarele și demnele sale opțiuni, păcii „calde”, înăbușitoare în otrăvurile ei.

Care a fost „anii cei mai frumoși ai vieții noastre”? Mai bine să acceptăm că azi, în lume, se fac prea puține filme care să le „spună” oamenilor cum să urască și să se opună războaielor în general, celor „reci”, în special.

Radu Cosașu

inocenți de copil și moralist?

● Semne îmbucurătoare în orientarea de ansamblu a programului teatrului de televiziune ce ne oferă de la un timp cel puțin o premieră pe săptămîină, o premieră sau chiar două, cum s-a întimplat de luni pînă azi cînd am putut și putem viziona piesele Intr-o singură seară de Iosif Naghiu (adaptarea și regia Sanda Manu) și Consimțămîntul de Emil Poenaru (adaptarea și regia Leonard Popovici). Nu mai puțin, la radio, Ultima fișă a jurnalului, scenariu de Gisela Steineckert (regia Titel Constantinescu) sau cele patru secvențe dramatice din Vocile independenței de Paul Anghel (regia Dan Puican). Să notăm, de asemenea, reluarea, după exact 24 de ani de la imprimare, a spectacolului radiofonic Romeo și Julieta de Shakespeare (regia Mihai Zirra) cu Ion Manolescu, Fory Etterle, George Vrăca, Marieta Sadova, Sonia Cluceru... Poate, în 1978, o nouă versiune, în interpretarea noii generații de actori.

Ioana Mălin

„Cîntarea României“

REPREZENTIND punctul focalizării tuturor forțelor creatoare ale unui popor din plin dotat cu talent și cu deschidere către frumosul estetic, etic, moral, în intenția realizării imaginii de ansamblu a disponibilităților și concepțiilor despre locul și rolul artei în societatea noastră, „Cîntarea României“ depășește cadrul evenimentului festiv pentru a se institui ca un jalon semnificativ în evoluția culturii românești contemporane. Cele mai diferite implicații, unele determinante pentru specificitatea și calitatea artei românești, altele angajînd dimensiuni spirituale naționale și aspecte legate de însăși existența noastră istorică, transformă această manifestare, cu adevărat de masă, într-o emoționantă și responsabilă demonstrație cu caracter social, politic, ideologic, artistic, un „credo“ rostit cu mijloace specifice din perspectiva devenirii noastre.

Iată de ce interesul real pentru această formă de manifestare a conștiinței timpului pe care îl trăim a provocat acea stimulativă și pozitivă confruntare a tuturor talentelor, marcată de seriozitatea răspunderii ce însoțește ineluctabil actul creației autentice. Ar trebui să adăugăm acestei perspective cu largă valoare ontologică și cele câteva date particulare prin care anul acesta își are locul său, anume, în curgerea evenimentelor, marcînd comemorarea Independenței, a răscoalelor din 1907, și proclamarea Republicii, reperi într-o istorie ce, nu o dată, ne-a solicitat forța, spiritul de abnegație, capacitatea de a supraviețui pentru viață, așa cum s-a întimplat și în această primăvară, prea capricioasă. Și acum, la fel ca totdeauna, artiștii au găsit resursele morale, necesare pentru a depăși dificultățile unui moment dramatic, participînd la manifestările Festivalului cu dăruirea și talentul de care are nevoie în aceste momente întreaga spiritualitate românească.

Dovada concretă ne este furnizată — argument pozitiv și convingător — de lucrările cuprinse în expozițiile deschise cu prilejul fazei municipale a Festivalului „Cîntarea României“ în sălile „Muzeului de Artă al R.S.R.“ și la Sala „Dalles“, o etalare a celor mai reușite creații din domeniul picturii, sculpturii, graficii, artelor decorative realizate de artiștii profesioniști. Această concentrare de forțe prezintă, într-un anumit fel, un tur de orizont în teritoriile atît de diverse ale creației plastice actuale, poate mai puțin semnificativ pentru momentul „de atelier“, deci pentru stadiul prospecțiunilor personale, în schimb simptomatice din unghiul spiritului de angajare, al tematicii cu decizie adresă socială, ideologică și educativă. Am fi însă nedrepti dacă am ab-

solutiza acest element de conținut, determinat desigur, eliminînd aspectele expresivității presupuse de orice creație artistică, avînd o valoare ridicată și de această dată. Iată-ne deci, încă o dată, în fața unei demonstrații convingătoare a faptului că arta cu temă, deci angajată și militantă în esență, dar neapărat artistică în structura ei comunicativă, poate produce exemplare cu adevărat remarcabile, în spiritul unei dimensiuni proprii creației românești.

Nevoia să ne supunem compartimentării propuse de organizatorii aflați în fața unui mare număr de lucrări, vom începe prin a discuta selecția de pictură de la „Muzeul de Artă al R.S.R.“, ca totdeauna reprezentativă din cele mai diferite perspective. Probabil că primul lucru ce se cere subliniat este acela al realei dotări pentru compoziția istorică, mult timp suspectată ca limitativă și adusă astăzi, prin consens, la valențe expresive de certă calitate. Pozitiv ni se pare și faptul că, acolo unde se considera că numai formula academizantă, indiferent de variantele sale locale, poate funcționa cu autoritate, au apărut procedee extrem de diverse, propunînd atitudini și formule ce reafirmă primatul personalității artistice și imperioasa necesitate a căutării și găsirii unor noi structuri expresive, în acord cu progresul realizat de gândirea formativă specifică pentru artele vizuale. Acceptînd această idee ce ni se pare esențială vom

înțelege de ce, fără false discriminări și în raport doar de valorile specifice, deci de conținut și picturalitate, în expoziție se întînesc, într-o firească și necesară confruntare, cele mai diferite opțiuni stilistice. Desigur, la fel ca și în alte ocazii, la fel ca întotdeauna în pictura românească, formula figurativă domină, dar cu o nuanțare ce propune o perspectivă încurajatoare pentru arta noastră, chiar dacă unele elemente convenționale au trecut de vizibilitate exigentă a juriului. Și, fapt pozitiv ce se cere menționat, prezența tinerilor este de bună calitate, în ciuda inerentelor tatonări, lucru reliefat de altfel și de panotarea mai democratică, în sensul alăturării cordiale și neostentative a prezentelor din cele mai diferite generații, dincolo de cotele tradiționale și în raport cu criteriile valorice intrinseci. Pentru a concretiza, ar trebui să reținem numele unor tineri ca: Ion Neagu, Sorin Nicodim, Ion Rîtivoi, Anghel Neagu, Paulina Mihai, Alex. Chira, Ion Mursa, I. Pomponiu, E. Ciocoiu, Ov. Paștina, Mariangela Vlădulescu, Bogdan Pietriș, I. Rescu, Horia Roșca, toți dotați cu reale calități, înțelegînd mecanismul compunerii imaginii, funcțiile sale complexe și necesitatea unei serioase meditații pe marginea propriei responsabilități. Desigur, rezultatele lor se justifică prin climatul general al creației noastre artistice și prin șirul de succese ce obligă, datorate creatorilor

consecrați, și de această dată bine reprezentată în expoziție. Gîndind mai ales în spiritul unor compoziții mari, orientate cu precădere pe recompunerea imaginilor istorice, dar și pe redarea evenimentelor contemporane, numeroși artiști contribuie la definirea acestui moment plastic festiv, marcînd simultan și un reper în creația personală.

Ar trebui amintiți aici, fără posibilitatea unor analize nuanțate, artiști ca: A. Ciucurencu, Marius Cilievi, Const. Piliuță, Ion Gheorghiu, Geta Năpăruș, Ion Bișan, Tiberiu Zelea, Octav Grigorescu, Viorel Mărginean, Iacob Lazăr, Ion Pacea, Sanda Șărămăt, Gh. Anghel, Traian Brădean, Vasile Brătulescu, Ion Sălișteanu, Brăduț Covaliu, V. Celmare, N. Groza, Vl. Șetran, Gh. Spiridon, Eugen Patraș, Gabriela Pătulea, Lucia Ioan, Mihai Cismaru, Z. Dumitrescu, Elena Greculesi, Angela Popa Brădean, Sever Mermeze, N. Georgescu, Spiru Vergulescu, Gheorghie Nicolae. De un ton special, mai lirice prin conținut și mizînd pe cromatică, piesele semnate de: Gh. Șaru, Margareta Sterian, Mihai Bandac, Petre Popovici, Benone Șuvăilă, Const. Blendea, Gh. Filipescu, A. Costinescu, Grigore Vasile, G. Cătrinescu, Florin Mitroi, Ștefan Cîlția readuc în atenție nu numai o direcție fertilă, specifică pentru creația noastră modernă, ci și autoritatea unor personalități ce dau relief fenomenului contemporan. Lor trebuie să-i alăturăm pe cei ce utilizează formule de real interes, deduse din prospecțiunile actuale, necesare în economia vieții artistice: Ion Stendl, Corneliu Vasilescu, Lucian Georgescu, Stefan Sevastre, Mihai Horea, Dorian Szász, Marin Gherasim, Lia Szász, Const. Albani, Sultana Maitec, François Pamfil.

Rezumîndu-ne la această selecție de nume, firește incompletă, trebuie să subliniem din nou preponderența temelor majore, numeroase istorice, cu finalitate comemorativă și educativă, dar și din realitatea cotidianului, poate cea mai caracteristică dimensiune a expoziției, alături de o certă ținută profesională, devenită de altfel coordonată în ultimii ani. Și, pentru a încheia, ar trebui să reținem efortul organizatorilor, pozitiv și evident pentru orice vizitator, de a oferi o panotă aerisită, cu centre de interes logice articulate tematic și stilistic, datorită căreia parcurgerea și lectura se face ușor, contribuind la scoaterea în relief a calităților fiecărei piese. Lucru esențial în condițiile unei manifestări ce se adresează tuturor, prin intermediul tuturor, cum este „Cîntarea României“

Virgil Mocanu

SIMONA CHINTILĂ : Independență

Ipostaze Bach

BACH a fost, în materie instrumentală, unul din marii experimențatori ai istoriei muzicii, veșnic în căutare de combinații sonore inedite. Cea mai bună mărturie o constituie seria Concertelor brandemburgice, fiecare dintre ele dedicat unui alt gen de ansamblu. Cît privește șirul a ceea ce este știut a constitui buchetul Concertelor pentru pian sau al celor pentru vioară, aproape că nu există text muzical din această mare familie care să nu poată fi găsit, în versiuni anterioare sau ulterioare celor ce circulează azi mai ales într-o înveșmîntare instrumentală diferită, semnată de același Johann Sebastian. De la acest adevăr — ca și de la o evlavie neîarmurată pentru spiritul muzicii lui Bach — a pornit Anatol Vieru cînd ne-a oferit seara de Concerte pentru 1, 2, 3 și 4 claviere, întînuînd că o varietate timbrală poate sluji apropierea ascultătorului contemporan de aceste capodopere; în orice caz, mai bine decît o însoțire a 1, 2, 3 și 4 pian, cum s-a obișnuit adesea, creîndu-se o pastă sonoră groasă și indigestă și deloc apropiată de ceea ce trebuie să fi fost lumea sonoră a unei serii de muzică în familia Bach.

S-a pornit dela Concertul în fa minor pentru un clavier, incredîntat solistic clavicinului, care, cu sunetul lui firav și sîrmos, cu sobrietatea, totuși diversificat colorată, a resurselor lui ni se pare astăzi mesagerul cel mai fidel al gândirii și sensibilității bachiene în domeniul respectiv. Ceva mai puțin fericită pare alăturarea clavicin-pian (Concertul în do minor pentru două claviere); deși, știu, sint compozitori moderni care au scris pentru această combinație. Dar erau lucrări concepute a-nume, care țineau seama (Frank Martin, de pildă) de caracteristicile respective. Așa, sonoritățile nu se prea pot maria — și atunci ai impresia că, de partea lui, clavicinul rămîne singur într-un colț, zbrîlît ca un arici și poate ușor complexat, în timp ce pianul — mai ales pianul nostru, pentru că nu avem pian de epocă — își desfășoară, pe alt plan, voluptățile cu iz romantic.

Paradoxal, soluția o aduce... marimbafonul, care realizează (Concert în re minor pentru trei claviere) legătura, mediul ambiant în care clavicinul și pianul pot conviețui și colabora. Percutant și cantabil totodată, ușor exotic dar și de o rezonanță pură în timp și deloc facil-pitoească, acest instrument a fost revelația serii bachiene. În fine, quartetul s-a completat cu orga electronică (Concert în la minor pentru patru claviere), realizînd un tot de minune adecvat sonorităților acvatice caracteristice, mai ales în Largo, splendidei lucrări, ce trebuie să se fi mirat ea însăși de noul ei chip atrăgător, gîndindu-se totuși că însuși Bach o smulse din familia celor patru viori unde fusese instalată la început de bătrînul Vivaldi.

Toate acestea au fost realizate cu devotament și simțire sinceră de Anatol Vieru, animator de seamă al originalității programelor de la Sala mică, în fruntea unui grup destoinic de instrumentiști ai Filarmonicii „George Enescu“ (concertmaestru George Nicolescu) și cu concursul solistic, fidel integrat concepției generale, al lui Nicolae Licareț, Șerban Soreanu, Nicolae Albulescu, Florin Diaconescu și Iosif Sava.

Orchestra „Bach“ din Leipzig ce poartă și ilustrul nume „Gewandhaus“, sintetizînd tot ce s-a întimplat important pentru marea cultură muzicală europeană în faimo-

sul centru cultural german, ne-a dăruit două concerte foarte cuprinzătoare, o savuroasă incursiune în lumea Brandemburgicelor, Suitelor, Concertelor. Grupul coordonat de violonistul Gerhard Bosse îl tratează pe Bach ca pe un vechi prieten, salutat cu cordialitate, fără gomă solemnă, fără mari tensiuni interioare. În ce privește soliștii, au o pilduitoare și extrem de autentică artă de a nu face caz de contribuția lor, de a se încadra aceluși muzicieren caracteristic, parcă de cînd lumea, instrumentiștilor germani siguri de menirea lor seculară, care cîntă așa cum respiră, cum se plimbă, cum contemplă pădurile Saxoniei, Thuringiei și Franconiei. O notă de eleganță și plasticitate în plus — între toate lucrările parcurse — o primese Suitele, cu captivantele lor sugestii dansante.

Alfred Hoffman

Nina Vieru: „MAESTRII CÎNTĂREȚI DIN NÜRNBERG“ de Richard Wagner

■ NU DE MULT, în Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor a apărut o valoroasă carte a Ninei Vieru închinată minunatei opere a lui Richard Wagner, Maestrii cîntăreți din Nürnberg.

Autoarea reeditează succesul cărții sale dedicate sonetelor de Chopin, în sensul reliefării unor profunde și originale considerente de muzicologie, în care trecutul este adesea interpretat prin optica contemporaneității. Am apreciat capitolele despre Istoria textului poetic, la care adăugăm acelea legate de izvoarele

poetice, literare și artistice. Un fragment considerabil tratează problematica Meistersingerilor evului mediu, unde se detașează figura nobilă a legendarului Hans Sachs. Nu lipsesc nici însemnările despre particularitățile subiectului, despre ideile de bază și trăsăturile de gen ale operei, într-adevăr, monumentală! Urmează dramaturgia muzicală, asociată conflictului inтонаțional, mijloacelor de stilizare, metodei epice de caracterizare a eroului, orchestrei, — ce ia locul cîntărețului propriu-zis — scenelor de ansamblu. Punctele de maximă intensitate a analizelor se remarcă în capitolul despre formă — pornindu-se de la trubadurescul „bar“ și ajungîndu-se la construcțiile cele mai libere, apropiate uneori de arta sonoră din zilele noastre. Mai amintim și considerentele despre libertatea tonală și a modulațiilor, și secțiunea finală, cu alte cuvinte, opera Maestrii cîntăreți în creația wagneriană și în istoria operei. Semnificative ne apar cuvintele autoarei:

„Problemele limbajului muzical în întelesul strict al cuvîntului nu vor ocupa un rol hotărîtor în această lucrare, deoarece nici Maestrii cîntăreți nu reprezintă lucrarea în care limbajul muzical wagnerian să se exprime în forma sa cea mai deplină și specifică. Scopul nostru principal este detectarea și analiza complexelor legături ale acestei opere cu tradițiile clasice, examinarea variatelor forme de sinteză dintre scriitura tipic wagneriană (cu aspectele ei inovatoare) și principiile formei muzicale și dramaturgice muzicale clasice. Accordăm o atenție deosebită problemelor formei muzicale în Maestrii cîntăreți, deoarece ea reprezintă după noi aspectul cel mai interesant al acestei sinteze“.

În concluzie, cartea Ninei Vieru poate fi considerată o reușită, un model interesant de analiză.

Am citit-o cu mult interes, încercînd-o, indiscutabil, o prețioasă contribuție la lărgirea bibliografiei destinate iubitorului „pauză de la Bayreuth“, cel care a revoluționat limbajul muzical, prefigurînd noua muzică, cristalizată în dramaturgia noastră secolului.

Doru Popovici

Transilvania și Războiul de independență

METODOLOGIA lingvistică a savantului Sextil Pușcariu a fost fundamentată statornic de o concepție militantă, care ordonează faptele de limbă, în detaliile sau ansamblul lor, sub specia evoluției istorice complexe a poporului român în procesul formării conștiinței sale naționale: „Frontiera politică trecea prin virfurile Carpaților. Dar ea n-a fost niciodată linia de demarcație a dialectelor, după cum nu separa nici inimile. Românii de pe cei doi versanți treceau mereu munții. Carpații au constituit întotdeauna trăsura de unire, coloana vertebrală a poporului român, conștient de unitatea sa”. (Cercetări și studii, București, 1974, p. 403). De aceea, metoda lingvistică utilizată de Pușcariu n-a rămas niciodată circumscrisă siesi, ci chiar în studiul cel mai abstract de limbă, cum sînt etimologiile, a recurs ori de cîte ori a fost cazul la datele furnizate de un evantai de științe auxiliare sau adiacente — cu rezultate și efecte adeseori percutante: „Istoria, arheologia, etnografia și lingvistica — spune el în altă parte — trebuie să meargă mină în mină spre a ne face să înțelegem dezvoltarea poporului român”. (Limba română, vol. I, București, 1940, p. 324).

Această conștiință patriotică vie care a călăuzit cîteva decenii activitatea omului de știință Pușcariu l-a determinat să se aplece, ca de altfel și alți filologi (cazul lui O. Densusianu, cu preocupări de literatură și istorie literară este cel mai apropiat), asupra evenimentelor timpului, asupra ecourilor acestor evenimente, asupra istoriei înseși. În „Răsunetul războiului pentru independență în Ardeal”, conferință ținută la Ateneul Român la 1 aprilie 1927, descoperim vocația istorică, poate chiar de scriitor al istoriei — a lui Sextil Pușcariu. Acri-

bia filologică se convertește aici în pasiunea detaliului, a noutății și ineditului documentelor, iar gruparea, intercalarea și ponderea informațiilor trădează meșteșugul scriitoricesc. Sub semnul unui clasicism literar care își are originea în solida sa formație lingvistică, istoria devine în paginile consacrate de Pușcariu o suită vie, trăită a evenimentelor, hrănite mai puțin din secitatea documentelor oficiale cît de sensibilitatea propriei experiențe: „Și deoarece la 1877 în Transilvania nu se putea publica decît ceea ce cenzura adimea și nu se putea spune decît ceea ce nu auzeau urechile vigilente ale poliției, vom căuta să completăm datele noastre din cîteva scrisori vechi și din amintirile bătrînilor... (Răsunetul..., p. 8).

Despre necunoscuții eroi care din vicisitudinile istoriei se aflau în Transilvania forțat, departe de ajutorul pe care se simțeau obligați să-l dea Patriei la 1877, Pușcariu a luat mărturie fie direct, de la veteranii supraviețuitori ca Damaschin Popa Radu din Făgăraș, fie indirect, de la rudele și cunoscuții acestora, prin convorbiri personale sau scrisori: „Mătușa mea, Sevastița Mureșanu, a trimis 30 kg de «șarpie» — pe atunci nu era vată — pentru răniți. Lucram toți copiii de ne dureau degetele, pînă ce s-a terminat acea cantitate colosală. Trebuia să fie tot din olandă veche. Biata lelița Sevastița a primit decorația cînd era în agonie”. (Scrisoarea din 8 II 1927 a d-nei Catinca Bărseanu). Căderea Plevnei a fost salutată în Transilvania ca o sîrbătoare națională, deoarece tinerii fugiți și înrolați peste Carpați, urmăriți de autoritățile cesaro-crăiești, dovediseră triumful unei cauze și jertfe de sînge: „Toată studențimea universitară de la Brașov se aduna la noi și pare că văd hărțile cu stegulețe cu care se însemnau victoriile cele mari de la

Grivița și Plevna, cînd această tinere era în cel mai mare entuziasm... Elevii de liceu, fiecare copil și cu toții cîntau «Colo-n Plevna la Redute»”. (Scrisoarea din 28. II. 1927 a d-nei Maria Baiulescu). „La sosirea fiecărei știri despre vreo învingere a românilor — Grivița, Rahova asaltată de ei, predarea Plevnei și amănuntele capitulării — cu mic cu mare (în Năsăud) funcționari, țărani, elevi etc. plecau în șiruri, în frunte cu muzica pompierilor ori, pe atunci, încă veteranii «băndași» rămași din timpul regimentului grăniceresc, parcurgeau stradele în strigăte, chiote de bucurie și cîntece naționale. Profesorii tineri și chiar elevii țineau scurte dar inflăcărâte discursuri”. (Scrisoarea din 12. II. 1927 a d-lui V. Șotropa).

Relatările trimise de pe front întregesc autenticitatea emoției, tulbură prin coincidența cu atmosfera literară a timpului (Alecsandri, Coșbuc) și, poate mai înainte de toate, ne aduc o secvență de viață reală, un puls viu al ei surprins nemijlocit de la fiecare martor al dramaticilor evenimente: „Am ajuns — scrie căpitanul, mai tîrziu generalul Moise Grozea soției sale, fiica lui Iacob Mureșanu — astfel de aproape de șanțurile dușmane, încît soldații noștri nu mai trag cu puștile în turci, ci-i bombardează cu bulgări de pămînt [...] Marți, la 30 august [...] am condus eu coloana de atac, la care ocazie mi se răni calul de două gloanțe. Un al treilea glonț mă izbi, îmi rupse tocul de la cizmă din piciorul drept și izbind în dunga tălpii a ricoșat în lături, însă eu am rămas bine”.

Calitatea esențială a scrisului lui Sextil Pușcariu rămîne capacitatea de a trăi eoul evenimentelor, de a vibra contemporan cu acestea chiar dacă sînt în realitate mult anterioare. Această capacitate izvorăște dintr-o valorizare ordonată a materialului, dublată de co-

SAVA HENTIA : Roșior

notațiile afective, repercusiuni ale conștiinței sale civice, active. Și, după cum limba nu a reprezentat pentru el un obiect în sine, ci pulsul neîntrerupt al vieții unui popor și oglinda vie a istoriei lui, tot astfel evenimentul asupra căruia s-a aplecat S. Pușcariu în contribuția sa n-a fost considerat izolat, ci inserat evoluției istorice spre împlinirea finală. Peste ecourile lui 1877 și 1878 din Transilvania s-a așternut nu liniștea care urmează marilor evenimente, ci dezvoltarea altor tensiuni și lupte care vor culmina în al doilea deceniu al secolului nostru, în apropierea prezentului.

Contribuția lui Sextil Pușcariu la aniversarea (pe atunci a 50 de ani) a Independenței, se cere astfel considerată din perspectiva dublă care impune pe fundalul constanței clasice (implicite naturii sale) necesitatea imperativelor prezentului, înțeles ca desfășurare și aderență a culturii „în actu”.

Liviu Franga

ERATA : La articolul Edificiile edificării noastre, din numărul precedent, pag. 19, în col. 1, al. 2, a se citi corect: „Mulți străini ne-au spus că Bucureștiul are mai multă VARIETATE decît alte capitale europene”.

1877 – 1878. Jurnalul de front al unui corespondent italian

În fața Plevnei

LUCRĂRILE de asediu organizat în jurul Plevnei continuă cu tot timpul rău, cu toată ploaia și zăpada: acum rușii și românii au ajuns la 15 metri de forturile inamice. Totuși, chiar cînd totul este gata pentru atac, atîta cît durează acest blestemat timp, este imposibil a-l da. În sfîrșit, Osman pașa a consimțit la o scurtă suspendare a ostilităților, pentru îngroparea morților celor două părți. Aerul era infectat de exhalările cadavrelor, dintre care unele erau neîngropate de o lună [...].

În noaptea de 26–27 septembrie, turcii au atacat parapetele și tranșeele românești; în acest scop ridicaseră un parapet. Au fost respinși și au trebuit să părăsească poziția, lăsînd un mare număr de morți și de răniți pe cîmpul de bătăie.

Diviziile 1-a și a 3-a din garda imperială rusă cu artileria lor, o brigadă de vînători și un detașament de 5.000 de călăreți, tot din gardă, sînt deja aproape de Plevna. Divizia a 3-a, sosită nu demult în Bulgaria, după ce a fost trecută în revistă de împărat la Gorni-Studen, a mai rămas cîteva zile în corturi, lingă un sat numit Ovca Moghila. Divizia 1-a este cea care se afla la Gorni-Studen la 23 septembrie, cînd mă găseam și eu acolo, după cum v-am scris într-o scrisoare

precedentă, asistînd la trecerea în revistă făcută de împărat pe platoul vecin căsuței locuite de el. Sînt deci circa 37–38.000 de oameni, trupe noi, proaspăt sosite la Plevna. Armata aliată de vest se urcă acum la aproximativ 105.000 (de oameni), ceea ce înseamnă că are și avantajul numeric asupra turcilor, cum nu era cazul în momentul marelui atac de la 30/31 august.

Se confirmă prin prizonierii și dezertorii turci că poziția armatei otomane din Plevna se înrăutățește din zi în zi; alimentele pentru oameni scad, lipsește fiul pentru cai. Adăugați că într-un mod oarecare trebuie să se prevadă și aprovizionarea populației Plevnei, care se ridică la circa 40.000 de oameni, jumătate creștini, jumătate musulmani, la care s-au adăugat alți musulmani refugiați aici din orașe și satе bulgărești. Chiar dacă comunicațiile dintre Plevna și Sofia, dintre Plevna și Vidin n-ar fi interceptate de cavaleria ruso-română, care le taie și le primejduiește, timpul oribil le va face și mai dificile.

Transporturile de provizii și muniții pentru armata ruso-română sînt de asemeni foarte dificile. N-a fost încă terminată în întregime șoseaua ce duce de la Turnu-Măgurele, peste brațul mic al Dunării și peste terenuri pline de bălți cea mai mare parte a anului, pînă la malul brațului mare al fluviului, în fața Nicopolei (3 kilometri). La 25 septembrie, podul de la Nicopole a fost distrus în parte de năvalnicul și repedele curent al Dună-

rii, care în acel loc este foarte strîmtă; transporturile au trebuit să se facă pe pontoane. Acum se spune că podul este reparat și că transporturile vor fi din nou libere și sigure.

Cele două monitoare cucerite de ruși la luarea Nicopolei nu sînt încă în stare de serviciu. Li s-au făcut toate reparațiile necesare; dar turcii, înainte de a le părăsi, au luat cu ei unele piese mai importante de la mașini, așa că Rusia a trebuit să se adreseze fabricanților care le-au executat, pentru a avea unele asemănătoare. Comanda a fost făcută de mai multe luni, și, poate de acord cu Turcia, întîrzie să le livreze.

Au existat temeri pentru moment că turcii ar fi voit să treacă de la Silistra la Călărași pe teritoriul român, cu atît mai mult cu cît și făcuseră acolo un pod. În acest scop au fost concentrate trupe rusești puse sub comanda marelui duce Constantin. Acum se pare că temerile au dispărut; turcii înșiși și-au demontat podul.

Suleyman pașa a trebuit să-și împartă forțele trimițînd o parte spre Dobrogea, unde, după cum v-am scris, generalul Zimmerman comandă un corp de trupe mult întărit cu detașamentele primite acum cîtva timp. Dacă Zimmerman ar face o diversiune spre Varna, turcii vor trebui să trimită în acea direcție alte trupe, și, atunci, o parte din armata țaraviciului va putea să lase linia Lomului și să meargă să întărească pe cea de la vest, sub Plevna.

Șiștov, 29 sept./11 oct. 1877

Kibitka

NU-I de crezut că, dacă s-a inseninat, starea drumurilor României și Bulgariei se îmbunătățește, cu atît mai mult cît timpul frumos, după toate probabilitățile, nu poate dura prea mult, și o bună scutură de ploaie din cînd în cînd va menține noroiul de care sînt pline. La drept vorbind, țara întreagă s-a schimbat într-un lac de noroi și așa va rămîne pînă cînd asprimită iernii nu vor îngheța suprafața solului. Se simte mai ales lipsa de combustibil; bietul soldat, murdar pînă la oase, nu se poate încălzi și usca la o veselă vîlvătaie. Cu greutate se găsește lemnul necesar pentru bucătărie. Cert, lemn este destul pe munți; coastele Balcanilor sînt îmbrăcate cu mari păduri de stejar și fag. Dar cine a avut grijă să

facă mari tăieturi și să pregătească combustibilul pentru iarnă în folosul rușilor și românilor?... [...]

Incep să se succedă fapte asemănătoare celor din Crimeea din 1854–55. Cu toate că iarna n-a sosit încă, totuși nopțile sînt destul de reci. Între bolnavii ruși și români sînt unii nenorociți cărora frigul le-a înghețat picioarele... Și nu sîntem decît la început! [...]

V-am făcut aluzie într-una din scrisorile anterioare la kibitka, un fel de colibă pe roate de care se folosesc populațiile nomade din Asia, cum sînt țărării și calmucii, și care a început să fie folosită în armata rusească din Bulgaria în special pentru ambulanțe. V-am promis atunci să vă dau o descriere a kibitkăi. Iată-mă împlinindu-mi promisiunea.

Imaginați-vă niște șipci de lemn, înalte de circa un metru și jumătate, dispuse longitudinal și încrucișate cu altele, așa fel ca la punctele de întîlnire să fie unite prin cîrlige mobile și să se poată întinde și strînge, după voie. Această nouă specie de zăbrele se învîrte pe după pari înfipti în pămînt, unde este fixată una dintre frînghiile și formează un cerc de trei sau patru metri în diametru. Deasupra o altă grilă ce se sprijină pe prima și este întinsă în formă emisferică cu un gol la mijloc. Deasupra acestei osaturi se întind țesături foarte groase din păr de cămilă, un fel de pislă, strîns în afară cu frînghiile groase de jur împrejur. Aerul circulă în voie prin ușă, care se poate închide și deschide cu o pinză, și prin golul circular de la vîrf. La trebuință, poala pislelor se lasă uneori, ridicată astfel ca aerul să intre și să iasă și pe jos.

Oricare kibitkă poate adăposti douăsprezece paturi dispuse în cerc, lăsînd destul loc pentru circulație.

Aceste colibe mobile costă pe loc circa 40 sau 50 de franci; afară de transportul în Bulgaria. Mecanismul mi se pare totuși puțin complicat, și tot aceluși mănunchi de grile de lemn, pari de înfipt în pămînt, pislele groase de cămilă și frînghiile ocupă mult spațiu, și are mare greutate, ceea ce face ca transportul să fie incomod. [...]

Se zice că la 4 și 5 curent va reîncepe canonada contra forturilor turcilor din Plevna, și că va precede un nou atac, dacă timpul o va permite, adică dacă cerul se va menține senin ca pînă acum. Șiștov, 2 oct. 1877

Marc Antonio Canini

În perioada premergătoare Războiului de Independență, pe lingă reorganizarea, înzestrarea și dotarea armatei cu armamentul necesar, a avut loc și echiparea ei cu noi uniforme. În fotografia, de la stînga la dreapta: un major, un colonel, un sergent și un brigadier de cavalerie, faimoșii roșiori, în noile uniforme.

Un roman de atmosferă

UN AMERICAN la Roma în secolul al XIX-lea poate să însemne — atunci când acel american este un puritan și un artist, totodată, precum Nathaniel Hawthorne — prilejul unor fantazări în care prejudecățile cele mai crase și intuițiile cele mai subite se conjugă. Produsul unei asemenea conjuncții nu poate fi decât o ficțiune plină de năluciri, de penumbre misterioase, un roman al imaginației bintuite de stafii pe care singură și le propune, imaginație călăuzită spre hăurile ei, cel puțin în egală măsură prin acele stafii, cit prin erorile de judecată ale rațiunii ce pretinde să o regizeze.

Roma clasicelor Antichității în perspectiva ficțiunii lui Nathaniel Hawthorne (tributar în această privință judecăților și prejudecăților școlarești) este mai puțin fantasmagorică pe cât este Roma Ecclesiei pontificale, Urbea orbitei catolice. Puritanul Noii-Anglii își face în legătură cu această Romă imagini mai tenebroso-romantice decât provincialul care încearcă să închiopie „misterele Parisului”. El are despre călugări, de pildă, „concepții” asemănătoare cu cele pe care Eugène Sue se prefăcea că le are în legătură cu pegra pariziană. Diamante în mocirlă, crini în funingine, imaginația puritanului nu poate păși dublul decliv al rudimentarelor antiteze.

Dar puritanismul și feroarea estetică, asociate, iscă nu numai hibridii monstruoși ai imaginării ci și — ca printr-un capriciu al întîlnirilor fortuite și chiar scandalozelor — rare iluminări. Astfel, ideea epică — dacă o putem numi astfel — în jurul căreia e construit acel roman scris de Nathaniel Hawthorne după o călătorie în Italia, **Faunul de marmură**, este deosebit de fecundă, de generoasă pe plan narativ. Un erou faunesc, o reminiscență, sau o reînviere a sălbăticiei și inocentei naturi antic-mitologice, iată un vis cărturăresc ispititor! A-l duce pe acest faun reddivus în contact cu Răul — sub specia sa etică biblic-creștină — reprezintă o îmbogățire neașteptată a acelei „idei” epice. Firește s-ar putea schița o întreagă istorie a acestei teme pe care Nathaniel Hawthorne nu a născocit-o. Scenariul biblic al căderii în păcat, al nevinovăției originare poluate stă la originea acestui cerc tematic. Adeseori, mai apoi, nostalgia după o vîrstă de aur revolută asociindu-se cu conștiința ironică a imposibilității regresiei **ad uterum**, artiștii vor visa fauni, nimfe și sirene, rătăcite în evul modern de fier. Întîlnirea dintre natura originară și cultura tirzie scapără scintei de duh, fie și de duh animal.

Așadar, Donatello, tînărul conte dintr-o veche stirpe italiană, este recunoscut de amicii săi artiști drept un faun asemenea Faunului de marmură

Ilustrație de Nic. Gadonschi

al lui Praxitel. O adevărată psihologie mitologică a faunului — jumătate bestie, jumătate om —, natură în stare pură chiar dacă întirziată, nu e dezvoltată. Faunul nu poate suferi profund, deci nu se poate bucura decât pe jumătate. Legăturile sale cu viața sint imediate. Sustras meditației, el nu e o ființă rațională, nici una imorală. O făptură ce se află între om și animal, atrasă de ambele stări, înțelegînd limbajul fiecăreia din cele două stirpe și interpretînd întreaga existență a uneia prin cealaltă... Faunul poartă amprenta tinereții eterne, deci a neștiinței. În el firea și arta coincid. Ispiti-toare ființă pentru un artist! Nu este oare, natura faunescă visul însuși al existenței în natura-artă?

Or, Faunul va cunoaște păcatul. El ucide și echilibrul său fragil se răstoarnă. Animalul se refugiază în adîncuri și omul cunoaște sciziunea interioară, ruptura conștiinței ce se urăște pe sine, căința. Puritanul din Noua-Anglie nu poate admite multă vreme existența unui asemenea monstru fericit. Natura îi este la fel de suspectă ca și arta. Natura este coruptă, ea nu se poate salva prin sine. **Însă păcatul — felix culpa!** — este prilejul resurecției. Donatello, după crima sa, se vede ocolit — precum Cain — de întreaga fire. „Întreaga fire mă ocolește — repetă el — și se cutremură la vederea mea! Mă apasă un blestem ce se stringe în jurul meu ca un cerc de foc. Nici o ființă neprihănită nu se mai poate apropia de mine”. Culpă arhaică apare sub chipul blestemului romantic, al damnării prin insingurare ontologică. Faunul cu marmura plesnită puroiază misterios și patetic. Dar păcatul îl formează, îl înalță. Dacă apele lustrale ale firii consacrate nu-l puteau spăla de păcatul său, în schimb păcatul însuși îl putea duce spre o superioară puritate spirituală prin remușcarea și purgarea subsecventă.

Faunul de marmură este un roman delectabil prin atmosfera sa excesivă, prin culorile-i violente. Roma stafilor de marmură a operelor descrise naiv cu o patetică feroare, Roma pasiunilor inăbușite, a ruinelor, a catacombelor sufletului, a cadavrelor de misterioși călugări-monștri, toată această elucubrație țipătoare a americanului incintă prin chiar excesele ei. Firește, nu trebuie să li se acorde prea multă gravitate scenelor tenebroase (precum nu le acordăm girul groazei figurilor oribile din **Misterele Parisului**). Trebuie să asistăm la gesticulația pasională a acestor apucați, a enigmaticei Miriam, a frustului Donatello, a angelicei Hilda, ca la agitația funambulescă, exagerată și puțin cam țepănă, pe sfoară, a marionetelor. De altfel nici Nathaniel Hawthorne nu-și vedea eroii alcătuiți dintr-o plasmă prea real-umană. „În intenția lui — spune autorul într-un epilog al cărții sale — povestirea și personajele trebuiau desigur să aibă o oarecare legătură cu firea omenească și cu viața reală, dar să fie totuși înălțate cu atita măiestrie și gingășie din sfera noastră lumească, încît cititorii să ajungă implicit și pe nesimțite la recunoașterea unor legi și însușiri ce le sint proprii”. Deci, conservată fiind „o oarecare legătură” cu concretul firii, fapta artistică preia rostul elaborării unor legi și caractere proprii. Nu se poate o mai clară justificare a sforilor și a jocului. Însăși atmosfera tenebroasă se justifică artistic prin nevoia de a păstra într-o penumbră complice ceea ce nu se cere scos în „lumina neiertătoare a zilei”. Aceasta ar putea să explice intrucitva estetic predilecția pentru subterane, catacombe, prăpăstii, cripte, clar-obscur, galerii întunecoase, clauzura mănăstirească, și alte spații ermetice închise. Dar, pe lângă intenția artistului, mai sint și obsesiile sale. Obsesiile puritanului voit-nevoit sedus de luminile Sudului pe care cu proastă conștiință le condamnă punîndu-le sub obroc, le condamnă căci l-au înflorat de plăcere. Riscul americanului de veche stirpe, și de formație „transcendentalistă”, la Roma e de a se poticni de prima piatră antică (ce i se va părea mai reală decât orice realitate contemporană) sau de primul semn al transcendenței.

Nicolae Balotă

LIRICĂ PORTUGHEZĂ

■ POET, om de cultură și om politic, Manuel Alegre s-a născut la 12 mai 1936, în Agueda, lângă Coimbra. A urmat, după studii liceale la Lisabona și Porto, cursurile Facultății de drept a Universității din Coimbra. Încă din tinerețe desfășoară o intensă activitate democratică și antisalazaristă, suferînd persecuțiile poliției politice și detențiunea în fortăreața St. Paulo din Luanda. A fost ales membru în Comitetul Național care conducea Frontul Patriotic de Eliberare Națională; acum este ministrul Comunicațiilor Sociale (presă, radio și televiziune) în primul guvern constituțional portughez.

Din bibliografia poetului: **Praca de cântec** (1967, 1970, 1974), **Um barco para Itaco** (1971, 1974), **Leiras** (1974), **O canto e as** (1969, 1975), **și Coisa Amar** (1976).

Manuel Alegre

Luis de Comoens

Avea un flaut.
N-avea nimic mai mult decât un flaut
avea în singe un instrument ciudat
avea un flaut.

Alții se înarmau, el niciodată:
avea un flaut.
Unii jucau, pierdeau sau cîștigau
aveau Madrid și aveau o Lisabonă
și sclavi în Indii, el n-avea nimic:
avea un flaut.

Unii aveau corăbii și soldați.
Aveau palate mindre și putere.
Aveau biserici și aveau tribunale
dar el nimic:
avea un simplu flaut.

Numai el Prințul.

În patul regilor dormeau regine
prințesele așteptau în foșor.
El, doar o sclavă ce a murit pe mare.

Murit-au toate sclavele reginei
și sclavele prințeselor sint moarte
nici una nu-și avea un rege al ei
pentru nici una n-a sosit un Prinț.
Și de aceea unica regină
a fost doar sclava ce a murit pe mare:
Dar ea știa
Că el avea un flaut.

Cîntecul și armele

Cînt arme, oameni
pietre și metale
și miini ce se transformă
transformînd.
Și vîsle cînt și seceri. Cînt simboluri
Ciocanul și condeiul deopotrivă
Iar singele mi-e coardă de ghtară
pe care timpul cîntă melodii.

Cînt armele și harnicile miini
Cuvintele ce-au fost nisip, furtună
și timp. Cînt dragostea și amintirea
mirosurilor vechi de mirodenii.
Căldura altor miini:
pămînt și aștri,
și cînt apoi tristețea
sărbătoarea.
Și singele și lacrimile amare.
Și cînt apoi curatul vin ce arde
și cînt călătoria nesfîrșită
Ogoare, navigații și industrii
industria — această mare luptă.
Căutați-mă în arme
în silex și argilă
Numele meu e piatră:
și e-ncrustat pe vînt.

Cînt pești, cărbuni, cenușă,
gazele, focul veșnic
Și piei de tigru
peste piei de om
Și chipul
mi-e în piatră dăltuit.
Căutați-mă-n fosile
și-n cărbune.
Mi-e chipul primăvară și cenușă.

Murit-au regii cu ale lor imperii
murit-au prinții care aveau castele.
El n-a murit.
Căci el avea un flaut.

Veneau de afară regi
Veneau armate
iar principii arme părăseau în grabă
și fără arme răminea poporul.
Cei ce au venit au fost invingători
Cei dinăuntru rămînînd învinși
Pe-un singur om nu l-au putut învinge
ce-n loc de arme avea un simplu flaut.

Iar cei de-afară apoi i-au obligat
pe cei de dinăuntru la tăcere
Dar flautul nu l-au putut opri.
Nici polițistii nici judecătorii
și flautul nepăsător cînta.

Trecut-au toate granițele lumii
doar peste frontiera unui flaut
ei n-au putut să treacă
niciodată.

Cînd toate s-au pierdut a mai rămas
doar arma celui care n-avea armă.
Avea un flaut.

A mai rămas un flaut ce cînta.
Părea el singur patria întregă.

Cînt armele și oamenii îi cînt,
și mi-a spus Tribul:
Focul să-l păzești
dindu-mi drept armă
bronzul din cuvinte.

Mi-e numele săgeată
Care se pierde-n nori.
Cîntarea mea începe
unde construcții cresc
iar degetele-mi sint
pășori de cîmp.
Ei, vînători de lucruri fără rost.
Cînt degetele care transformînd
și ele se transformă. Și mai cînt
maritimile miini de Magellan,
miini de Gagarin, zburătoare miini.

Căutați-mă pe mare
și-n spațiul infinit.
Eu sint în centrul lumii.
Mi-e numele cenușă
pe care o poartă vîntul.
Pentru păduri, plămădă-s
și pulberi pentru arme.

Cînt armele-mi și Timpul.
Cînt timpul meu de acum.
Și dezarmat rog vîntul
și florile să-mi spună:
„Văzutu-mi-ați voi țara?”
Dar țara mi-e-n cuvinte.
Mi-a dat poruncă Tribul:
ca focul să-l păzesc.
Mi-a dat ca arme spada
și cîntecul acesta.

În românește de Ștefan BITAN

Utamaro la Zürich

● Gravurile în lemn colorate ale marelui pictor japonez Kitagawa Utamaro (1753—1806) sînt actualmente expuse în Muzeul Rietberg din Zürich. Maestrul artei „Ukiyoye“ (imagini ale izvoarelor lumii) a devenit celebru, încă din timpul vieții sale, îndeosebi

prin reprezentările figurilor feminine, a fost mult imitat și chiar falsificat încă din timpul vieții sale. Expoziția de la Zürich este o încercare de selectare dintre cele mai riguroase a operei autentice de contrafacere ce încă o însoțesc adesea.

Pietro Buttita despre creația sa

● Scriitorul Pietro Buttita, vicepreședintele sindicatului național al scriitorilor din Italia, a fost de curind oaspetele scriitorilor sovietici. Într-un interviu acordat săptămînalului „Literaturnaiia Gezeta“, Buttita salută inițiativa Uniunii scriitorilor bulgari de a convoca înfățișarea internațională pe tema „Scriitorul și pacea“, remarcînd că apelul a fost semnat pînă acum de numeroși scriitori italieni, printre care Goffredo Parise, Gianni Rodari, Edoardo Sanguineti, Aldo de Iaco. Referindu-se la creația sa, Buttita declară: „Activitatea mea literară merge în mai

multe direcții. Călătoresc adesea și public multe articole în presă. Esențială rămîne însă activitatea mea de romancier consacrată Siciliei natale. După părerea mea, scriitorul trebuie să aibă un sprijin permanent în viață, apropiat și drag lui, pe care să-l cunoască bine, să-l simtă și să-l poată exprima frămîntările. Recent, mi-a apărut un nou roman, **Acea unică noapte**, în care vorbesc despre Portugalia revoluționară. Este o carte despre dragostea care se naște între eroii mei odată cu libertatea lor. Dar și despre greutățile luptei omului pentru fericire și viitor.“

„Nolit“

● Unul dintre premiile prestigioase din Iugoslavia este cel acordat de Editura „Nolit“. Anul acesta premiul a revenit

prozatorului Aleksandar Tisma, pentru romanul său — **Intrebuintarea omului**, considerat cel mai bun roman tipărit de respectiva editură.

Filmul polițist, reflex al societății

● Timp de opt zile, Palatul Congreselor din Paris a găzduit circa 25 de mii de spectatori ai festivalului organizat de asociația „Prietenii filmului“ împreună cu revista „Cahiers du Cinéma“. Tema: „Filmul polițist — reflex al societății“. De la **Judex** (1916) la filmul de groază american, trecînd prin filmele lui James Cagney și documentarele reconstituite din perioada de după război, realizate de Dassin, Clouzot, Boisset, Jessua, filmele germane, cele italiene de Rosi, Petri, Damiani, — filmul polițist reia și amplifică temele romanului din secolul 19, descriînd totodată lupta individului izolat împotriva corupției și teroarei. Aceasta este concluzia cronicarului ziarului „Le Monde“, care apreciază că modelul rămîne cinematografia americană, oglindă a societății americane.

„Adio viață, adio dragoste“...

...se intitulează noul roman (Albin Michel) al lui Armand Lanoux, o povestire autentică despre războiul din 1914, așa cum a fost trăit de Roland Dorgelès. Lanoux s-a inspirat din sutele de scrisori trimise de Dorgelès celei pe care o numea soția, mama și sora sa. O carte romanescă și tragică totodată despre un om simplu combatant care vorbește cu încredere — și îndoială — despre tot: despre supraviețuirea sa, despre spatele frontului, despre prietena sa și mai ales despre acest război care va înșingera Europa și va precipita decăderea ei.

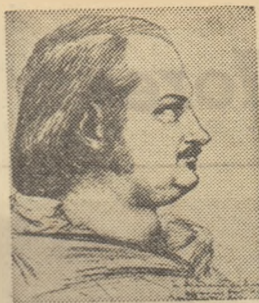
Filme despre războiul din Vietnam

● Mai multe filme despre războiul din Vietnam și victimele lui sînt acum în pregătire în Statele Unite. După **Apocalypse now** (Apocalipsul acum) de Francis Ford Coppola (Nașul, Conversația) cu Marlon Brando, — Al Pacino va fi un invalid de război în **Burn now the fourth of July** (Născut în patru iulie) realizat de Ron Kovic. Jane Fonda va fi o pacifistă în **Coming home** (Venind acasă) în regia lui Hal Ashby.

necăjit pentru că sînt, cred, răspunzător, în parte, pentru ideea lui de a scrie... Cel mai prost este sentimentul neplăcut că el exploatează, într-o oarecare măsură, propria mea tehnică de a pune accentul pe mizeriile vieții unui scriitor, pentru a scoate și mai mult în evidență strălucirea operei lui, căci îl laudă pe Scott ca scriitor, deși o face într-un mod incilcit și plictisitor. Te rog să nu-i spui nimic. Am să-i fac eu insumi observații pentru toate acestea.“

Cînd scrie direct lui Arthur Mizener pentru a-i comunica respectivele observații, Edmund Wilson își stăpînește enervarea și pune problemele la modul general, cu o diplomație menită să-l determine pe autorul biografiei să accepte sugestiile de modificare a manuscrisului: „Este evident că, ocupîndu-te de Scott, ai produs, pentru că nu ai nimerit tonul just, un efect pe care nu-l urmăreai. Mi s-a întimplat și mie citeodată așa, atunci cînd un sentiment cu totul irelevant și-a făcut loc în ceva scris de mine. Pentru a te corecta, trebuie să abordezi din nou problema foarte obiectiv și să o reajustezi pas cu pas, sistematic, astfel încît să apară în altă lumină. Deși biograful își primește materialul de-a gata sub formă de scrisori, memorii etc., el nu este mai puțin răspunzător pentru portretul final decît a fost Scott pentru Marele Gatsby... Folosind, însă, datele primite, ai de făcut față unei probleme diferite de cea a scriitorului de pură ficțiune, întrucît trebuie să ai anumite principii pentru a decide ce anume constituie măturie demnă de crezare. E totdeauna foarte greu să verifici faptele și, în cazul unui caracter amuzant sau romantic, anecdotele intră repede în legendă.“ Și așa mai departe, cu exemple din experiența sa personală din care rezultă că nici el, Wilson, n-a fost în stare să evite asemenea greșeli, pentru a încheia cu cuvintele: „S-ar zice că am avut o zi mare în calitate de Biograf Experimentat, gata să dea sfaturi altora. Nu consideră nicidecum că ai fi obligat să accepți sugestiile mele sau ale altora în legătură cu manuscrisul.“

Atunci, însă, cînd se adresa unui vechi prieten ca John Dos Passos, Edmund Wilson renunța la orice meajamente. Nimeni nu și-a permis să fie atît de sarcastic cu ultrareacționarul (la bătrînețe) Dos Passos, ca amicul său dintotdeauna, „Bunny“ Wilson.

Balzac : o biografie aproape uitată

● După mai bine de 30 de ani, a apărut, în sfîrșit, marea biografie Balzac de Stefan Zweig, sub forma unei ediții de lux, în Editura S. Fischer din Frankfurt. Autorul a murit înainte de a vedea publicată această carte, pe care o începuse ca pe o încoronare a întregii sale opere. Completarea manuscrisului și pregătirea lui pentru tipar sînt datorate prietenului lui Zweig, Richard Friedenthal.

Munch pe ecran

● Apreciat ca o realizare deosebită, filmul lui Peter Watkins — **Dansul vieții**, a fost distins cu Premiul internațional „Artă și eseu“. Realizatorul prezintă într-un lung metraj viața și opera marelui pictor norvegian — Edvard Munch (1863—1944), reprezentant de seamă al expresionismului european.

„Ultimul Resnais“

● Un „Resnais“ este totdeauna comentat. „Ultimul Resnais“ — **Providență**, a fost și mult controversat. În cele din urmă, „ultimul Resnais“ a fost distins cu Premiul „Unifrance“ (al presei internaționale) de către un juriu prezidat de P. Salinger, fostul purtător de cuvînt al președintelui Kennedy.

„Nuvele poloneză contemporană“

● La Cracovia a apărut, sub îngrijirea lui Tadeusz Bujnicki și Jacek Kajtoch, volumul al II-lea din culegerea **Nuvele poloneză contemporană**. Spre deosebire de primul volum, care antologia cronologic creația dinaintea de război, volumul al II-lea reunește 35 de nuvele reprezentative publicate în primii 25 de ani ai Poloniei noi.

Reuniune la Caracas

● Uniunea artiștilor latino-americani (BLADA) a adoptat, în cadrul unei reuniuni în capitala Venezuelană, o hotărîre comună de a întări unitatea forurilor sale în lupta împotriva influențării zonei latino-americane de către exportul de produse culturale (în special filme), practicat de S.U.A. Membrii Uniunii sînt actori și artiști latino-americani care și-au propus ca obiectiv realizarea și menținerea unității în apărarea drepturilor economice și morale ale sindicatelor de care aparțin.

Un palat cultural pentru Rostov

● O sală de spectacole cu 1 200 de locuri, o scenă înzestrată cu mijloacele moderne necesare marilor reprezentații de operă și balet, săli de concert, săli de repetiții pentru orchestra filarmonică, o mare bibliotecă științifică purtînd numele „Karl Marx“, precum și alte compartimente echipate adecvat alcătuiesc împreună noul palat al culturii ce va fi dat în folosință anul viitor în orașul Rostov din Uniunea Sovietică.

Expoziția Hermann Hesse

● La Nurbach pe Neckar a fost deschisă expoziția jubiliară „Hermann Hesse, momente ale vieții, operei și influenței sale“, prilejuită de împlinirea unui secol de la nașterea marelui scriitor german (decedat în 1962). Dublată de un „Simpozion internațional Hesse“, expoziția prezintă mărturii vechi și noi despre viața și opera acestui autor care a scris mai mult de patruzeci de cărți, răspîndite azi în peste treizeci de milioane de exemplare în toată lumea, a recenzat peste trei mii de volume și a răspuns la treizeci și cinci de mii de scrisori ale cititorilor.

Statisticienii au stabilit că Hermann Hesse este unul dintre cei mai citiți autori ai acestui secol.

I. A. Zavadski

● A încetat din viață la Moscova, în vîrstă de 83 ani, artistul popular Iuri Alexandrovici Zavadski, conducător al Teatrului „Mossoviet“, personalitate proeminentă a scenei sovietice.

S-a format ca actor și regizor în preajma lui Stanislavski și apoi în studioul condus de directorul acestuia, E. Vakhtangov. Ulterior, împreună cu un grup de componenți ai studioului, a intrat în ste-

durile Teatrului „Mossoviet“, desfășurînd o activitate excepțională de animator, pedagog, conducător artistic, creator de spectacole, lansînd actori care aveau să cunoască o mare popularitate: A. Mordvinov, Vera Mareșkaia, Liubov Orlova, R. Pliat. Realizările sale, **Uraganul** de Bill Billo-terkovski, **Invazia** de Leonov, **Hangița** de Goldoni, **Othello** și **Nevestele vesele din Windsor** de Shakespeare, **Mascarada** de Lermontov, **Lizzie McKay** de Sartre și multe altele sînt considerate azi clasice și se află pe afișul permanent al „Mossoviet“-ului.

I. A. Zavadski ne-a vizitat țara cu ocazia primului turneu al colectivului său la noi — cînd s-a bucurat de o primire deosebită — și în alte ocazii, fiind un bun prieten al teatrului românesc, despre care a scris în repetate rânduri.

„Un oarecare Robel“

● În R. D. Germană, la „Mitteldeutscher Verlag“ a apărut romanul **Un oarecare Robel** de Joachim Nowotny (n. 1933), autor al mai multor romane și povestiri, printre care **Vînătoare la Kaupitz**, **Jocul vrăjitoarelor**, **Labirint fără spaime**, **Duminica printre oameni**. De data aceasta, Nowotny relatează o zi obisnuită din viața unui muncitor modest, ridicat dintre țărani, lucrînd cîntit toată viața, ca pietrar, apoi ca șofer pe un autocamion, fără a se remarca prin fapte de eroism. Cititorul îl surprinde pe Robel într-una din zilele lui libere, ducîndu-se la dispensarul sătesc și întîlnindu-se pe drum cu diferiți oameni, printre care vechi prieteni, stînd de vorbă, răscolind amintiri și tot felul de gînduri.

Familia Picasso

● În timpul vieții lui Picasso, membrii familiei sale, foarte numeroasă, nu numai că nu întretineau legături strînse, dar aproape că nu se cunoșteau. Datorită nepoatei sale Paloma, care se ocupă direct de inventarierea uriașei opere a pictorului (1895 de tablouri, 7069 desene, 1228 sculpturi, 3222 ceramici, peste 30 de mii

de schițe, gravuri, stampe și numeroase cărți) familia pictorului, după patru ani de cercetări discutate, s-a reconstituit și s-a sudat. În fotografie: **Maja**, **Paloma**, **Bernard**, **Christine** și **Claude** la prefectura din Marsilia, în octombrie 1976, examînd cîteva din cele 119 pinze furate la Avignon.

AM CITIT DESPRE...

Temeiurile autorității criticului

● URMEAȘĂ să apară, în cursul acestui an, volumul **Scrisori despre literatură, 1912—1972**, de Edmund Wilson, editate de Elena Wilson, cu o introducere de Daniel Aaron și un cuvînt înainte de Leon Edel. În avanpremieră, „The New York Book Review“ a publicat, în trei numere consecutive, extrase concludente din corespondența acestui influent director de opinie. Opera lui Edmund Wilson (1895—1972), critic literar cu rubrică permanentă în reviste („The New Yorker“ îi datorează o bună parte din prestigiu), este scrisă într-un alert stil gazetăresc, lipsit și de morgă academică și de emfază estetizantă.

Extrasele din scrisorile către și despre soții Fitzgerald, către John Dos Passos și către alți cîteva scriitori sînt elocvente pentru temeiurile autorității lui în lumea scrisului și ale caldelor legături prietenești pe care le-a cultivat o viață întreagă în aceeași difficultă lume. Cu F. Scott Fitzgerald fusese coleg la Princeton. După moartea prematură a romancierului, l-a încurajat pe alt fost princetonian, Arthur Mizener, să scrie o biografie a lui Fitzgerald. Rezultatul l-a dezamăgit și l-a iritat. Într-o scrisoare trimisă, după citirea manuscrisului, unuia dintre corespondenții săi uzuali, Christian Gauss, își spune, fără reticențe, nemulțumirea. Mizener, arată el, „a strîns laolaltă, într-un spirit absolut odios, tot ceea ce i s-a întimplat vreodată umilitor sau înjositor lui Scott. A denaturat întîmplările pe care i le-au povestit alții, în așa fel încît să-i pună pe Scott și pe Zelda în lumina cea mai proastă cu putință și adesea a luat drept bune glumele și nonsensurile pe care Scott le introducea totdeauna în scrisorile și în conversația lui, prezentîndu-le ca pe niște simistre realități. Pe de altă parte, lipsește cu desăvîrșire imaginea Fitzgeraldilor așa cum erau ei în plină înflorire, pe vremea cînd Scott avea succes, iar Zelda era încîntătoare. Evident, Mizener este dezavantajat de faptul că nu i-a cunoscut direct nici pe ei, nici vremea lor, dar cartea este o oarecum deconcertantă dezvăluire a propriei sale personalități uricioase. Sînt

Bulgakov dramatizat

● Televiziunea italiană a dramatizat romanul științifico-fantastic al lui Mihail Bulgakov, **Oul fatal**, și l-a prezentat ca pe un serial în trei episoade. **Oul fatal**, scris în 1924, este o operă ciudată, între farsă și istorie romanțată. Regizorul Ugo Gregoretti a realizat în scenariul său o operă deosebită, utilizând o serie extraordinară de efecte și trucuri spectaculare. Realizat în culori, acest spectacol vizionat de milioane de telespectatori a fost reluat la cererea generală. Punctul cel mai atractiv a fost oferit de cel de al treilea episod, în care regizorul dezvăluia „retro-scena”, soluția trucurilor, a modului în care „minunile” au fost posibile, chiar și la televiziune. Epilogul demistificator oferă o cheie pentru acest spectacol imprevizibil, „adaptat și regizat” de un nume nou în regia italiană.

„Caietele Jules Romains”

● Societatea „Prietenii lui Jules Romains” a pregătit pentru publicare primul tom din **Caietele Jules Romains**, sub îngrijirea lui Claude Mauriac. Prefata, semnată de Jean d'Omerston, interpretează și comentează scrisori și documente dintr-o perioadă de 40 de ani, oprindu-se cu precădere asupra corespondenței cu Andre Gide.

„Spini roșii”

● Acțiunea filmului intitulat **Spini roșii**, după motive din romanul **Timpu concilierii se va acoperi cu iarbă** de Wladislaw Rymkiewicz, se petrece în epoca insurecției de la Lodz din 1905 care, declanșată de o grevă generală, devine momentul culminant al luptelor revoluționare ale epocii pe teritoriul Poloniei.

Regizorul Julian Dziedzina și-a alcătuit o remarcabilă distribuție cu sovieticul Vladimir Ivașov și polonezele Emilia Krakowska și Barbara Wrzesinska.

Italo Calvino premiat

● „Premiul pentru literatură europeană”, atribuit anual de către guvernul austriac, a fost conferit anul acesta scriitorului italian Italo Calvino, cunoscut pentru cărțile sale **Străbunii noștri**, **Povestiri**, **Marcovaldo**, **Cărarea cuiburilor de păianjen**.

Gramsci, eroul unei piese de teatru

● Festivitatea comemorării în Sardinia, la 27 aprilie a.c., a 40 de ani de la moartea conducătorului comuniștilor italieni, Antonio Gramsci, va fi deschisă cu piesa de teatru **Gramsci**, scrisă de Edgardo Siroli pentru grupul dramatic „Dimensione” al Teatrului Ravenna. Regia și interpretarea rolului principal sînt asigurate tot de Siroli.

Premiera națională italiană a avut loc la Ghilarza, localitatea natală a familiei Gramsci, sub auspiciile administrației orașelor Cagliari și Oristano, precum și a numeroase comune din Sardinia.

Conflictul cinematografiei cu televiziunea

● În Italia, frecventarea sălilor de cinema a scăzut cu 30 la sută. Această dezafectare a publicului cunoscut totuși ca avid de peliculă se explică în special prin mediocritatea cinematografului actual. „Mai bine văd vechituri dar stau acasă în fața televizorului și nu mă costă nimic” — este răspunsul cel mai curent al celor care nu mai frecventează marile ecran.

„Cel ce merge pe zăpadă”

● Critica literară canadiană a apreciat unanim volumul de povestiri al cunoscutului prozator F. Mowat, **Cel ce merge pe zăpadă**. Mowat descrie viața eschimoșilor din nordul îndepărtat, comparînd-o cu stilul de viață al societății canadiene industrializate. Plină de poezie, cartea surprinde puritatea morală a oamenilor din ținuturile zăpezilor veșnice.

„Wizards”

● Astfel se intitulează noul film de desene animate al lui Ralph Bakshi, creatorul, în 1972, al lui **Fritz cotoiul**, despre care se apreciază că a marcat un moment de cotitură în genul respectiv. Într-o lume a viitorului, Ralph Bakshi imaginează un conflict titanic între doi vrăjitori. Magicianul cel bun este un bărbos distrat care nu-și folosește pute-

rea decât pentru a-și apricepe țigara. Fratele lui, rege al Pământurilor rele, ridică o armată de monștri pentru a invada planeta. Cu o armă secretă (un proiector care difuzează filme despre al III-lea Reich) el dezlănțuie războiul. „Grimm și Perrault împotriva lui Mein Kampf” — apreciază „L'Express”.

Revista „Lumina”

● A apărut numărul din martie a.c. al revistei literare iugoslave de limbă română „Lumina”, care se tipărește la Virșeț. Din cuprins: **Radu Flora**: 15 ani ai Societății de Limba română; **Ana Blandiana**: Iarna stelele; **Ileana Mălăncioiu**: Ninge pe trupul; **Ileana Ursu**: Castanul visind; **Ana Niculina Sirbu**: Toamna și eu; **Sylvia Plath**: Dansatori de noapte; **Nazik al-Mala'ika**: Bună seara, tristețe; **Nina Cassian**: Lampa de căpății; **Florica Ștefan**: Poezii, în versiune franceză; **Mărioara Baba**: Frumoasa cunoscută; **Felicia Marina Munteanu**: Schiță pentru un portret posibil; **Doina Buia**: Argument; **Serban Cioculescu**: Erotica la Eminescu; **I. M. Lotman**: Natura poeziei; **Kafka**: Scrisori către Milena; **Costa Toader**: Floarea; **Costa Roșu**: Și ei sînt oameni; **Interviu cu Constantin Ţoiu** urmat de un fragment din romanul „Galeria cu viță săbatică”; **Sima Petrovici**: „Literatura română din Voivodina”.

Tipărită în excelențe condiții grafice, revista din Virșeț este ilustrată cu desene ale pictoriței raive de renume mondial Măria Bălan.

După 35 de ani

● Evacuată în Silizia, pentru a fi ferită de bombardamente în anii 1941-1942, colecția de manuscrise muzicale a Bibliotecii de stat prusace din Berlin a fost răstăcită. Recent, o parte din piese au fost găsite în apropiere de Cracovia de prof. Jan Bialostocki, de la Muzeul Național din Varșovia. Printre manuscrisele rarissime redescoperite se află partiturile originale complete ale operelor **Figaro și Flautul fermecat** de Mozart, originalul partiturii **Simfoniei a 9-a** de Beethoven, precum și alte numeroase partituri de Bach, Haydn, Schubert, Schumann, Mendelssohn-Bartoldy etc.

Poezia naturii rusești

● La Editura „Molodaia Gvardia” din Moscova a apărut nu de mult o antologie reprezentativă a poeziei ruse dedicată naturii: **Antotimpuri. Natura patriei în poezie**. În acest volum au fost incluse versuri a peste 100 de autori, printre care Lomonosov, Pușkin, Lermontov, Nekrasov, Blok, Esenin, Maiakovski, Ahmatova, Tvardovski. Se desfașoară astfel în fața cititorilor și peisajul de două secole al versului cult rusec. Realizatorul culegerii — Vadim Kuznetsov.

Viața lui Martin Luther King pe ecran

● Regizorul Abby Man, realizatorul peliculei **Procesul de la Nürnberg**, turnează în prezent filmul **King**, inspirat de viața pastorului Martin Luther King, înflăcărat luptător pentru drepturile civice în S.U.A., asasinat în urmă cu câțiva ani. „Nu va fi numai un film — a declarat Man — ci și un document care va oferi probe noi despre neelucidatul caz al asasinării lui Luther King”.

Arta din Peru

● La Florența se deschide o interesantă expoziție care prezintă arta din Peru. Obiecte din ceramică, aur, lemn, țesături din patrimoniul Muzeului național de antropologie și arheologie din Lima, vor fi o vie mărturie a continuității culturii peruane, din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre.

ATLAS

RECORD

MĂ UIT la caietul cu scoarțe roșii, lucioase pe care scrie cu litere străine, aurii RECORD (document) ca la o dovadă — singura palpabilă — că amintirile există cu adevărat, că provin dintr-o lume care a existat și ea, fără urme de indoială. Aveam nevoie de această confirmare. Acum, cînd nopțile îmi sînt populate fabulos de întâmplări, drame și personaje, trebuia să fiu convinsă cumva că nu totul a fost vis, că mari fragmente din ceea ce pare acum o exagerată și obsedantă fantezie pot fi dovedite cu documente, cu mărturii. Caietul cu scoarțe roșii, lucioase conține jurnalul meu american; timp de cinci luni mina mea emoționată și oboșită a notat zilnic în el fapte și gânduri care au aparținut unei realități atunci concrete și îndubitabile, acum depărtate astronomic pînă în literatură. El, caietul acesta scos din dărmături și adus, acum, la șapte săptămîni de la prăbușire, de unul dintre tinerii alpinști ai ruinelor, este miraculos ca o probă materială venită din altă lume. O lume care a existat, iată, nu mă mai pot îndoi.

Început în 8 aprilie 1974, prima lui pagină nu este decît o mărturisire a pierderii unui alt caiet, anterior, pe care acesta nu făcea decît să-l continue cu descurajare. Citesc și îmi aduc aminte disperarea căreia i-am fost pradă zile întregi atunci cînd, ajunsă la Los Angeles, am descoperit lipsa acelor sute de pagini înfrigurate cuprinzînd toate nopțile mele, de la pornirea din țară pînă la orașul orașelor, San Francisco, nopți de tren, de ocean, de autobuz, nopți de Iowa și nopți de deșert, dispărute deodată, printr-o uitare de-o clipă, în marea uitare vecină cu inexistența. Pierdusem deodată câteva luni de viață și, străină încă de arta de a pierde, vedeam în această răutate a hazardului o imensă nedreptate pe care trebuia s-o răzbum începînd un caiet nou, un caiet pe care mi-am caligrafiat citet, cu griță, cu inversunare, ca un elev conștiincios și încapătinat, numele și adresa absurd de completă: Ana Blandiana, strada Colonadelor 3, et. 7, ap. 1, sect. 4, Bucharest 1, Romania (Europe). Iată întors la mine din neființă acest caiet atît de încrîncenat în a nu se pierde. Copilăreasca lui semnătură, adresa lui devenită sarcastică n-au fost în zadar. Și chiar și titlul lui imprimat semidict, cu litere străine, aurii s-a dovedit exact: record, document, raport fragil și eroic între arta de a păstra și arta, mai subtilă încă, de a pierde.

Ana Blandiana

PREZENȚE ROMĂNEȘTI

DANEMARCA

● Spectacolul cu piesa **Cercul de cretă caucazian** de Bertolt Brecht, pus în scenă la Aarhus Teater (Danemarca), în regia lui Lucian Giurchescu, scenografia lui Ion Popescu-Udrîște și aranjamentul muzical al lui Paul Urmuzescu, a avut parte de comentarii critice foarte pozitive — din care reținem:

„Un excelent Brecht la Aarhus Teater... La noi (în Danemarca, n.n.) Brecht a fost montat întotdeauna după modelul lui Berliner Ensemble. În regia românului Lucian Giurchescu, Aarhus Teater ne oferă un spectacol original, non-ortodox, incitant, pe care îl acceptăm, în noutatea sa, cu bucurie. Scurtînd cu îndrăzneală textul — bravo! —, legînd organic și subtil cele două istorii, ajutat în mod strălucit de scenografia lui Popescu-Udrîște și de muzica lui Paul Urmuzescu, regizorul ne oferă un mare spectacol, un spectacol ce trebuie văzut neapărat de toți iubitorii de adevărat teatru”. („Berlinske Tidende”).

„Cercul de cretă este un spectacol magnific, viu și atractiv, care, sîntem siguri, va atrage un imens public. Am așteptat cu viu interes evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de asemenea evoluția românilor Lucian Giurchescu și Popescu-Udrîște și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama ca realizarea

HANCIOU

O RAȘUL Hanciou este supranumit „raiul pămîntesc” și nici nu se putea altfel de vreme ce doi dintre dregătorii frumuseții sale au fost poeți.

Orașul are forma unei scoici a cărei perlă este Lacul de Vest. Perla, de un albastru intens și netulburat cit e anul, este armonios încercănată de carnația vegetală a arborilor cu frunze mărunte cit unghia sau larg palmate și mișcate leneș de vînt ca niște urechi de elefant. — apoi de flori grase ce prevestesc ajunul sudului chinezesc.

Lacul a fost, la începuturi, un golf la Marea Chinei și numai un ochi liric cum a fost ochiul prefectului Pe Thu Yi, poet de mare respirație, a putut vedea în golf linia încheiată a unui lac de agrement, hotărînd pe vremea dinastiei Thang construirea unui dig imens între golf și mare. Cîteva secole mai tîrziu, sub dinastia Sung de Sud, un alt prefect, poet și el, a hotărît construcția altui zid care să despice lacul în două; poetul se cheamă Su Thong Po și, prin marea-i popularitate, este alintat cu numele Șu Și.

Dar confluența dintre istorie și legendă împinge vremurile mult mai departe. În urmă cu 2500 de ani se învecinau, pe această vatră, două țări: țara U și țara U Ye. Despre locuitorii U Ye se știe că aveau pielea tatuată. Între cele două țări s-a încins odată un război cumplit, victoria revenind țării U Ye iar regele adversar fiind luat ostatec și pus grăjdar la cal. Dar sfetnicii acestuia au urzit o strategie originală, trimițînd regelui din U Ye pe cea mai frumoasă femeie a regatului care să-l țină în alintări zi și noapte și să-l împiedice astfel să se pregătească pentru o nouă confruntare militară. Așa că, surprins nepregătit, regele din U Ye a fost înfrînt, iar locuitorii țării U au dat lacului numele prea frumoasei Și Și, nume pe care l-a purtat pînă cu două-trei secole în urmă. Un vers celebru spune: „Lacul este atît de frumos sub cerul frumos tot timpul / Precum Și Și cînd se fardează sau nu”.

Acum e liniște fecundă de primăvară și soarele sudic pune aureolă grădinarilor din parcurile interioare sau exterioare lacului, de parcă ei ar grădini într-adevăr într-un paradis regăsit. Pagoda Pao Shou, veche de 2000 de ani, se subțiază în cuburile-i de piatră sură, avînd în pisc, drept însemn al modernității, un releu de televiziune. O altă pagodă învecinată, Lei Phum, a fost demolată cu 50 de ani în urmă spre bucuria marcului scriitor Lu Sin care vedea, în prăbușirea ei, prăbușirea Evului Mediu chinez. Inima nu mă lasă însă să nu vorbesc despre legenda pagodei neantizate. Se spune că pe locul ei foiaua două șerpoaice — una albă, cealaltă verde. Cea albă s-a îndrăgostit de un bonz budist, dar acesta, tare și neștrămutat în credință, a prins-o și a zidit-o la temelie pagodei. Iată pînă unde ajung similitudinile mitului mesterului Manole! Dar de ce marcul Lu Sin a exultat la demolarea pagodei și a scris chiar o broșură în cinstea aceluia eveniment? Pentru că el vedea în legenda fetei zidită la temelie umilirea sclavagistă și medievală a femeii. „Femeia este o jumătate de cer”, spune Mao Tze-Dun în lupta sa loială pentru punerea femeii în totalitatea drepturilor ei civice.

Dar să revenim la Lacul de Vest. Primăvara acestui an l-a vizitat cu întîrziere, iarna fiind aspră și înfigîndu-se adînc în zonele Sudului. Încă pe drumul dinspre aeroport văzusem arborii de camfor cu frunzele veștede și risipite cum nu s-a mai întîmplat preț de 30 de ani. Abia că înmuguresc migdalii, și lei-colo înfloresc cireșii. Împreună cu prietenii mei Kung și Cin călcăm pe aleele pe care se pare că ar fi călcat Li Tai Pe. Poeme închinare Lacului de Vest, marele poet nu are, dar are altele, despre locuri foarte apropiate. Ca sub pecetea de taină a unui destin, Hanciou a fost și a rămas reședința paradisiacă a scriitorilor. Un fel de fași de-al nostru, — mi-am zis. De la ctitorul Pe Thu Yi, pînă la presedintele poet Mao Tze-Dun, pe aici s-au perindat spirite luminate. Lu Sin a predat, la liceul din oraș, limba și literatura chineză cu acel spirit militant care l-a condus spre marxism, spre o viziune comunistă asupra literaturii. Lacul de Vest stă ca o mărturie poetizată, ca o metaforă perpetuă.

Și ca lacul să cîștige în metaforizare, în mijlocul apelor se ridică trei turnulete de piatră, fiecare turnuleț fiind prevăzut cu cîte cinci ferestruici. Cînd pe cer se arată lună nouă, localnicii introduc în lăuntru turnulețelor o luminare aprinsă și acoperă ferestruicile cu

hîrtie cerată. Atunci, pe suprafața lacului se răsfrîng cincisprezece lune și, cu cea de pe cer, șaisprezece, ca o întrepătrundere între realitate și vis. Mai e de adăugat că, în timpul zilei, din oricare parte te-ai uita, prin oricare ferestruică, se vede zarea. Treabă chinezescă — și-a spus mintea mea de ardelean inveterat.

Și ca metaforizarea să se inspice, iarăși mai e de adăugat că fluviul Cen Than, care izvorăște dintr-un lac, în ziua de 18 august, după calendarul selenar orientat, curge pe de-a-ndoaselea, dinspre mare spre izvor, fenomen considerat odinioară de obîrșie sacră, dar în fond explicabil prin apogeul fluxului marin.

A SCULT toate aceste minuni pămîntesti într-un pavilion de palisandru, bind ceai „Ochiul dragonului”, ademenit de cele patru virtuți ale lui: culoarea, mireasma, gustul și forma de lacrimă prelungită a frunzelor. În jur, pe o alee vestită, plutește umbra altui mare poet, Lu Yon, care-și făcea pe aici rondul liric. Pietre aduse din munții „Împăratul de jad”, pietre spongioase, în forme de sculptură pe jumătate abstractă, inchipuiesc tot felul de jivine și populează parcul într-o voită dezordine estetică. Această estetică a dezordinii studiate stă și în amplasarea oazelor de verdeață și flori. Toate par căzute din cer, la voia întîmplării, dar ochiul atent observă frumosul artificiu. Un lac, în interiorul altui lac, după cercuri de țărîna așezate concentric, aidoma așezămintelor avare. Apoi o insulă în mijlocul altei insule, cuprinsă într-un briu de apă. Intrăm în parcul „Cîntecele de mierlă în miezul salciei pletoase”, deci nume de poem într-un vers pe care Ion Pillat al nostru l-ar fi sorbit cu extaz. Apoi în parcul „Podul florilor”, sau al „Lunei tomnatice pe obrazul lacului calm”. Toate acestea sînt, în fapt, mici insule frizate cu grijă și migală, ca în stampele chineze de altădată. Peste fișile de apă adormită plutesc poduri arcuite „ca un tigru în salt”, cum ar spune Li Tai Pe. Numele lor sînt de asemenea titluri de poezii, dacă nu chiar poezii de-a binelea: „Curcubeul”, „Preumbarea”, „Oglinda valurilor reci” și așa mai departe. Ajungem la o movilă cu bujori (vai! neînfloriți încă) unde cineva, înainte de a tăia un copac bătrîn și scorburos, i-a fixat umbra cu pietricele negre, într-un mozaic minușios și naiv.

În fine, o altă ridicătură de pămînt numită „Colina solitară” ne îndeamnă spre ultimul popas. Mergem spre ea pe poduri în zig-zag, pe cărări sofisticate și, de pe un pod, dăm piine peștilor multicolori.

Ajungem, în sfîrșit. Pe virful colinei este cocoțat fostul palat imperial din ultima dinastie: Cin. Unul din împărați — zice-se — a mers prin țară să vadă cum merg treburile și, flămînzînd la drum, a adulmecat aromă de găină friptă. A mers în urma aromei și-a dat peste un hoț de rînd, un găinar — cum zicem noi — ce-și frigea găina furată într-un mod cu totul neașteptat: umplută cu mirodenii și învelită apoi într-o haină de argilă, ea se cocea încet pe foc abia pîlpuit. De atunci începe, acest fel de mîncare se cheamă „găina hotului” și este foarte gustos, după cum insumi am constatat cu o seață în urmă, la o cină oferită de gazde.

Acum, în fostul palat este sediul bibliotecii municipale. La poalele lui, lingă un izvor cu apă curată ca lacrima, scriitorii veacului trecut își citeau operele angajate, oprite de cenzură. Drumuri întortochiate, parcă lungi de kilometri întregi, urcă și coboară pe un mic petec de pămînt. O expoziție de calligrafie chinezescă dovedește talentul grafic al tuturor păturilor sociale din China roșie. În China pictează și calligrafiază cu talent din abundență nu numai profesioniștii ci, la fel, muncitorii, țărani și soldații.

Coborîm înainte de-a părăsi, cu stringerea de inimă, Hanciou, paradisul lui regăsit. Și rămînem tăcuți de parcă cineva ne-ar povesti legende din țara U și din țara U Ye.

Și citim pe o lespede verticală:
„Cer senin, senin / Uneori plouă, plouă / Frumos, frumos, / Ciudat, ciudat. / Schimbare de vreme, schimbare, / Cu ea și lumea și lumea / Și apa și apa / Și muntele, muntele / Aici și acolo, acolo / Și pretutindeni, ...tutindeni / Frumos și lumină, lumină / Frumos și lumină, lumină”.

Cine a scris aceste versuri? Nu mi s-a putut spune.

Alexandru Andrițoiu

Hanciou, aprilie 1977.

Sport

Doi cerbi încilcîndu-și coarnele

■ CÎND fundașul spaniol Benito a înscris în proprie poartă și s-a schimbat în Salomee modernă jucînd pe tipse de coral bălai capul antrenorului Kubala, am simțit în nări miros de pampa și m-am văzut cu un picior în malul Țării de argint.

Pe urmă am început să tremur, ca atunci cînd sînt chinuit de insomnii, pentru că mi-am dat seama că spaniolii sînt mai tehnici — dovadă că în istoria fotbalului de după război ei au aurit cupola bisericii, iar băieții noștri abia dac-au pus o piele de scrumbie pe ușa de la intrare.

Noi am cîștigat acest meci epuizant (poate-au fost și vreo două clipe de strălucire, dar mie mi-au scăpat) pur și simplu fiindcă ne-a ieșit coșarul drum, fapt pentru care Ștefan Covaci ar trebui să sărute hornul pe gură pînă l-o goli de păsări și de funingine.

Otrava victoriei mi-a umplut, bineînțeles, și mie singele.

Iau de martor luna, care, în seara aia, umbla pe deasupra Bucureștilor, ținînd între sîni un măr furat. Dar nu mă pot alinia lingă cei ce vor să-ncarce zece lăutari în Sarul mare ca să plece gilceavă veselă la Zagreb.

Trebuie mai întîi să facem curat prin echipă, fiindcă sînt acolo trei jucători fără venin în talpă și fără aer în plămîni: Iordănescu, Crișan, Dudu Georgescu.

Antrenorul Covaci, atît de plin de noroc încît imi vine să zic că-n timpul liber pictează icoane, i-a notat cu 10 și pe exceptionalii Cheran, Dumitru și Cristian, dar și pe cei trei ciorțani îndopați cu nămol.

E limpede: Ștefan Covaci ori a tras un pui de somn în timpul meciului, ori nu e de față cînd da declarații. Nu știu de ce, cînd scutură el pomul raiului, mie-mi cad pe umeri numai omizi!

Aprilie își stinge floarea (s-o fi ducînd să însămînteze cu nebulie somnul altor lumi?), luceafărul a răsărit, în zori, cu doi codi la temple, iar mie-mi vine-n minte zicerea oamenilor din Deltă și a scriitorului de-l cîntă: lebăda și pînul, dacă vor să placă, să tacă; și să facă! adăugăm noi. Alalții.

Fănuș Neagu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă Romînia
Director: GEORGE IVAȘCU